118 ISSN 0772-6384
40e jaargang - 3

ten mandere

heemkundige periodiek voor izegem, emelgem en kachtem

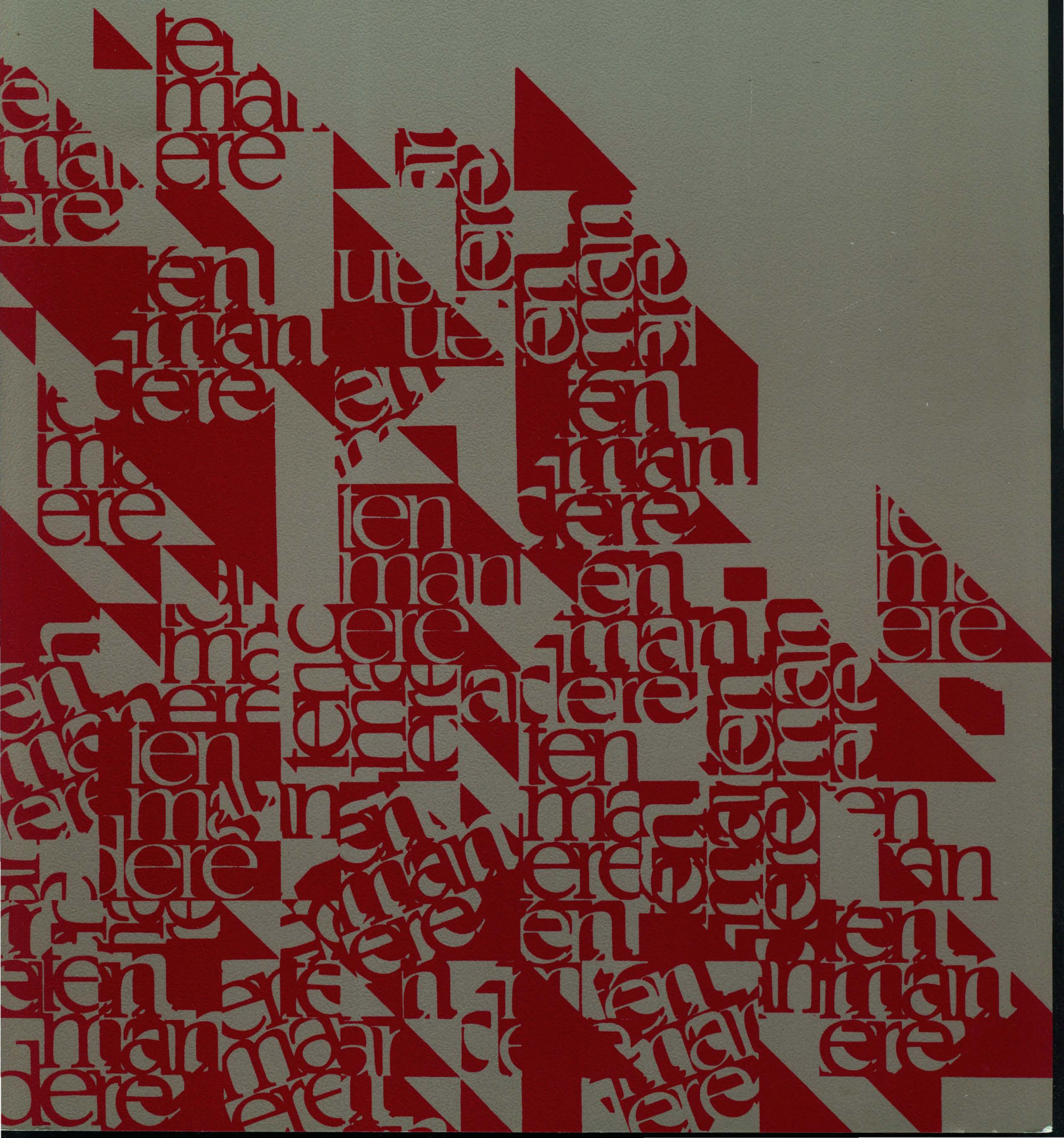

MACHINES BOUCHERIE

Machines Boucherie nv
Plast-o-Form nv
Stuivenbergstraat 106
8870 Izegem
Tel. (051) 31 21 41 - Fax (051) 30 54 46

Drukkerij
STROBBE
Vakkundig en vooruitstrevend

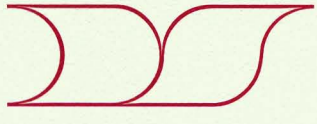

Formulieren • Kalenders • Papier • Enveloppen • Tickets

tm TEN MANDERE
heemkundige periodiek voor izegem en omgeving

BESTUUR:
Voorzitter :
Dr. JEAN-MARIE LERMYTE
Kortrijksestraat 323, 8870 Izegem
tel./fax. 051/30 39 99

Ondervoorzitter :
ANTOON VANDROMME
Blauwhuisstraat 52, 8870 Izegem
tel. 051/30 31 35

Secretaris : ROBERT LEROY
Boomforeeststraat 49, 8870 Izegem
tel. 051/30 10 56

Ere-Penningmeester : ALBERIC DEPREZ
Roeselaarsestraat 6 bus 1, 8870 Izegem
tel. 051/30 28 48

Penningmeester : ANDRE MISTIAEN
Hondekensmolenstr. 24, 8870 Izegem
tel. 051/30 36 69

Archivaris : ANDRE DEMEURISSE
Baronielaan 33, 8870 Izegem
tel. 051/30 46 58

Hoofdredacteur : BART BLOMME
Europastraat 13, 8770 Ingelmunster
tel./fax. 051/30 03 67

Leden :
FREDDY SEYNAEVE
Elegastlaan 14, 8870 Izegem
tel. 051/30 58 31

RAF VANDENBERGHE
Meensesteenweg 77, 8870 Izegem
tel. 051/30 46 23

HENDRIK WILLAERT
Krommekeerstraat 5, 8755 Ruiselede
tel. 051/68 82 45

BERTRAND NOLF
Zevekotestraat 27, 8770 Izegem
tel. 051/30 74 30

ANDRE BOURGEOIS
Sint-Tillostraat 9, 8870 Izegem
tel. 051/30 19 06

ANTOINE MALLISSE
Meensestraat 149, 8870 Izegem
tel. 051/30 51 53

REDACTIE :
Bart Blomme
Jean-Marie Lermyte
Antoon Vandromme
Raf Vandenberghe

e-mail: Tenmandere@hotmail.com
URL: www.geocities.com/tenmandere

A. VANDROMME, Mgr. Joost Bouckaert 3

A. VANDROMME, Heropening van de gerestaureerde kruiskapel 43

R. VANDENBERGHE, Izegem als centrum van luxeschoenen, opkomst en bloei (1830-1940) 47

Werken mee aan dit nummer:
Antoon Vandromme, Blauwhuisstraat 52, 8870 Izegem
Raf Vandenberghe, Meensesteenweg 77, 8870 Izegem

Verantwoordelijke uitgever : Jean-Marie LERMYTE, Kortrijksestraat 323, 8870 Izegem.
Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn bijdrage en ontvangt 15 overdrukken.
Voor gehele en gedeeltelijke overname is de voorafgaandelijke toestemming van de heemkundige kring en de auteur vereist.
Bankrekeningnummer : 472-4353811-45.
Wie het lidmaatschap betaalt ontvangt 3 nummers.

ALG. NUMMER **118**, 40ste JG. NR. 3 (december 2000)

LIJST ERELEDEN 2000
de lijst werd op 01/12/2000 afgesloten
In Izegem :

Allewaert, Luc, Marktstraat 14
Allossery, Luc, Roeselaarsestraat 327
Artex, Roeselaarsestraat 594
Basisschool, H.-Familie, Leenstr. 110
Basisschool St.-Tillo, Roeselaarsestraat 37
Basisschool, St.-Pieter, Prinsessestraat 15
Basisschool, St.-Rafaël, Baronielaan 19
Bogaert, Jan, O.-L.-Vrouwestraat 20
Boucherie, Bart, Ambachtenstraat 84
Boucherie, Christiane, Abelestraat 61
Boucherie-Verfaillie, Bart, Wallemotestraat 79
Boucherie, N.V., Stuivenbergstraat 106
Bral-Dejonghe, Rudi, Ardooisestr.62
Bruyneel, Roger, Ingelmunsterstraat 57
Christiaens, Roselin, Grote Markt 17
Claeys, Jozef, Manegemstraat 39
Compernolle, Etienne, Heibrugstraat 17
Cornillie, Ann, Kruisstraat 4
D'Artois Johan, Hondekensmolenstraat 12
D'Haeyere-Decrock, Geert, Reperstraat 14
Debosschere, Jean-Pierre, Reperstraat 65
Debouserie-Vanlerberghe, Myriam, Blekerijstr. 3
Declercq, Marcel, Mentenhoekstraat 32
Decoene, Jozef, E.H., Kerkplein 13
Decoene, Pierre, Kortrijksestraat 319
Deforce, Marie-Claire, Nederweg 55
De Forche, Christiaan, Nieuwstraat 27 bus 7
Degezelle, Lucien, Nieuwstraat 4
Demey, Johny, Kortrijksestraat 321
Demoen, Daniël, Sint-Crispijnstraat 26
De Muelenaere, José, Kasteelstraaat 26
Denys, Roland, Kortrijksestraat 109 bus1
De Poot, Paul, Lindestraat 27
Derieuw, Guido, Wantje Pietersstraat 44
Derluyn, Jan, Meensesteenweg 83
Derolez, Jacques, Bellevuestraat 45
De Smedt, Dirk, Boomforeeststraat 3
De Vlieghere, Luc, Melkmarktstraat 3
Devoldere, Gaspard, B.de Pélichystraat 14/2
Dubaere, Ludwig, E.H., Ter Beursplein 1
Duhamel, Frank, Merelstraat 4
Dumoulin, Christiaan, Kerelstraat 4
Dupont Jim, B. de Pélichystraat 34
Dupont, Johan, Lendeleedsestraat 20
Duyck, André, St.-Jorisstraat 55
Duyvejonck, Paul, Pieter Baesstraat 23
Eeckhout, André, Baron de Pélichystraat 4
Eeckhout, Gabriël, Heilig-Hartstraat 7 bus 5
Flamez, José, Bosbeekstraat 3
Gemeenschapsschool (sec.), Bellevuestraat 28
Gits, Jan, Kasteelstraat 21
Guillemyn, Antoon, Meensesteenweg, 88
Handsaeme, Roland, Gentseheerweg 82
Hanssens, E.H. Staf, Roeselaarsestraat 53
Herman, Raphaël, Stijn Streuvelsstraat 26
Himpe, Kurt, Baronstraat 4
Hotel-restaurant Royal, Stationsstraat 3
Houthoofd-Feys, Antoon, Steenovenstraat 4
Joos, Maurits, Kloosterstraat 4
KBC-bank, Marktstraat 32
Kemp, autobedrijf, Rijksweg 4
Kemp, Marc, Gentseheerweg 45
Lannoo, Luc, Vlietmanstraat 2
Lavaert, Anna, Rode Poortstraat 8
Lecluyse, Eddy, Abelestraat 25
Loontjens, Alfons, Nieuwstraat 22
Maertens, Erik, Kerelsstraat 13
Maertens, Raf, Lendeleedsestraat 12/1
Maes, Bernard, Gentseheerweg 102
Malfait, Luc, Schoolstraat 32
Mallisse, Jeroom, Populierenstraat 4
Marannes, Valere, Ingelmunstersestraat 70
Mattan, Eric, Henir Dunantstraat 45
Naessens, Maurice, Ingelmunstersestr. 50
Nollet-Vanneste, Tony, Kardinaal Cardijnlaan 1
Pattyn-Claeys, Diederik, Slabbaardstraat-zuid 8
Rosseel, Luc, Roeselaarsestraat 95
Sagon, Luc, Gentsestraat 19
Sagon-Vanden Avenne, Fernand Gentsestraat 17
Seynaeve, Jozef, Burg.V.d. Bogaerdelaan 93
Seynaeve, Luc, Slabbaardstraat-noord 84
Seynaeve, Paul, Meensesteenweg 191
Sint-Jozefscollege (sec.), Burg. v.d. Bogaerdelaan 53
Spriet, Noël, Sint-Antoniusstraat 17
Strobbe, Firma, Kasteelstraat 1
Strobbe, Michaël, Groenstraat 5
Strobbe-Cardoen, Dirk, Gentseheerweg 98
Strobbe-Hochepied, Marc, Wallemotestraat 77
Strobbe-Staessens, Luc, Vredestraat 1
Terryn-Declercq, Rik, Melkmarkt2 bus 5
Thibau, Eric, Rozelaan 75
Vanacker, Robert, Steenovenstraat 10
Vanackere, Herwig, Prinsdomlaan 39
Vanbeckevoort, Jaak, Meensestraat 133

Mgr. Joost Bouckaert

1583 - 1646
Izegemnaar
Eerste pastoor van Scherpenheuvel
Deken van Diest
Prior van de Oratorie
Bouwheer van de basiliek
Achtste bisschop van Ieper

Antoon Vandromme

Voorwoord

Aan deze Izegemse figuur werd vroeger al eens een kort artikel gewijd in Ten Mandere. Waarom nu nog eens een heel wat uitvoeriger artikel neerschrijven over die man, die na de dood van Jansenius, de VIIIste bisschop van Ieper werd? De reden is vrij eenvoudig.

Bij dit nieuwe artikel werd gestreefd om van deze eerste Izegemnaar die bisschop werd, een zo volledig mogelijk artikel samen te brengen. Daartoe werden heel wat bestaande bronnen aangeboord en nagekeken en werden tal van verspreide details samengebracht. Zo kwam er een betrekkelijk uitvoerig relaas tot stand rond de figuur van Mgr. Joost Bouckaert.

Op die wijze kwam de figuur van deze illustere Izegemnaar in een mooi daglicht te staan

- *als eerste pastoor van Scherpenheuvel, het Mariaal bedevaartsoord uit de periode van de Spaanse Nederlanden;*
- *als bevoorrechte figuur van de beide aartshertogen Albrecht en Isabella;*
- *als bouwheer van de basiliek;*
- *als geprezen bemiddelaar bij kloostergeschillen in en buiten zijn decanaat;*
- *als vertrouweling en raadgever van twee aartsbisschoppen:*
    - *- Mgr. Mathias Vanden Hove (Hovius)*
    - *- Mgr. Jacques Boonen*
- *als stichter en prior van het Oratorium in Scherpenheuvel*
- *als deken van het decanaat Diest*
- *als opvolger van de zo fel omstreden Jansenius en in die hoedanigheid de VIIIste bisschop van Ieper.*

Mgr. Joost Bouckaert was een heel belangrijke figuur uit de Gouden Eeuw, een man van zijn tijd, waar hertogen en aartsbisschoppen vriendelijke en vertrouwelijke gesprekken mee voerden.
Kortom, het was een man waar Izegem fier op kan zijn!

Ets met beeltenis en wapen van Mgr. Joost Bouckaert (1583 - 1646) verschenen in "Flandria Illustrata" (1641)

Historisch milieu

Na de grote gebeurtenis van de XVI[de] eeuw, het concilie van Trente (1545-1563), waarbij de christelijke leer in een vaste vorm geplooid werd, volgde de inquisitie als kerkelijke tuchtmaatregel tegen de steeds aangroeiende reformatie. Keizer Karel V had in 1555 troonsafstand gedaan ten voordele van zijn zoon Filips II die almaar door in Spanje verbleef, onze gewesten van op afstand bestuurde en hier alleen een afgevaardigde had.

De protestantse geest was in onze contreien al ernstig doorgedrongen. De beeldenstorm in 1566 door Calvinistische protestanten aangericht, had vooral in West-Vlaanderen en ook hier plaatselijk te Izegem, ernstige sporen nagelaten.

In 1572 werden de watergeuzen door Koningin Elisabeth I uit Engeland verdreven en op 1 april namen ze Den Briel in. Enkele dagen later viel ook Vlissingen in hun macht.

Hetzelfde jaar werd, op bevel van de Franse

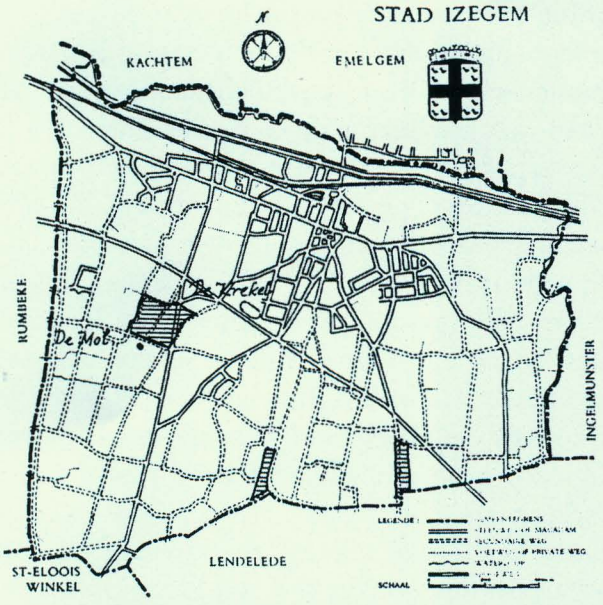

Het "Goedt te Wallemoete" met de bijhorende gronden op Izegem

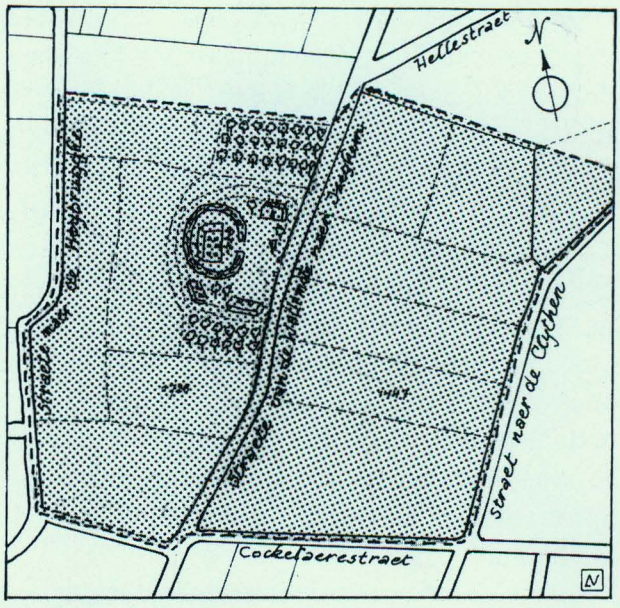

Het foncier van het "Goedt te Wallemoete" zoals het in 1653 getekend werd door de gebroeders W. & P. Lust

koningin Maria de Medici, in Parijs Gaspard de Coligny vermoord, de leider van de Hugenoten. Samen met hem vielen in diezelfde nacht (Bartholomeusnacht) in de hoofdstad 20 000 van zijn geloofsgenoten. In de provincies werden dan nog eens 12 à 20 000 Hugenoten in diezelfde nacht van kant gemaakt.

In 1576 kwam er wel een Pacificatie van Gent tot stand met harde voorwaarden voor de Spaanse vorst. Met de Unie van Atrecht (1579) werd opgekomen voor de verdediging van het katholicisme en wilde men de soevereiniteit van de Spaanse vorst herstellen.

Antwerpen en Aalst kregen zwaar te lijden onder de Spaanse furie. In 1579 besloot de Unie van Atrecht de strijd tegen Spanje verder te zetten.

In 1580 werd, op aansporen van Willem van Oranje, de katholieke hertog van Anjou erkend als landheer van de Nederlandse Staten-Generaal. Nog hetzelfde jaar verklaarde Spanje Willem van Oranje vogelvrij.

In 1581 werd Filips II van zijn rechten in de Nederlanden vervallen verklaard.

Door de grote troebelen in die jaren, waren heel wat gezinnen uit de landelijke dorpen steun en veiligheid gaan zoeken in de steden. Ook de trek naar het noorden was ingezet, waarbij veel gereformeerde families het zuiden verlieten en van geloofsgenoten, heil en bescherming verwachtten in de meer noordelijke provincies. Grote ommuurde steden met stadspoorten, wallen en wachters gaven in die jaren een groter gevoel van veiligheid dan de open dorpen op het platteland. Zo gingen in 1583 ook de ouders van Joost Bouckaert uit Izegem, in Brugge een veilig onderkomen zoeken. De landse gemeente, die Izegem in die periode was, leek hen alles behalve veilig. Ze trokken Bruggewaarts, waar ze ook familiebanden hadden en waar een verwachte geboorte in alle sereniteit en veiligheid zou kunnen gebeuren.

1. De familie Bouckaert en Wallemote

In de XVI[de] eeuw was het landelijk Izegem, net als zoveel andere gemeenten samengesteld uit tal van heerlijkheden.[1]

Er waren enkele grote heerlijkheden zoals Sint-Pieters, Mosscher Ambacht, Steuren Ambacht, Ayshove, e.a.

Daarnaast waren er ook heel wat kleinere. Een van die mindere heerlijkheden was het "Goedt Ter Wallemoete" [2]Het foncier ervan was gelegen even west van de gemeentekom en was begrensd door de huidige Populierenstraat (N), Klijtstraat (O), Kokelaarsestraat (Z) en de Hazelaarstraat (W).

De ouders van Joost Bouckaert waren Pieter Bouckaert, heer van Wallemote en Martina Maes. Ze bezaten de heerlijkheid van "Wallemote" ten zuidwesten van de kerk en gelegen tussen de wijken de Krekel en de Mol.
De familie Bouckaert waren voortreffelijke ingezetenen van Izegem. Ze woonden niet op het foncier van de heerlijkheid waarvan hoger sprake. Ze waren gehuisvest in een herenwoning op de Melkmarkt in het centrum van de gemeente. Naar oude overlevering zou dat de woning geweest zijn waar later de herberg "Het Canon" gevestigd was en waar nu een nieuw appartementsgebouw opgetrokken is op de noordzijde van de Melkmarkt.
Naast de gronden van de heerlijkheid hadden ze in het centrum een ruim deel van de gronden in eigen bezit. Zo was alles wat gelegen was tussen de Melkmarkt, Korenmarkt en Stationsstraat hun eigendom.
Ook in het zuiden van Izegem, tegen de grens met Lendelede, waren nog twee ruime stukken grond gelegen die eigendom waren van de heerlijkheid Wallemote: één op de westkant van de Slabbaardstraat (nu Slabbaardstraat-Zuid), helemaal op het einde van deze straat, en één op het einde van de Oude Kortrijkstraat (nu Ondankstraat) te situeren op de oostzijde.
Wanneer het Sint-Jozefscollege in 1952 de gronden en de gebouwen van de heer Raymond Werbrouck kocht, werd dit domein met de naam "Wallemote" bedeeld. Dit ruim domein aan de Kokelaarsestraat ligt juist ten zuiden van de zuidergrens van de oude heerlijkheid, maar heeft alleen de naam gemeen.

2. Biografisch overzicht van Joost Bouckaert

Joost Bouckaert werd in 1583 te Brugge geboren, uit gevluchte Izegemse ouders. Zijn jeugdjaren bracht hij ook te Brugge door en dat onder moeilijke omstandigheden. Hierbij werd hij grotelijks geholpen en gesteund door een oom aan moeders zijde, E.H. Adrianus Maes.
Na het luwen van de troebelen waren zijn ouders naar Izegem teruggekeerd. Zo volgde Joost zijn middelbare studiën in het dichtst bijgelegen college, zijnde dat van de Jezuïeten te Kortrijk. Daarna ging hij naar Leuven en behaalde daar de graad van licentiaat in de Godgeleerdheid.
Na zijn priesterwijding werd hij naar Scherpenheuvel gestuurd en zo werd hij in 1609 de eerste pastoor van deze nieuwe parochie.
Dit ambt is hij 32 jaar blijven uitoefenen. Tevens was hij daar nog 22 jaar deken van het decanaat Diest en 18 jaar prior van de in Scherpenheuvel opgerichte "Oratorie". Tijdens deze periode was hij zelfs de vaste biechtvader van de Aartshertogen Albrecht en Isabella, nadat de Spaanse pater Andreas De Soto, gardiaan van de Brusselse minderbroeders-recolletten, zesentwintig jaar hun biechtvader was geweest. Ook werd Joost Bouckaert in moeilijke gevallen geraadpleegd door Mgr. Mathias Vanden Hove (Hovius) (1596-1620), raadsheer in de Raad van State en aartsbisschop van Mechelen. Later volgde ook nog Mgr. Jacques Boonen (1621-1655) diens opvolger en raadsheer in de Raad van State, het voorbeeld van zijn voorganger na en ging ook bij Joost Bouckaert raad vragen bij moeilijke gevallen.
De kerk van Scherpenheuvel werd gebouwd op verzoek van de Aartshertogen Albrecht en Isabella, naar de plannen van Wenzelas Coebergher. Het bouwwerk was klaar in 1627.
Scherpenheuvel werd een belangrijk bedevaartsoord voor gans België.
Paus Urbanus VIII (1623-1644) benoemde Joost Bouckaert in 1641 tot opvolger van Mgr. Jansenius (°03/11/1585 - † 06/05/1630) en tot VIIIste bisschop van Ieper[3]. Het bisdom was voor een deel in het huidige West-Vlaanderen en ook voor een deel in Frans-Vlaanderen gelegen.
Lang zou hij zijn bisdom echter niet kunnen besturen. Hij stierf te Ieper op het feest van Allerheiligen in het jaar 1646. Hij werd in het koor van de Ieperse kathedraal begraven.

Met de Franse Revolutie had ook Scherpenheuvel, net als zoveel andere Vlaamse gemeenten heel wat te lijden van soldaten en krijgsgeweld. Het miraculeuze O.-L.-Vrouwebeeld werd verborgen. Het kerkkruis en het O.-L.-Vrouwebeeld bovenaan de voorgevel, de beiaard van 30

klokken, alsook alles wat uit koper of lood vervaardigd was, werd onderwerp van de roofzucht van de Fransen en werd openbaar verkocht.

3. Bijzonderheden tijdens zijn pastoraat

A. De miraculeuze eik van Scherpenheuvel

1. Een "boomlegende" naar Justius Lipsius

Op de plaats waar de huidige basiliek van Scherpenheuvel staat, groeide er in de 12de en 13de eeuw een eik. Aan deze boom was een Mariabeeldje opgehangen.

Op zekere dag belandde daar een herder met zijn kudde. Hij hield er halt, liet zijn kudde grazen en ging zelf onder de brede boomkruin uitrusten.

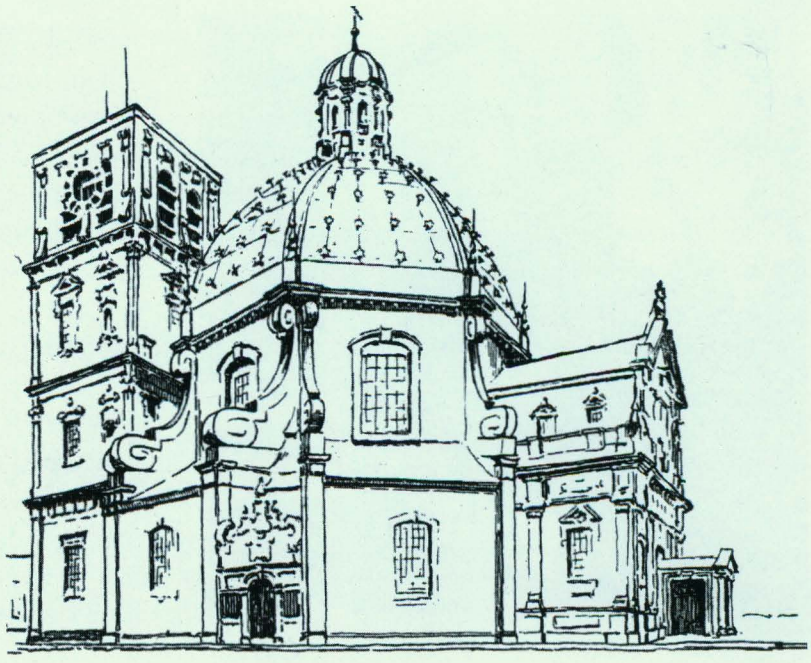

Onze-Lieve-Vrouwbasiliek te Scherpenheuvel, ontworpen door Wenzelas Coebergher en opgetrokken onder het pastoraat van Joost Bouckaert

D.O.M.
Latet sub hoc marmore
JUDOCUS BOUCKAERT
Quem latere, dum viveret, virtus noluit.
Sed per omnium dignitatum gradus,
Spectabilem duxit.
At nec sic latet quidem,
quem fama vetat mori,
Hujus enim industria erecta est
Aspricollensis ecclesia,
Urbs ipsa condita,
Et congregatio Ven: sacerdotum ibidem
Instituta.
Factus episcopus Yprensium VIII.
Aetate quemadmodum et virtute gravis;
Palatium episcopale non sibi sed posteris

Extruxit,
Ovium suorum verus pastor,
Non turpis lucri cupidus, nedum honoris,
Unico hoc lapide contentus,
Deo et Proximo dives,
Raptus est Ipris kalend. novemb. an.
MDC XLVI.
Festivo omnium Sanctorum die,
Eorum numero adscrebendus,
Aetatis LXIII. Episcopatus V.

D.O.M.
Onder dit marmer ligt verborgen
JUDOCUS BOUCKAERT
Zijn talent heeft hem tijdens zijn
leven niet in het duister gelaten,
maar hem zichtbaar gevoerd over de
trappen van alle waardigheden.
Maar toch houdt de grafsteen niet
een persoon verborgen, die door
roem onsterfelijk is.
Dank zij zijn inzet werd de kerk van
Scherpenheuvel gebouwd, vond de stad
haar ontstaan en werd er de eerbied-
waardige priestercongregatie gesticht.
Hij werd de 8ste bisschop van Ieper.
Hij had gezag eveneens door zijn
leeftijd en door zijn talent.
Hij heeft het bisschoppelijk paleis
laten bouwen, niet voor zichzelf
maar voor zijn opvolgers.
Hij was een ware herder van zijn schapen,
niet belust op schandelijke winst
noch begerig naar eerbetuiging.
Alleen met deze grafsteen tevreden,
rijk aan God en de naaste,
werd hij weggenomen op de eerste
november 1646, het feest van
Allerheiligen, onder wier aantal
hij mag worden gerekend,
in de leeftijd van 63 jaar,
na vijf jaar episcopaat.

grafschrift van Mgr. J. Bouckaert

Wenzel Coebergher, door Anthonie van Dyck
papier, potlood en bister, 22,3 x 19,8 cm
(Amsterdam, Stedelijk Museum)

Hij zag dat het Mariabeeldje door de storm afgewaaid was. Hij raapte het op en verstopte het onder zijn klederen. Toen hij verder wilde gaan om te vertrekken, was hij als versteend aan de grond gekluisterd.
Hij kon noch armen, noch benen verroeren. Een geheime kracht hield hem totaal verstijfd. De avond viel in en de nacht kondigde zich aan. Zijn meester zocht hem, daar hij ver over het gewone uur nog niet binnen was. Na een lange zoektocht vond de meester zijn verstijfde herder. Hij vond ook het verstopte Mariabeeldje terug en maakte dit op de vroegere plaats aan de eik weer vast. Onmiddellijk kon de herder weer bewegen en zijn kudde naar de schaapstal brengen.
Het verhaal verspreidde zich in de streek en werd aan vele generaties doorverteld. Het Mariabeeldje aan de eik genoot veel bezoek en werd vurig vereerd.

2. Beeldjes uit die eik.

In het begin van de 17de eeuw diende de eik te verdwijnen om de bouw van de kerk mogelijk te maken. De stam werd in drie delen verdeeld.
- één deel werd aan de aartshertogen geschonken;
- de twee overgebleven delen werden benut om er O.-L.-Vrouwebeeldjes uit te vervaardigen.

Daar Joost Bouckaert sedert 1609 al (eerste) pastoor van Scherpenheuvel was, zorgde hij er voor, dat hij enkele exemplaren van dit beeldje kon krijgen en gaf er één van aan zijn zuster Anne, die hier te Izegem op de oude heerlijkheid van Wallemote leefde.
In 1665, op het einde van haar leven, maakte Anneke Bouckaert dit klein miraculeus beeldje dat ze van haar broer Joost gekregen had, over aan pastoor Jacobus Van Dolré, die het als een bijzonder kleinood in het kerkelijk bezit deponeerde. Na meer dan drie eeuwen is dit beeldje nog altijd bij de kerkschatten van Sint-Tillo bewaard gebleven en berust het in een bijzonder retabel in de noordelijke kruisbeuk van de kerk.

B. Het ontstaan van de kaarsjesprocessie te Scherpenheuvel

In 1629 heersten er besmettelijke ziekten in de regio van Scherpenheuvel. Mensen uit de streek kwamen in grote getale naar het mariale heiligdom - een Mariabeeldje aan een eik in kruisvorm die boven op de scherpe heuvel groeide - om aan de Heilige Maagd hulp en bijstand af te smeken.
In vroegere tijden vierde men in die streek op de eerste zondag na Allerheiligen het feest van O.-L.-Vrouw Bescherming.
Op diezelfde zondag in 1629 waren er heel wat meer bedevaarders dan de vorige jaren. Ze vroegen aan pastoor Joost Bouckaert om een processie te mogen houden. Zonder toelating van de hogere geestelijkheid kon dit niet. Die processie werd geweigerd. Tegen de avond besloot het volk toch een boeteprocessie te houden en het beeld van O.-L.-Vrouw mee te dragen. Kaarsen en lantaarns die ze meegebracht hadden om hun terugweg te verlichten, werden nu aangestoken. Biddend en zingend werd die processie gehouden. Hun gebeden bleken door Maria verhoord. Na enkele dagen was alle besmetting uit de regio van Scherpenheuvel verdwenen.
Ieder jaar wordt deze kaarsjesprocessie uit dank op de eerste zondag na Allerheiligen hernieuwd.
Nu nog planten de gelovigen kaarsen op de graven. Zij die niet in de processie gaan, planten hun kaarsen voor een tijdje langs de weg en doen ze daarna mee naar huis om ze als beschutting te

Detail van het panoramisch zicht op Scherpenheuvel naar Nicolaas Visscher (1660)

benutten tegen alle onheil zowel voor mens als voor vee.

C. Van boomkapel tot basiliek

Na veel vereringen van het beeldje aan de eik, werd het in 1580 door de beeldstormers weggenomen. Gelovigen uit de buurt zorgden na korte tijd voor een ander beeldje. In 1602 werd de oude eik omgehakt en het nieuw beeldje in een houten bedehuis geplaatst, dat door de toenmalige pastoor werd opgericht. In hetzelfde jaar werd ook de eerste georganiseerde bedevaart naar deze plaats gehouden. Mgr. Hovius kreeg ook belangstelling voor deze plaats en reorganiseerde deze site. Het was immers het beeld van Maria dat bovennatuurlijke kracht bezat, niet de boom. Het jaar daarop werd de houten kapel door een stenen vervangen. In 1604 wijdde Mgr. Houvius de nieuwe kapel in.

Nadat de Nederlanders in 1603 's Hertogenbosch belegerd hadden, deden de aartshertogen de belofte een bedevaart te ondernemen naar Scherpenheuvel indien hun legers erin slaagden de belegerde stad te heroveren. Markies Spinola kon de Hollanders tot aftocht verplichten. Daarop bleven de aartshertogen hun belofte trouw.

Eens ter plaatse vatten ze het plan op een prachtige tempel te laten bouwen en schonken 300 000 kronen voor de uitvoering van hun wens. De nieuwe kerk werd tussen 1609 en 1627 door Wenzelas Coebergher ontworpen en voltooid. Op 2 juli 1609 legden de aartshertogen de eerste steen van dit nieuw bouwwerk, zijnde enkele maanden na het Twaalfjarige Bestand. Op 6 juni 1627 werd het heiligdom plechtig ingewijd door Mgr. Jacobus Boonen, aartsbisschop van Mechelen, die sedert 1626 Mgr. Matthias Hovius was opgevolgd. De kerk werd het centrale punt van een zevenhoek waarvan de omtrek nog door vestingen versterkt werd.

In 1922 werd deze kerk tot "Basilica Minor" verheven.

D. Kerkschatten

Een ruim deel van de kerkschatten die de basiliek bezit, dateren uit de tijd van het pastoraat van Joost Bouckaert (zijnde de periode 1609-1641).

- een koperen doopvont in late renaissance door Peeter de Clerck II (1610)

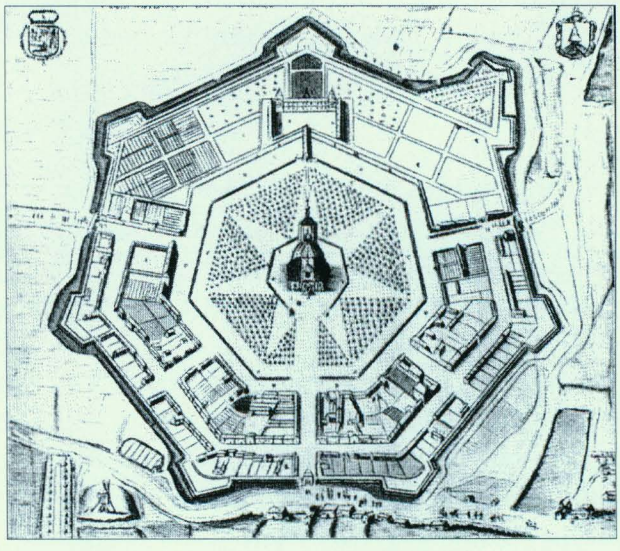

Plan van Scherpenheuvel in 1660

De Aartshertogen Albrecht en Isabella

- een barok hoofdaltaar, toegeschreven aan Colijns de Nole (1622)
- een Christushoofd van Duquesnoy
- een zilveren relikwiekast uit de 16de eeuw
- een orgel uit de 17de eeuw
- oude misgewaden
- zes schilderijen van Thedoor van Loon over het leven van Maria (1623-1632)
- een Maria-hemelvaart, boven het hoofdaltaar, door Maarten de Vos.

E. Het oratorie

De vurigste wens van pastoor Joost Bouckaert was om van Scherpenheuvel een nationaal bedevaartsoord te maken van hoogstaand godsdienstig leven en met een sterk en vurig uitgesproken Mariale verering.

De twee of drie onderpastoors die naast hem benoemd waren, konden de snelgroeiende volkstoeloop van dagelijkse bedevaarders niet aan. Er waren te weinig helpende handen voor zo'n zwaar en dagelijks repeterende pelgrimage-gebeuren.

Om dit beter te kunnen uitbouwen, richtte J. Bouckaert bij de aanvang van 1624 een priestercommunauteit op, die het Oratorie genoemd werd. Dit klooster van Oratorianen was het enige van dit soort in ons land, dat naar Italiaans model was opgericht[4].

Na de goedkeurig door aartsbisschop Boonen op 12 maart 1624 zorgden drie priesters van de Oratorie voor:

- het zingen van de officie
- het toedienen van de sacramenten aan de pelgrims (vooral de biecht)
- het prediken van het woord Gods.

Er werd gezorgd voor een klooster met drie vleugels, waarvan de rechtervleugel voorbehouden werd voor de residentie van de aartshertogen.

Tijdens de 17de eeuw werd daar door de Oratorianen een college voor humaniorastudenten geopend.

Kort daarop verbond Paus Urbanus VIII het pastoraatschap van Scherpenheuvel met het bestuursambt van de Oratorie. Zo werd pastoor Bouckaert de eerste prior van de Oratorianen en

Mgr. J. Boonen stond wel achter het Jansenisme net als de Gentse bisschop Antoon Triest.
Ze werden geschorst in 1652 door paus Innocentius X (1644-1655). Ze waren niet kordaat genoeg opgetreden tegen de leer van Jansenius. Het interdict werd aan de deur van de Mechelse kathedraal geafficheerd alsook aan de Brusselse St.-Goedelekerk.
In oktober 1654 werden zij gerehabiliteerd.

bleef tevens pastoor van het bedevaartsoord Scherpenheuvel.
Deze Oratorie bleef meer dan anderhalve eeuw zijn zware taak vervullen tot deze communauteit net als zoveel andere geestelijke genootschappen met de Franse Revolutie opgeheven werd.

F. Bemiddelaar bij kloostergeschillen

1. Toestand rond de eeuwwisseling (Rond 1600)

De 17de eeuw mag wel de "Gulden Eeuw" genoemd worden, toch was het dagelijks leven in die periode zeker niet altijd koek en ei. Steeds bleven er maar naweeën over van de Tachtigjarige Oorlog[5], wat vooral meebracht, dat er een groot tekort bleef aan werk en aan werkkrachten, wat uiteindelijk resulteerde in een zeer armmoedig bestaan. In die lange oorlogsperiode waren heel wat mannen en jongelingen gesneuveld. Zo was er een zeer groot overschot aan vrouwen. Daar waren wel een paar middelen voor:

1. Heel wat ouders zagen in een kloosterleven voor hun dochter(s) wel een veilige thuishaven, als zij er later niet meer zouden zijn.
2. Ook een redelijk aantal voogden zagen in een intrede in een convent een grotere zekerheid om de erfenis later gemakkelijk in eigen beurs te zien belanden.

Zo vond dit groot overschot aan vrouwen zijn oplossing in een bloeiperiode van onze begijnhoven. Ook de grote aanvraag om in een klooster opgenomen te worden, liep zo maar niet van een leien dakje. Niet iedere jonge dochter werd zo maar aanvaard. Soms was het toelatingsquotiënt 1 op 3. "Voorspraak" gaf gewoonlijk de beste aanvaardingskans. Hierbij stonden de kloosters die de regel van Sint-Franciscus volgden, veruit aan de spits.
In de Franciscanerorde waren er diverse afdelingen te onderscheiden, zowel bij de mannen als bij de vrouwen. Ook de "Grauwzusters" waren daarvan een onderdeel. Die naam was louter gericht naar de kleur van hun habijt. Deze orde was vooral actief in het onderwijs en bij de ziekenzorg. Deze twee richtingen druisten eigenlijk nogal sterk in tegen de bullen van Paus Pius V van 1566 en van 1568 waarbij van *volwaardige religieuzen geëist werd, dat zij de "clausuur"[6] zouden onderhouden.*
Van de acht grauwzusterkloosters uit het aartsbisdom Mechelen was er in die jaren maar één die zich aan de clausuur hield, en dat was het Leuvense Bethlehemklooster. Het bloeiende Leuven, dat sinds 1425 universiteitsstad geworden was, ging in de 16de eeuw al heel snel achteruit.
In 1525 telde de stad 19 000 inwoners. In 1565 was deze populatie gedaald tot 14 000. In 1600 bleven er nog slechts 10 000 inwoners over. Daarvan moeten we nog 3 000 studenten aftrekken en mogen we nog zeker 1 000 religieuzen rekenen

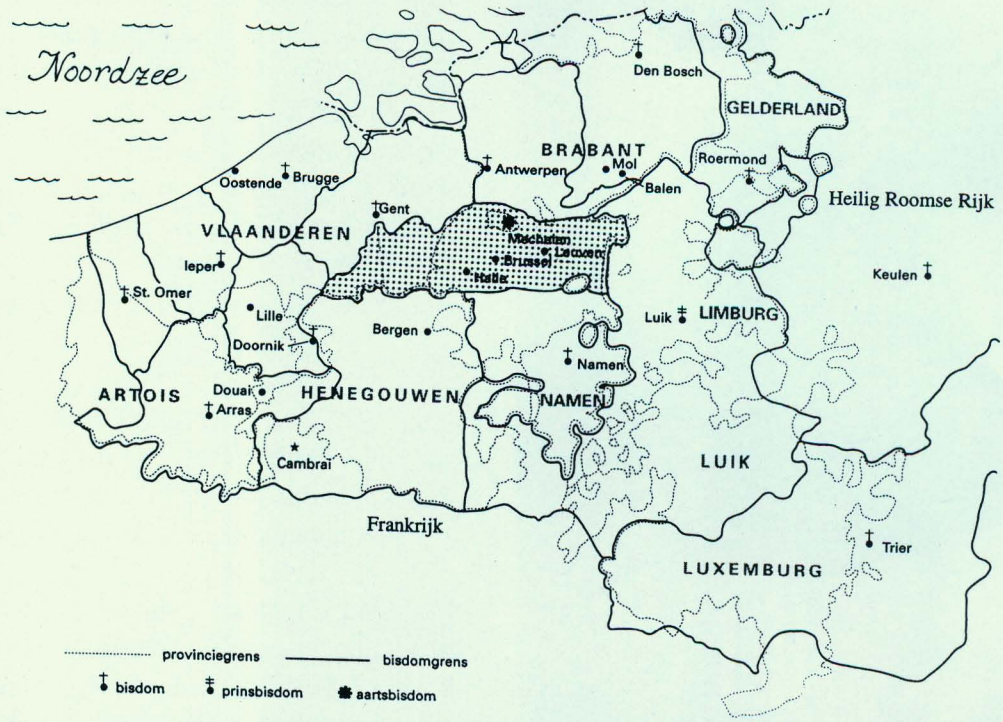

De bisdommen in de Spaanse Nederlanden

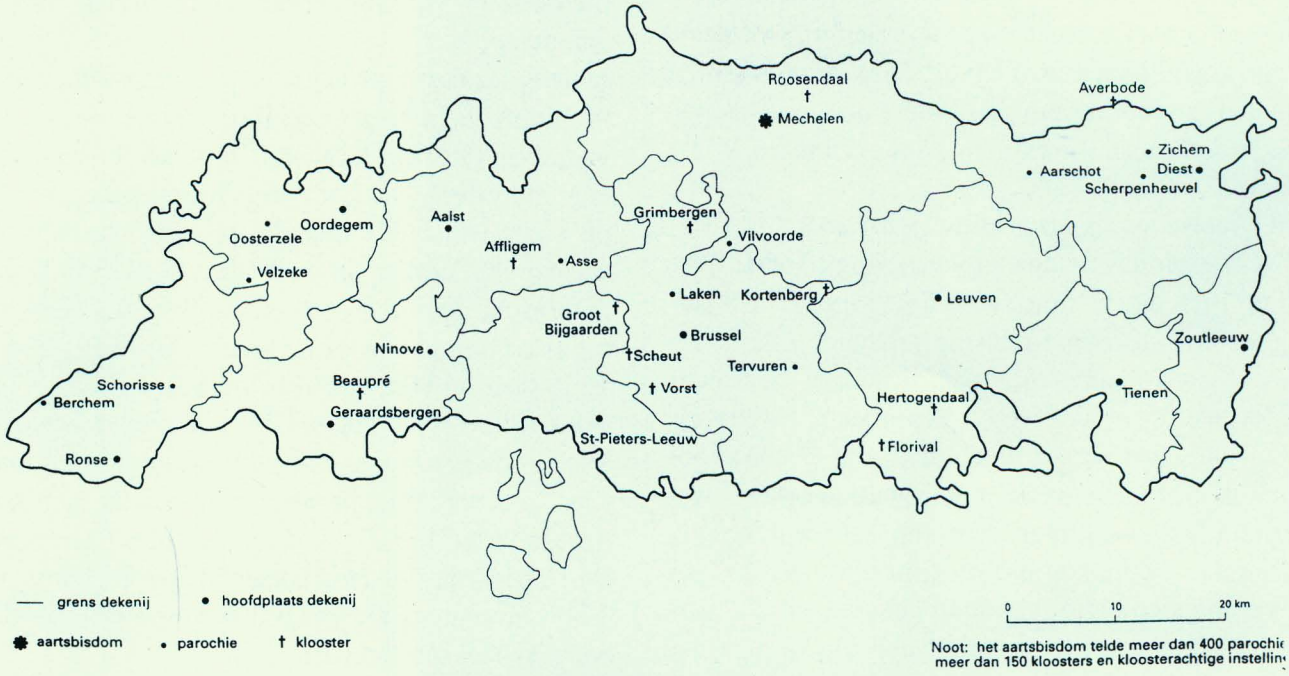

Noot: het aartsbisdom telde meer dan 400 parochie
meer dan 150 kloosters en kloosterachtige instellin

Het Aartsbisdom Mechelen in de XVIIde eeuw

in de 24 kloosters die in die jaren binnen de stadsmuren te vinden waren.

2. Het Leuvense Bethlehemklooster[7]

Dit klein klooster was in 1402 ontstaan en diende met zeer karige middelen rond te komen. Door giften en schenkingen kende dit klooster dan een gestage groei en kon het op die manier een zeer bescheiden kloosterleven leiden.

In de 16de eeuw werd de financiële toestand iets beter. De bescheiden sociale achtergrond van de meeste zusters speelde daar wel een rol in mee. In het eerste kwart van de 17de eeuw telde dit klooster een 15tal slotzusters waaronder één *mater* (moeder-overste), één onderoverste en ook een vaste biechtvader, zoals in alle kloosters in die periode. Daarnaast waren er dan nog een vijftal buitenzusters. Deze deden het zwaarste werk en de noodzakelijke boodschappen.

Rond 1616 begonnen er moeilijkheden te rijzen binnen de kloostermuren van deze kleine communauteit. Al het in die decennia geleden klooster-wel-en-wee werd in al zijn details op vele vellen papier vastgelegd dank zij:

- enerzijds, de nota's van visitator Peter Van der Wiel († 1643)[8], vicarisgeneraal van het aartsbisdom Mechelen die op geregelde tijden het Bethlehemklooster bezocht en er als visitator alle nonnen ondervroeg en hun grieven noteerde.
- anderzijds, nota's die eerst door Zuster Margriet Smulders[9] en later door meerdere van haar medezusters genoteerd werden en bij het bezoek van de voornoemde visitator aan hem werden overhandigd.

Van der Wiel ontdekte vrij gauw dat op heel wat punten de zusters van Bethlehem de mening van Zuster Margriet Smulders deelden. Zo waren de kloosterzusters in twee groepen verdeeld: het grootste deel voelde de grieven aan zoals Zr. Margriet deze in haar geschriften neerpenden. De kleinste groep heulde mee met de opvattingen van "mater" Adriana, die het kloosterleven en de daarbijhorende clausuur niet zo nauw namen noch volgden.

3. Zuster Margriet Smulders

Margriet Smulders was 21 jaar toen ze in 1606 in het Leuvense klooster binnentrad. Ze had geen ouders die op een zo goedkope manier mogelijk hun dochter kwijt wilden. Ze had ook geen voogd, die zich inspande om op een stille manier de overgebleven familie-erfenis te kunnen binnenrijven. Ze voelde een oprechte roeping naar pure vroomheid. Deze drang was wellicht een normaal verschijnsel in die smachtende decennia die volgden op het grondige en naar vernieuwing zoekende Concilie van Trente (1545-1563).

Zr. Margriet Smulders
in de kloosterdracht van de "Grauwe Zusters" uit de 17de eeuw.

Haar oprechtheid en haar zin voor kloostertucht bracht een sterk inwendig verzet teweeg tegenover de losse clausuur van mater Adriana Truis[10], die alles veel losser nam.

- de feestelijke ontvangsten voor vrienden en weldoeners van het klooster, die "inter muros" gehouden werden, verschaften geregeld al te sobere maaltijden aan de andere zusters van de communauteit.
- haar ellenlang onderhoud met werklui binnen de kloostermuren stoorde ook de stilte en de regelmaat van de opgelegde clausuur.
- haar royaal bedienen van bier aan werkers in het

klooster stoorde niet alleen de tucht maar verhinderde de vooruitgang van de opgelegde werken.
- haar drang en zucht naar de "mammon" was te opvallend en te groot.
- ook haar favoritisme voor bepaalde nonnen viel te sterk op en stoorde de goede gang in deze kloostergemeenschap.

Zuster Margriet wekte heel wat wantrouwen op bij haar medezusters en bij veel weldoeners van het klooster. Velen van hen dachten immers dat deze zuster leed aan de vrouwenziekte van de 17de eeuw: heksenrij. Er gebeurden immers tal van zonderlinge dingen in en rond het klooster!

4. Joost Bouckaert
Pastoor, deken en raadgever

Joost Bouckaert stond als raadsman bij Mgr. Matthias Vanden Hove (Hovius) en zijn opvolger Mgr. Jacobus Boonen, beiden aartsbisschoppen van Mechelen, zeer goed aangeschreven. Bij heel wat moeilijke geschillen werd de pastoor van Scherpenheuvel door deze prelaten als raadsman ingeroepen.

Mgr. Joost Bouckaert
anoniem, 17de eeuw

Als deken van Diest diende hij ook in zijn decanaat visitator te zijn, in de vele kloosters die in de 17de eeuw in alle Vlaamse gouwen zo welig tierden. Zo werd hij ook geraadpleegd betreffende de zware moeilijkheden in het Leuvense Bethlehemklooster, één van de 24 conventen die in die jaren binnen de stadsmuren van deze universiteitsstad te vinden waren.
In het Bethlehemklooster was de sfeer zeer gespannen. Zr. Magriet was er ongewenst.
Tijdens haar kloosterleven werd Zr. Margriet tot tweemaal toe buiten haar klooster gesloten.

A. Tijdens de periode van 1616 tot 1618

Bij die eerste uitwijzing werd ze naar Diest gestuurd. Daar verbleef ze onder de hoede van deken J. Bouckaert en vond ze een onderkomen in het gasthuis aldaar. In al die maanden die ze daar verbleef, bleef J. Bouckaert haar grote beschermheer en haar gulden raadsman. Zijn zwakke gezondheid was daarbij geen de minste hinder en hij bleef vast besloten zijn gesmede plannen hardnekkig door te voeren.
Margriet Smulders was dan ook zeer tevreden al die tijd onder de hoede te staan van zo'n wijze priester.
Als deken van Diest en als visitator in zijn eigen decanaat kende hij heel wat dergelijke moeilijkheden bij de vele vrouwelijke religieuzen in de vele kloosters die hij te bezoeken had.
Wel keerde M. Smulders na een periode van bijna twee jaar, zonder de minste toelating, naar haar oude klooster in Leuven terug. Ze dacht helemaal genezen te zijn. Ze werd echter niet gul ontvangen in Bethlehem. De herwonnen vrede die "inter muros" heerste tijdens al de maanden van haar

afwezigheid, was nu als bij donderslag weer uit het klooster verdwenen. Om toch een zekere rust te bewaren, mocht Zr. Margriet niet naar haar vroegere cel terug maar kreeg ze een onderkomen in een kamer van het gastenverblijf die haar werd toegewezen.
Zr. Margriet bleef een *persona non grata.*
De aartsbisschop gelastte Lucius, deken van Leuven, om een degelijke oplossing te zoeken voor dit uitzonderlijk geval.

B. Tijdens de periode van 1624 tot 1636
Zr. Margriet kon wel een vast verblijf vinden buiten Bethlehem maar dat tegen een jaarlijkse vergoeding van 100 ducaten en dat was haar wel te duur. Ook kon ze niet naar het Diesters gasthuis terug, daar waren op dit ogenblik te veel novicen en een groot gebrek aan plaats.
Bethlehem bleef een convent met moeilijkheden want binnen die muren was er nu een tweede non, Zr. Beli, die dezelfde moeilijkheden vertoonde als Zr. Margriet.
De door Margriet Smulders in 1626 voorgestelde vernieuwingen werden zowel door Mgr. Boonen als door pastoor Bouckaert aanvaard. Ze vonden deze voorstellen zeer gezond en uiterst billijk. De grieven waren vooral gericht tegen het onredelijk gedrag van Mater Adriana:
- tegen haar grote verspilzucht in het algemeen;
- tegen haar zinloze luxe-uitgaven voor koorversiering en kaarslicht
- tegen haar overdreven neiging tot feesten en vermaak met vrienden binnen de kloostermuren.
Verdere gebeurtenissen tijdens die tweede uitdrijvingsperiode zijn ongekend, alleen is geweten dat de campagne tegen Zr. Margriet maar voortdurend bleef aanhouden.
De laatste acht maanden (van april tot november 1636) verbleef ze weer in Diest. Na deze periode was ze ook zeer gunstig gezind.
Van der Wiel ontdekte ook dat heel wat zusters in Bethlehem op heel wat punten de mening van Margriet Smulders deelden.

Bij haar tweede terugkeer voelde Zr. Margriet zich uiterst gelukkig weer aanvaard te zijn.
Door de vele gesprekken die ze met Joost Bouckaert had kunnen hebben, waren bij hem ook heel wat zaken duidelijker geworden omtrent de verhouding van mater Adriana en de vroegere biechtvader Hendrik Joos. Als visitator kon Bouckaert heel wat hiaten nu met duidelijk bewijsmateriaal aan de kaak stellen alvorens het relaas dienaangaande aan Mgr. Boonen over te maken.
Bij een *determinatio* op datum van 20 mei 1637 werd meer dan duidelijk gesteld dat de vele twistpunten binnen het klooster te wijten waren aan het zwakke beleid van mater Adriana. Gans deze *determination* leek een overwinning voor Zr. Margriet en een uitgesproken weerspiegeling van het vertrouwen dat Joost Bouckaert in haar woorden gesteld had.
Van de laatste negen jaar van haar kloosterleven binnen Bethlehem is niets bekend. Ze stierf er na een lange ernstige ziekte in 1648.

4. Zijn Ieperse periode

In 1559 onder de regering van de in Spanje verblijvende koning Filips II en onder Paus Paulus IV (1555-1559) werd besloten de Nederlanden op te splitsen in drie aartsbisdommen, elk met vier of meer bisdommen.
Zo kregen we de aartsbisdommen Mechelen, Kamerijk en Utrecht. Het aartsbisdom Mechelen omvatte naast het aartsbisdom zelf nog de bisdommen Ieper, Brugge, Gent, Antwerpen, Roermond en 's Hertogenbosch.
De hertekening van de kaart der bisdommen was reeds langer aangevoeld en zelfs Keizer Karel had reeds over hetzelfde onderwerp in Rome aangedrongen in de jaren 1525-1530.
In 1551-1552 had hij nog een nieuw ontwerp laten opstellen en er tevens op aangedrongen dat het na zijn troonsafstand (1555) verder zou besproken worden. Daarin ressorteerden immers alle gewesten van de Zuidelijke Nederlanden onder bisdommen die gevestigd waren in Franssprekende gebieden. Er diende meer rekening gehouden te worden met de bevolkingstoename en met de taaltoestanden.
Filips II voerde alleen een wens van zijn vader uit. Deze doorvoering van Karels droom wordt ook terecht aangehaald als één van de oorzaken van het verzet tegen Filips II.

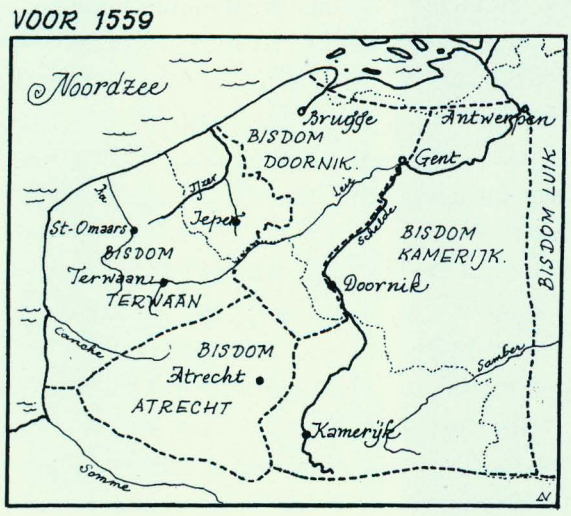

Het IJzergebied met Ieper als belangrijkste stad behoorde tot het bisdom Terwaan

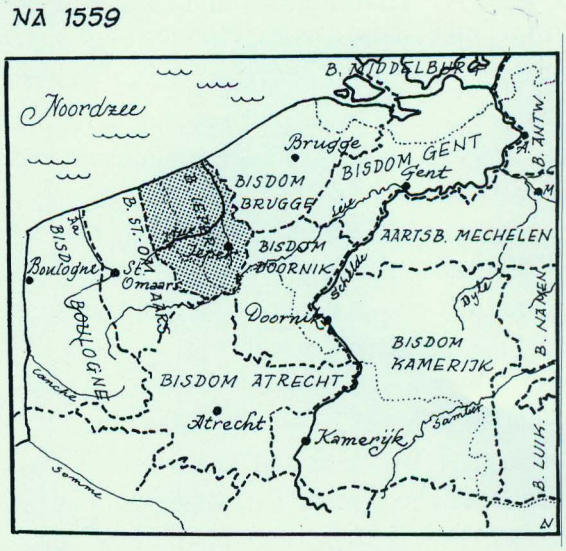

Het bisdom Terwaan is opgeheven en daaruit zijn drie bisdommen ontstaan: de bisdommen Boulogne, St.-Omaars en Ieper.
Ook het bisdom Gent en Brugge zijn losse bisdommen geworden uit het vroegere bisdom Doornik en Kamerijk

1. Zijn bisdom

Het bisdom Ieper was een vrij jong bisdom.

Toen in 1559, na beslissingen van het Concilie van Trente, de bisdommen in West-Europa herschikt werden, verscheen op 11 maart 1560 een pauselijke bulle van paus Pius IV (1559-1565) die het oude bisdom Terwaan afschafte en verving door drie nieuwe bisdommen: Ieper, Sint-Omaars en Boulogne.

Het nieuwe bisdom Ieper bestond uit vier dekenijen uit het oude bisdom Terwaan, Belle (Bailleul), Kassel (Cassel) en Sint-Winoksbergen (Bergues). Het kreeg er nog vier dekenijen bij, zijnde: Nieuwpoort, Diksmuide, Veurne en Waasten.

Bij de stichting bevatte het bisdom Ieper 151 parochies.

Bij het ontstaan van deze nieuwe bisdommen vreesde de bevolking voor een opgang en een zwaardere druk van de inquisitie en een gevoelig achteruitschroeven van de godsdienstvrijheid. De grote abdijen waren ook sterk contra, daar de geldmiddelen van de nieuwe bisdommen gehaald werden uit de vele bezittingen die aan de rijke abdijen toebehoorden.

2. Zijn voorganger

De voorganger van Mgr. J. Bouckaert was Mgr. Cornelius Janszoon van Acquoy of Jansen (Jansenius), die in 1638 te Ieper aan de pest gestorven was. Deze bisschop had met zijn geschriften omtrent de genade heel wat stof doen opwaaien. Vanaf 1621 werden pogingen ondernomen om dogma en moraal in de schoot van de R.K. Kerk te hervormen. Het **Jansenisme** kenmerkte zich door het bestrijden van het groeiende Calvinisme. Er werd grotendeels gestreefd om tot de bronnen van het Christendom terug te keren, zijnde de H. Schrift en de Kerkvaders. Onder deze laatsten genoot de H. Augustinus een heel bijzondere plaats.

Het was dan ook niet te verwonderen dat zijn lijvig werk de naam van "Augustinus" mee kreeg. Dit werk dat pas in 1640 verscheen, zijnde twee jaar na het afsterven van Jansenius, werd nog eens twee jaar later door paus Urbanus VIII (1623-1644) veroordeeld.

3. Zijn episcopaat

Mgr. J. Bouckaert ving zijn episcopaat aan in een zeer drukke periode, de tijd van het verschijnen van de kritiek op en tevens van de veroordeling van het "Jansenisme". Hierbij dient nog gezegd te

Het Bisdom Ieper (1577 - 1801)

worden dat Mgr. Bouckaert het bisdom Ieper te besturen kreeg, dat eigenlijk de bakermat was geweest van die dwaalleer, de plaats waar de leer ontpopt en gegroeid was, en waar diezelfde leer tevens gekelderd en verguisd zou worden.

In 1247 telde de stad Ieper 200 000 zielen. Op het einde van de 14de eeuw telde zij nog iets meer dan 80 000 inwoners. De stille teloorgang van de lakenindustrie, de vele onlusten en de gesel van de pest hadden lelijk huisgehouden in deze bisschoppelijke stede.

Toen Mgr. Bouckaert zijn episcopaat in Ieper begon, telde de stad nog amper iets tussen de 10 à 11 000 inwoners.
Na meer dan dertig jaar afwezigheid kwam Joost Bouckaert weer in Vlaanderen wonen, dicht bij Izegem, waar hij nog heel wat sterke familiale banden had. Na 32 jaar pastoraat in Scherpenheuvel, na een periode van 22 jaar in het decanaat Diest en nadat hij ook 18 jaar prior was geweest van de door hem gestichte Oratorie in Scherpenheuvel, verliet hij Brabant voorgoed.

Zijn gezondheidstoestand zag er niet zo best uit. De vele zorgen die hij in al die jaren gekend had, hadden zijn stoer gestel sterk getekend. Het vele werk in Brabant had hem wel in een zekere mate geknakt. Maar eens in Ieper ging hij toch in dezelfde zin als vroeger door. Zo was hij het ook al jaren gewoon. Sommige zorgen vielen ook weg, maar andere nieuwe zorgen doken nu voor 't eerst op.

Na een grondig informatieproces te Rome op 14 september 1641 onder leiding van kardinaal Borghese[11] en de daaropvolgende goedkeuring ervan, werd Joost Bouckaert op 19 januari 1642 te Ieper tot bisschop gewijd. Mgr. Antoon Triest, bisschop van Gent werd hierbij bijgestaan door Mgr. Gaspard Nemius, bisschop van Antwerpen en door Mgr. Josephus de Bergagne, bisschop van 's Hertogenbosch.

In de korte jaren van zijn episcopaat toonde Mgr. Bouckaert zich weer de felle bouwheer die hij ook vroeger al geweest was. De bisschoppelijke residentie met een mooie renaissancegevel, werd voltrokken, een gebouw, waarvan Jansenius nauwelijks de grondvesten had zien aanleggen. Aan zijn kathedraal, aan Sint-Maarten toegewijd, was een kapittel van dertig kanunniken verbonden. In het Ieperse seminarie waren bij zijn aankomst een veertigtal studenten zich aan het voorbereiden op het priesterschap.

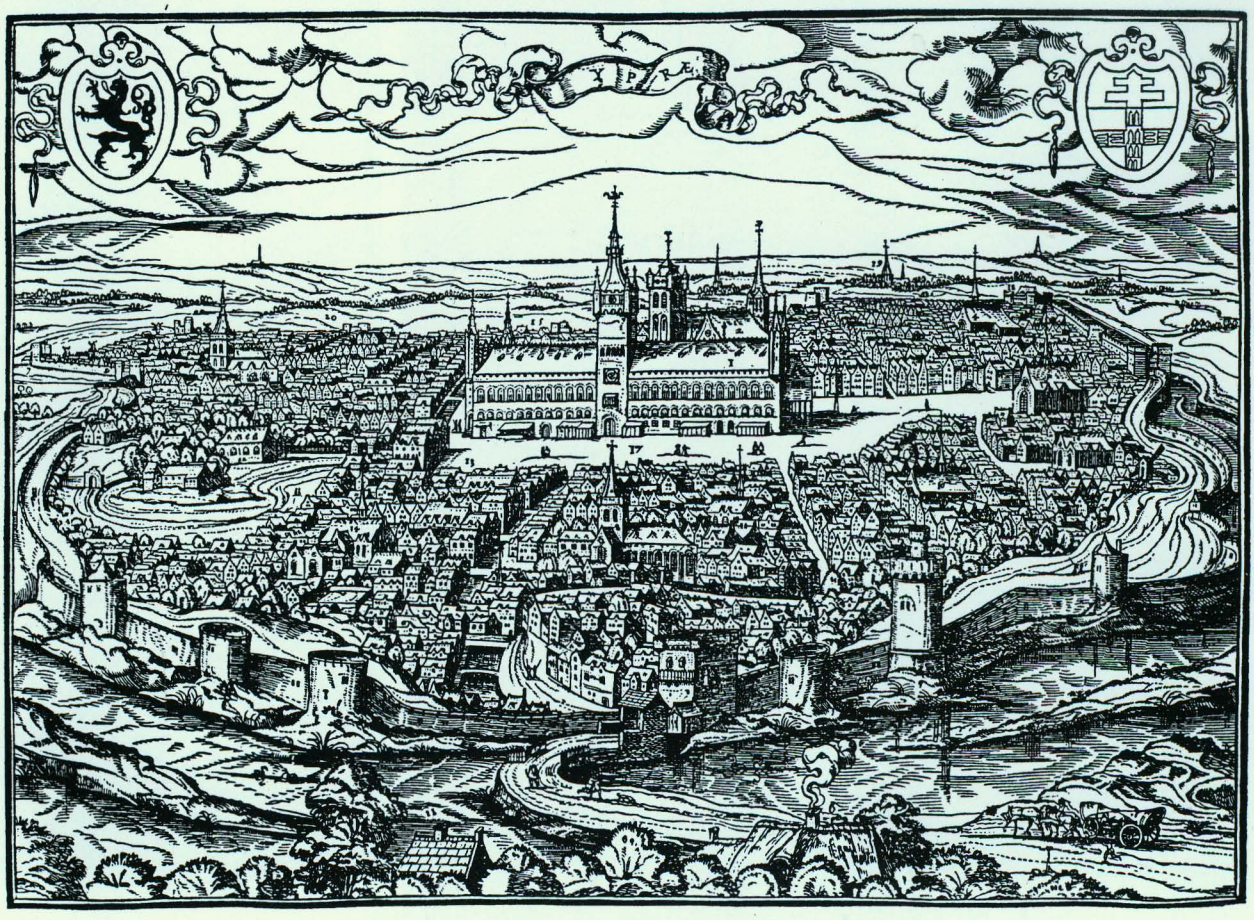

Panoramisch zicht op Ieper in de 17de eeuw

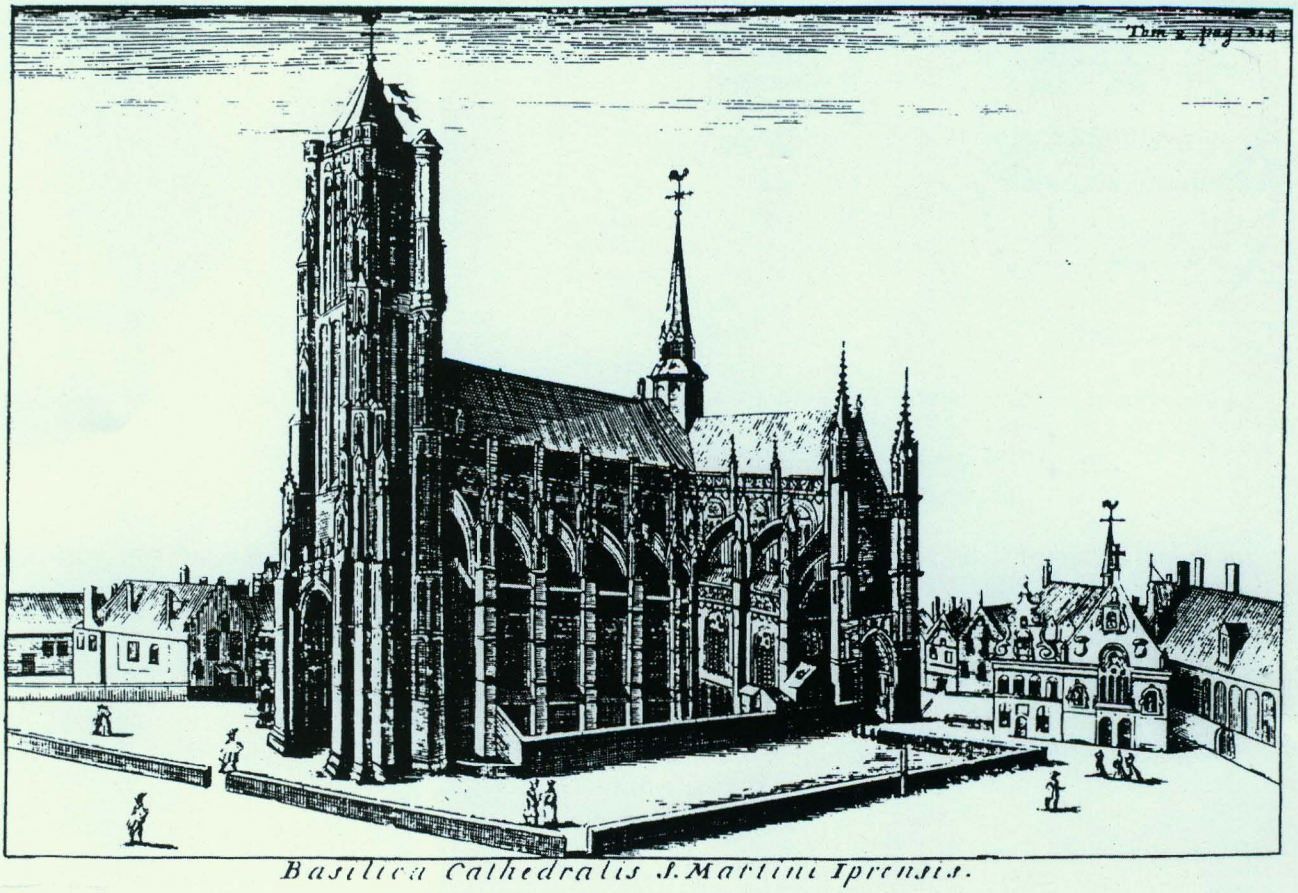

De Ieperse Sint-Maartenskathedraal in de tijd van Mgr. J. Bouckaert waar hij naast de andere Ieperse bisschoppen begraven werd

Zijn episcopaat was echter van korte duur. Vier jaar na zijn aanstelling stierf hij te Ieper op het feest van Allerheiligen, in de ouderdom van 63 jaar. Hij werd bij de andere bisschoppen, in het koor van de Sint-Maartenskathedraal begraven.

4. Zijn bisschoppelijk wapen
Beschrijving

Gevierendeeld: in I en IV: in keel (rood) een keper van goud, vergezeld met drie vijfbladen van zilver, in II en III: in lazuur (blauw) een keper van goud, vergezeld rechts met een vijfpuntige ster van goud en links een vijfblad van hetzelfde, onderaan een klophamer van zilver.

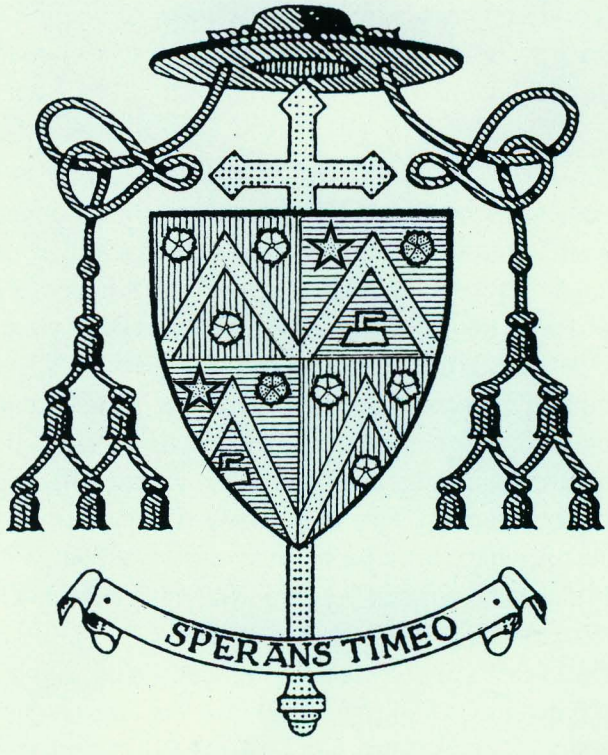

Devies of wapenspreuk
Sperans timeo
wat beduidt: Ik hoop in vrees

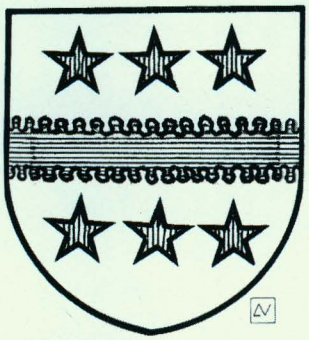

Bouckaert (Rietstap, I/CCLXXXI g.5)

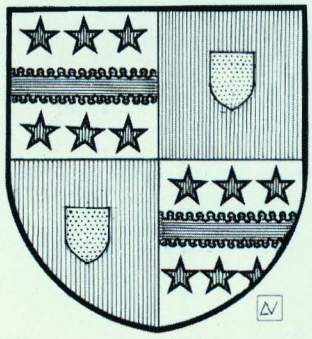

Bouckaert de Wallemote (Rietstap, I/CCLXXXI g.6)

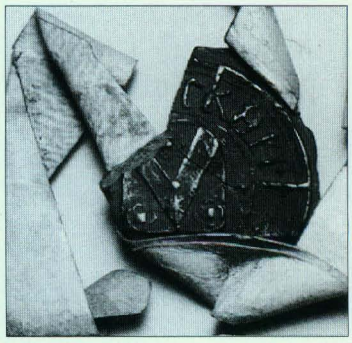

Brief uit het Izegemse stadsarchief

In zilver met een dwarsbalk onder- en bovenaan geënt van lazuur en vergezeld van zes vijfpuntige sterren van keel, drie in het schildhoofd en drie in de schildvoet

Gevierendeeld: in I en IV: in zilver met een dwarsbalk onder- en bovenaan geënt van lazuur en vergezeld van zes vijfpuntige sterren van keel, drie in het schildhoofd en drie in de schildvoet: in II en III: in keel met een hartschild van goud

In.... met een keper van ... met in de top een zespuntige ster van ....., vergezeld met drie vierbladerige bloemen van ....

Verdere versieringen

Het wapen is getopt met een gouden kruis en met een hoed van sinopel (groen) gevoerd van keel (rood) en met aan elke zijde een afhangende koord, beide eindigend in zes kwasten van dezelfde kleur: 1.2.3.

5. "Bouckaert" in de heraldiek

Het informatieboek bij uitstek voor het zoeken naar heraldisch uitgetekende wapenschilden, is zeker het werk van *J.B. Rietstap*, dat al meerdere drukken kende en dat in zes delen bekend staat. De daarin alfabetisch gerangschikte familiewapens zijn uiterst verzorgd uitgetekend met 56 wapens per bladzijde. De heraldische kleuren zijn aangeduid met de aanvaarde officiële arceringen en zijn als dusdanig een uiterst betrouwbare bron bij heraldische vorsingen.
In dit werk vonden we twee wapens bij de naam "Bouckaert".
Daarnaast vonden we in het Izegems stadsarchief een brief uit 1564 (nr. 1569) met daaraan vast het zegel (∅ = 30 mm) van de heer Bouckaert van Wallemote. Het zegel was wel in zekere mate geschonden, maar het wapen zelf was nog zeer goed gaaf te noemen. De tekening van het wapen bood geen de minste moeilijkheden voor wat de tekening aangaat, maar alle kleuraanduidingen ontbraken. Ook de naam Bouckaert was nog gedeeltelijk bewaard gebleven.

Zo we nu terugkijken op het wapen van Mgr. J. Bouckaert vinden we daar wel delen van het oude Bouckaert-wapen in terug en laat deze vergelijking ons ook toe te gissen naar de ontbrekende kleuren die we bij het wapen uit 1564 niet konden vinden.
In het bisschoppelijk wapen gaat het hier voornamelijk om de kleuren uit de delen I en IV. De kleur van het veld is rood. De kleur van de gebruikte keper is goud. Daarbij is er sprake van zilveren vijfbladen waar er in het oude wapen van de Heer van Wallemote vierbladerige bloemen voorgesteld worden. Alleen de ster blijft een raadsel, hoewel we in het bisschoppelijk wapen, in II en III wel een gouden ster vinden. Zo vinden we in het bisschoppelijk wapen van Mgr.

Bouckaert wel alle elementen terug die we in het zegel vonden en mogen we gissen dat we bij benadering de oorspronkelijke kleuren van het oude Bouckaert-wapen kennen en met grote zekerheid mogen aanvaarden.

6. Herinneringen aan Mgr. J. Bouckaert

A. Te Izegem

1. De nieuwe processiegroep van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel

In de tachtiger jaren (1883-1890) van de vorige eeuw was onderpastoor Leopold Slosse ijverig bezig aan een smaakvolle renovatie van de Izegemse processie.

Uit bewaard gebleven nota's, die juffr. Celestine Rosseel neerpende, die als leidraad zouden dienen voor Slosses opvolger, weten we precies hoe deze uitgebreide groep rond dit bijzonder Mariabeeldje geconcipieerd was[12].

1. Kruisdrager (kruis van de Congregatie)

Blauwe soutane - wit roket - rood-blauw bonnetje - rood-blauw platte col - witte kousen - blauwe muiltjes - witte handschoenen.

2. Kandelaardragers (aan beide zijden van het kruis - kandelaars van de Congregatie)

Blauwe soutane - wit roket - rood-blauw bonnetje - rood-blauwe platte col - witte kousen - blauwe muiltjes - witte handschoenen.

3. Vier beloenberddragers

Blauwe soutane - wit roket - witte kousen - blauwe muiltjes - witte handschoenen.

4. Opschriftdragers : "Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel B.V.O."

Blauwe soutane - wit roket - witte kousen - blauwe muiltjes - witte handschoenen.

5. Bloemkaarsdragers (vier enige zonen)

Blauwe soutane - wit roket - witte kousen - blauwe muiltjes - witte handschoenen.

Deze bloemkaars was vastgeschroefd op een berd en werd door vier jongelingen gedragen. In 't midden van die bloemkaars werd een waskaars geplaatst.

6. Mgr. Bouckaert

Purperen soutane met sleep - wit roket - rode moiré - zijden ceintuur met kwasten - purperen pelerine met kapje - gouden kruis met gouddraadketting -gulden stool (= beste

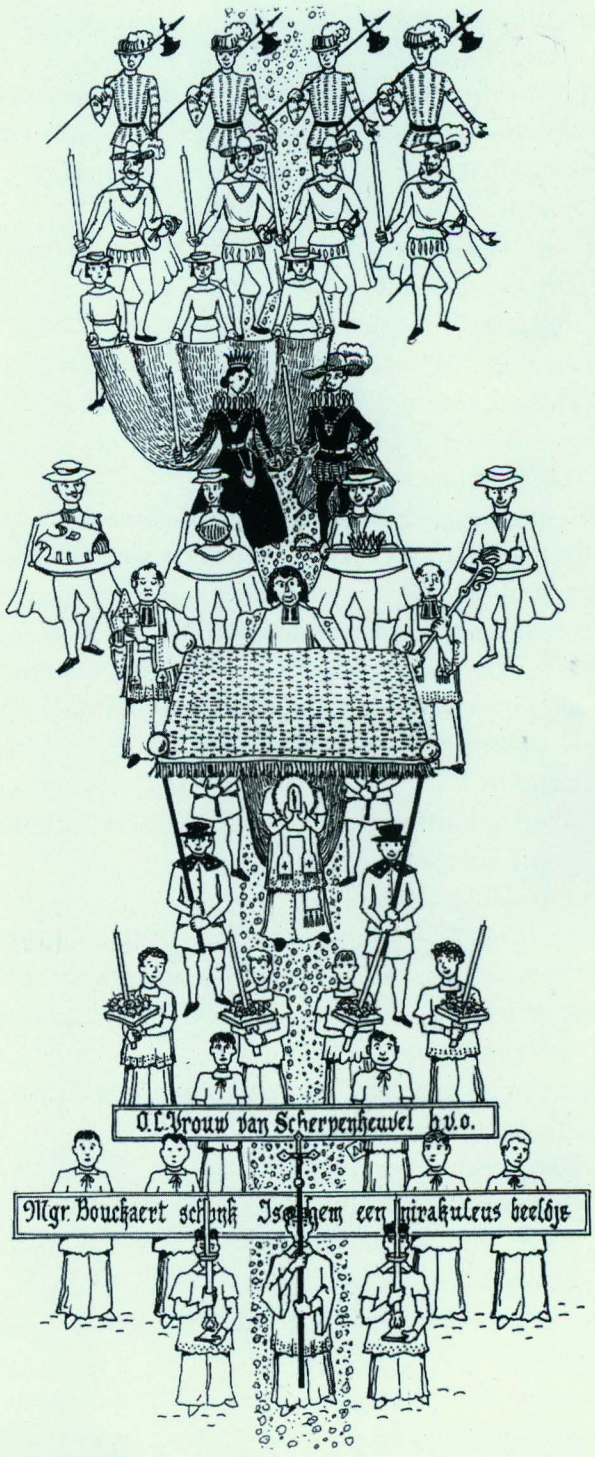

congregatiestola) - purperen bonnetje - purperen handschoenen - gouden ring - purperen kousen - zwarte muiltjes met gulden gespen - witte caouthou'n col.

Mgr. Bouckaert draagt het mirakuleus beeldje van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel en gaat onder een paviljoen (=baldakijn). Dit baldakijn wordt gedragen door vier enige zonen.

Het beeldje wordt in een cirkel gestoken met

vergulde en blauwe boord met kleursteen omzet.

7. Baldakijn

Geel-wit gedamasteerd met bruin-gele kwasten en franjes aan vier zwarte stokken te vijzen en de vier gulden appels boven aan de stokken te draaien.

Dit baldakijn werd gedragen door vier man, telkens in een andere kleur, maar gelijk van snit.

Kousebroek - korte rok - jas - zwarte fluwelen platte kraag met vooraan rondekens van gekleurde stof opgenaaid - zwart fluwelen hoedje - zwarte muiltjes - witte handschoenen.

8. Drie ministers

De ene draagt de mijter - de tweede draagt de staf - de derde, zonder stool, houdt de sleep van de bisschop vast.

Verder draagt iedere minister:

Zwarte soutane - wit roket - zwarte zijden bonnet (rood gevoerd) - geplooide witte zijden stool met gele franjes - witte caouthou'n col - witte handschoenen.

9. Vier schildknapen - verschillen van kleur/ gelijk van snit.

Iedere schildknaap draagt:

Kousebroek - wit geplooid half hemd met zilvergalon en witte kantjes - gekleurde jas (achteraan toe) - mantel - gekleurde zijden hoed - zwarte muiltjes.

Elke schildknaap draagt een kussen met daarop een oud wapentuig:

A. Een verguld borstharnas

B. Een helm of casque

C. Sabel met verguld handvest en zilveren kroon

D. Strijdhandschoen (=ceste)

10. Aartshertog Albert en aartshertogin Isabella

A. Albert:

Kousebroek - fluwelen broek - fluwelen jas - mantel (sluitend op de schouders) - gordel (voor sabel) - sabel (in lederen schede) - witte gepijpte col - witte gepijpte manchetten - fluwelen hoed met pluim - lange gele lederen handschoenen - blauwe muiltjes met bijzondere versierselen - gulden halsketting met kleursteen en wapenteken.

De aartshertog draagt een grote wassen kaars.

B. Isabella:

Zwarte crinoline - mantelkleed met kleerkwasten (en zes linten) - groen zijden zakje (met paternoster en zakdoek) - gulden kroon - witte gepijpte col - witte gepijpte manchetten - witte kousen - blauwe muiltjes met bijzondere versieringen - lange gele lederen handschoenen - gulden halsketting met kleursteen en wapenteken.

De aartshertogin draagt een grote wassen kaars.

Aan de onderzoom van haar mantel staan zes linten. Ieder van de drie hofjonkers houdt twee linten vast (in iedere hand één).

11. Drie hofjonkers

Die hofjonkers zijn knechtjes tussen drie en zeven jaar.

Hun kledij verschilt van kleur en grootte, is gelijk van snit.

Wit plat kraagje - gekleurd fluwelen kostuum - fluwelen ceintuur - plat fluwelen hoedje - witte kousen - zwarte muiltjes.

12. Vier edellieden

Hun kledij verschilt van kleur, gelijk van snit.

Kousebroek - gekleurde bovenbroek - jas - fluwelen mantel - gordel (voor sabel) - sabel met een kleurstenen handvest - fluwelen hoed met pluim - gulden halsketen - zwarte muiltjes - handschoenen.

Ook de vier edellieden dragen een wassen kaars.

13. Vier lijfwachten

Deze lijfwachten dragen elk een hellebaard (stok met pijk) met rode franjes aan.

Kousebroek - bont gestreepte jas - gekleurde gordel - zwarte hoed met bruine pluimen - zwarte muiltjes.

Een vervlogen droom

Dat de vroegere processiegroep van onderpastoor L. Slosse in de jaren 1883-1890 rond hetzelfde onderwerp veel bijval genoot, was goed geweten. De mensen uit die jaren konden in die groep de luxe zien van het Spaanse hof die hier kwistig tentoon gespreid werd. Maar schone liedjes duren niet lang!

Alle processiekledaren van deze grondige renovatie werden op de zolder van de brouwerij Carpentier gedeponeerd. Zo bleef de ganse verzameling netjes samen en ze bleven geborgen op een geringe afstand van de kerk. Een brand tijdens Wereldoorlog I maakte een einde aan deze

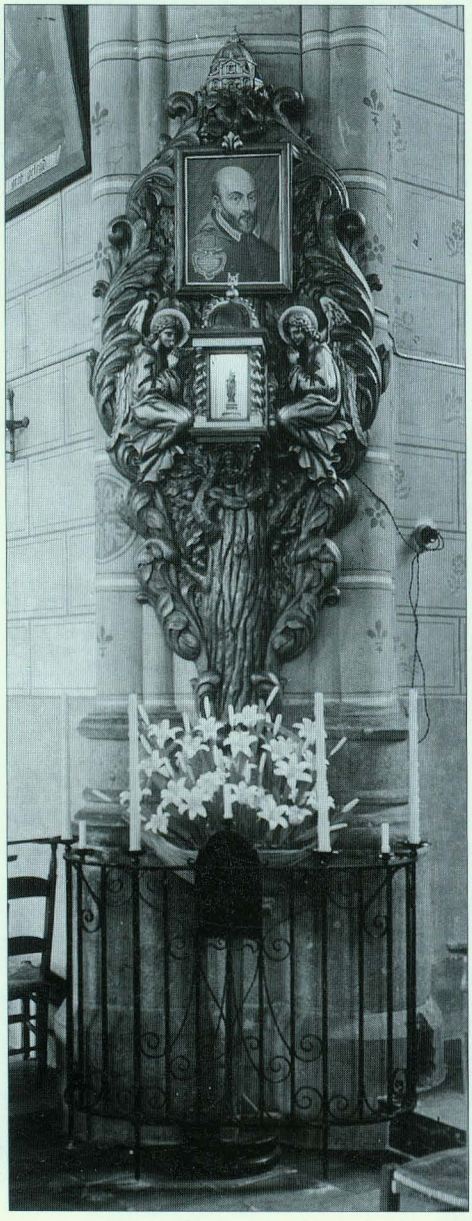

1. Bovenaan het geschilderd portret van Mgr. Joost Bouckaert (werk van Jos Speybrouck uit Kortrijk) met zijn wapen en een korte tekst.
   Boven dit portret vind je het silhouet van de kerk die onder J. Bouckaert gebouwd werd. De eigenlijke kerk met koepel werd opgetrokken naar de plannen van architect W. Coebergher.
2. Centraal in een bekroonde nis het Onze-Lieve-Vrouwebeeldje dat door twee aanbiddende engelen geflankeerd is.
3. Het onderste gedeelte is een eik, omdat de bijzondere devotie die al eeuwen duurt, rond een eik begonnen is.

Plaats:
Oorspronkelijk werd dit retabel geplaatst op de westhoek van de noorderkruisbeuk met de vrouwenbeuk.
Bij latere herschikkingen van diverse beelden binnenin de kerkruimte, verhuisde dit retabel naar de noordermuur van de noorderkruisbeuk.
Bij een volgende verhuis "inter muros", kwam het een vaste plaats te krijgen op de oosthoek van de noorderkruisbeuk en de vrouwenzijbeuk.
Daarna hing het aan de westermuur van de noorderkruisbeuk. Het werd wat hoger geplaatst dan dit voordien het geval was, om kerkroof zoveel als mogelijk te voorkomen.
Na de laatste kerkschildering werd het terug opgehangen aan de westkant van de noordermuur in de kruisbeuk.

3. Het schilderij van Mgr. Bouckaert uit de Sint-Tillokerk
Er is nog een schilderij bewaard van Mgr. Joost Bouckaert in de Sint-Tillokerk. Dit werk is daar te vinden in de sacristie. Het werd gekonterfeit door Bernard Crombez, die in de eerste helft van de 19de eeuw hier te Izegem woonde en lessen gaf van tekenen en schilderen in de toen bestaande Izegemse tekenschool.
Dit werk dateert van 1825, olie op doek, waarvan de ware grootte 65 x 51 cm meet. Rechts op dit schilderij vinden we het wapenschild van de bisschop met zijn devies "Sperans Timeo". Daaronder lezen we in een cartouche:

Judocs Bouckaert
Epis Ipren VIII
Inaugur 19 jan 1642
Obiit 1 nov 1646
aetas sua on LXIII.

mooie kleurrijke droom. Alle kostuums en attributen werden door de vuurzee verteerd.

2. Het retabel in de Sint-Tillokerk[13]
In 1947 liet pastoor Emiel Van Cappel een nieuw retabel snijden voor het beeldje van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel dat sedert de 17de eeuw bij de kerkelijke kunstschatten werd bewaard.
Dit werk werd toevertrouwd aan de Izegemse sculpteur Marcel Vandecappelle uit de Meiboomstraat.
Hij maakte een mooie samenstelling die in feite een geschiedkundige uitleg bevatte:

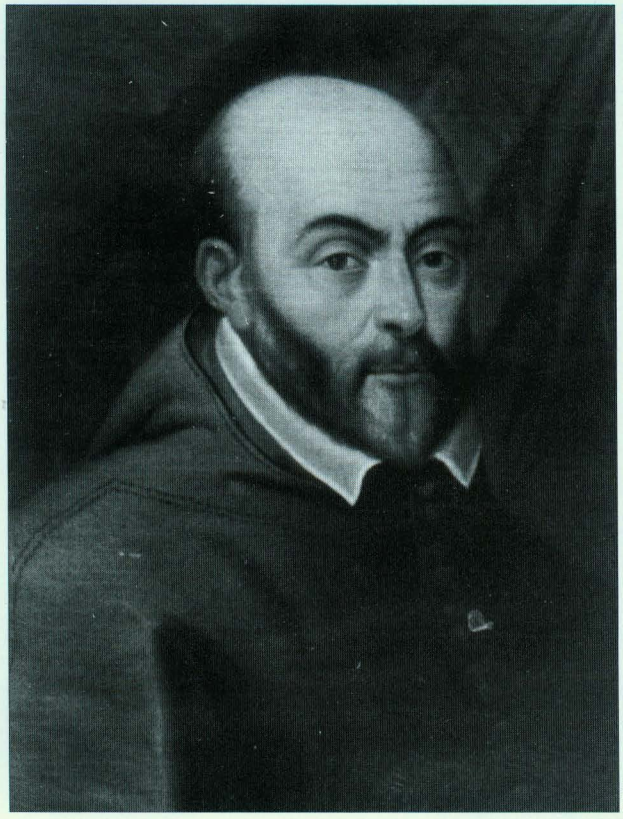

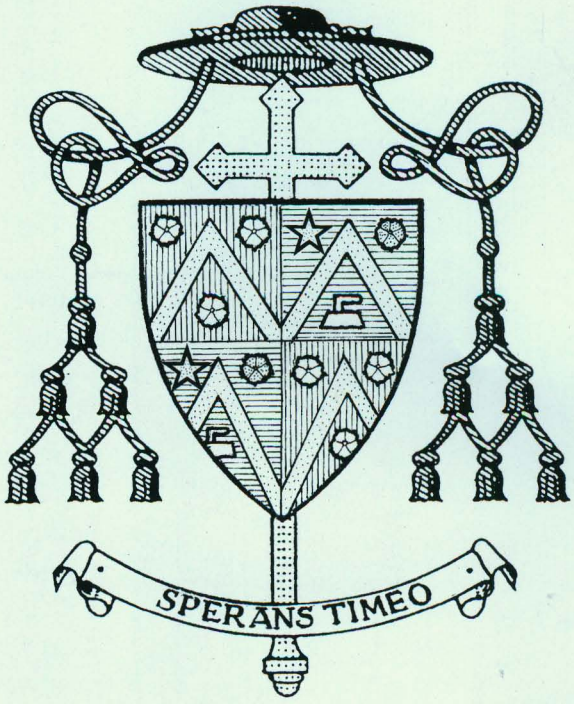

4. Het glasraam in de noorderbeuk van de decanaatskerk Sint-Tillo te Izegem

1. Zijn wapen in een glasraam in de Sint-Tillokerk.

Onderaan in het glasraam van het Onze-Lieve-Vrouwekoor in de kerk vinden we het wapenschild van Mgr. Bouckaert duidelijk afgebeeld. Ernaast vinden we een tekst, die verwijst naar de eerste Izegemnaar die bisschop werd.

2. Beschrijving van zijn wapen:

Gevierendeeld: in I en IV: in keel (rood) met een keper van goud, drie vijfbladeren van zilver; in II en III: in lazuur (blauw) met een keper van goud en rechts een vijfpuntige ster van goud en links een vijfblad van hetzelfde, onderaan een klophamer van zilver. Hier is de klophamer fout. Hij is van sabel (zwart) en moest van zilver zijn. In de heraldiek is kleur op kleur altijd fout.

Devies: Sperans timeo

wat beduidt: Ik hoop in vrees.

Zo we in heraldiek spreken van links en rechts wordt er ondersteld dat het wapenschild gedragen is. Dan is rechts links geworden en links wordt dan rechts.

3. Bijgaande tekst in het glasraam aan beide zijden van het wapenschild.

Naast het wapen vinden we een Latijnse tekst als volgt: *Cujus imago miraculosa aspricollensis ex liberalitate hercaum Ill^m & R^mi DNI. J. Bouckaert Iseghemiensis et episcopi Iprensis A.D. 1665 exelesiae locis natalis dono obvenerat, in tesseram suae gratitudinis clerum et cives Iseghemienses posuere.*

Wat in vrije vertaling luidt als volgt:

Wiens miraculeus beeld van Scherpenheuvel uit vrijgevigheid aan de afstammelingen van de hoogeerwaarde Heer J. Bouckaert, Izegemnaar en bisschop van Ieper A.D. 1665 aan de kerk van zijn geboorteplaats in gift gegeven was, hebben de geestelijkheid en de burgers van Izegem, ten bewijze van hun dankbaarheid, het geplaatst.

5. De vernieuwde processiegroep van Azer Moenaert

Sinds 1946 werd de Scherpenheuvelgroep die op 15 augustus deel uitmaakt van de Onze-Lieve-Vrouweprocessie, geleidelijk herwerkt, verjongd en uitgebreid. Twee verdienstelijke namen moeten hier vermeld: E.H. Onderpastoor De Meester, later pastoor te Koekelare en dhr. Azer Moenaert. Samen hebben zij deze bewonderenswaardige en

Dit glasraam dateert uit 1948, onder het pastoraat van E.H. Emiel Van Cappel.
Het werd ontworpen en uitgevoerd door Cesar Vanhevele.
Voorstelling:
Centraal: De gekruiste Christus door engelen omgeven.
Onderaan: H. Lutgardis, patrones van Vlaan-deren
Madonna met kind en scepter: verwijst naar O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel
H.-Juliana de Cornillon: vurige vereerster van het H. Sacrament.
In 1948, de tijd toen dit venster geplaatst werd, was dit altaar in het vrouwenkoor het H. Sacramentenkoor. Nu is het een Maria-altaar.
Wapenschild van Mgr. Bouckaert met tekst.[14]

originele processiegroep ontworpen als een publieke hulde aan O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel.
Aan deze groep waren ongeveer een honderdtal figuranten verbonden, die bekende Vlaamse Marialiederen zongen, begeleid door een viertal muzikanten. Kostuums en versieringen waren naar een tekening van de hand van de Kortrijkse kunstenaar Jozef Speybrouck.
Het geheel stelde op een symbolische wijze de gevelde eik van Scherpenheuvel voor en te midden in de kroon van de eik werd het Mariabeeld gedragen.
Kleine meisjes in bronsgroene gewaden verbeeldden, in langzaam opgaande lijn, de eikestam. Grotere meisjes in hoog groen tekenden de neerhangende twijgen af en hoge gestalten in resedakleur stelden de takken van kruin voor. Al de personnages van het eikmotief droegen als hoofdtooi een kroontje van goudgroene eikenbladeren en hielden in beide handen een tak met echte eikenloveren. Verder droegen alle figuranten bleekgroene puntmuiltjes met witte rand, witte kousen en witte bloes.
Te midden de kruin, onder een baldakijn, waarlangs guirlandes rozen wiegelden, werd op een draagbaar in een weelde van zijde en rozen het kostbaar Mariabeeldje van Scherpenheuvel gedragen. Twee lieve engeltjes in gele zijde hielden de neerdalende guirlandes vast; twee andere droegen een bloemenkorfje. In hofkledij van de 17de eeuw droegen twee pages het vouwschraagje mee voor tijdens de rusthalten. Wellicht zouden in de

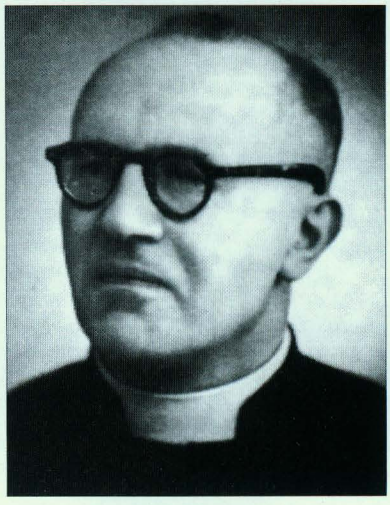

E.H. Henri De Meester
onderpastoor van Sint-Tillo
van 10/09/1938 tot 07/06/1946

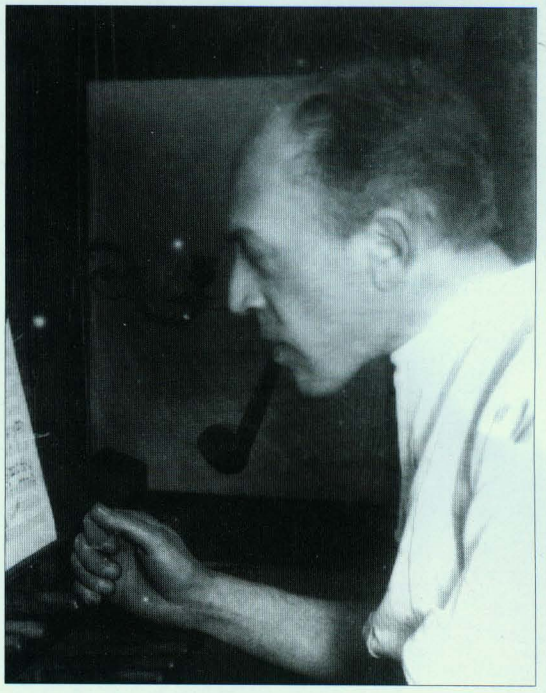

Azer Moenaert
opticien en stadsbeiaardier
Ontwerp voor de kledij voor alle meisjes van de hand van Jozef Speybrouck

Het kunstig gesneden Mariabeeldje met kroon en scepter

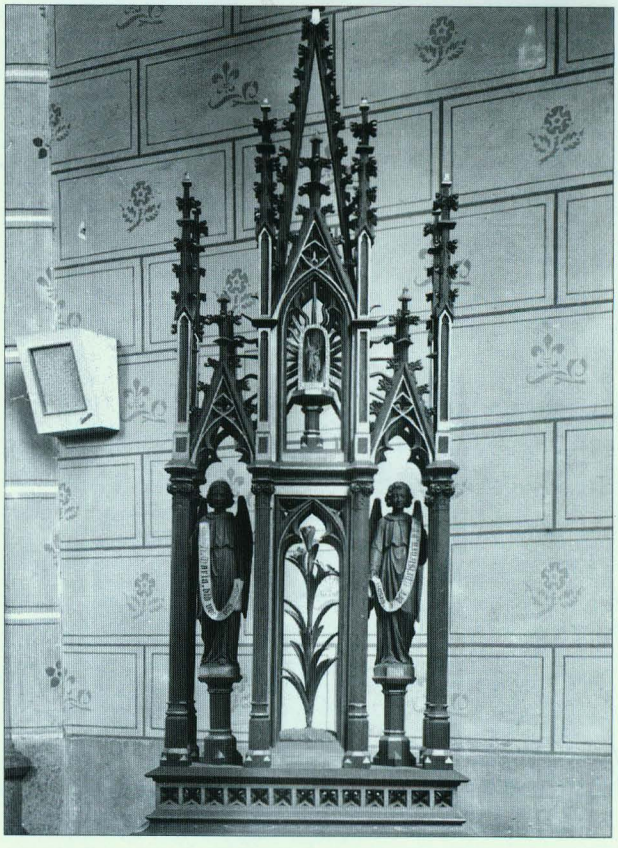

Het neogotisch schrijn waarin het beeldje ten-toongesteld werd in de Sint-Tillokerk

Het eerste gedeelte van de nieuwe processiegroep

Het middendeel van de processiegroep

Het eind van de groep met het mirakuleus beeldje onder een baldakijn

toekomst de vorstelijke figuren van de aartshertogen Albrecht en Isabella achteraan stappen en met hun adelijk gevolg een royale pracht ten toon spreiden en zou de figuur van bisschop Bouckaert als stralende kerkvoogd aan deze historische groep de volle luister er aan toegevoegd hebben[15]. Doch deze mooie groep heeft maar enkele processieommegangen meegemaakt. De jaarlijkse groei van zoveel figuranten, zorgde ervoor dat dezelfde problemen van uitvissen voor passende grootte, een moeilijk op te lossen probleem bleef. De groeiende boom, van klein naar groot, bracht iedere maal teveel zoekwerk mee dat afhankelijk was van de in voorraad zijnde kostuums.

De gedroomde aanvulling met de aartshertogen Albrecht en Isabella alsook Mgr. Bouckaert in bisschoppelijk gewaad, werd nooit verwezenlijkt. Deze dure uitbouw is alleen bij een droom gebleven.

6. Naam bewaard in de Izegemse toponymie

In 1963, in nummer 7 van Ten Mandere (III/1) verscheen een kort artikel over deze eerste Izegemse bisschop, in de rubriek : Groten van bij ons.

Als slot van dit artikel werd een wens geformuleerd:

"In een groeiend Izegem, waar geregeld nieuwe straten bijkomen, ware het zeker niet misplaatst, wel integendeel, zeer passend, moest het stadsbestuur de naam van deze grote bisschop van Izegemsen bloede, vereeuwigen in een straatnaam. Ardooie is zo klein en heeft haar Mgr. Roelensstraat. Waarom zou Izegem geen "Mgr. Bouckaertstraat" mogen hebben?"

Korte tijd nadien, wanneer op de groeiende Kasteelwijk nieuwe straten dienden geopend te worden, was daar een straat bij, die de naam van Mgr. Bouckaertstraat gekregen had.

vroeger straatbord

huidig straatbord

7. Feestvlag met het wapen van Bouckaert

Voor bijzondere feesten die te Izegem gehouden worden (Lentefestival, Batjes, Kermis, Herfstmuziekfestival) worden sinds jaren straatvlaggen (3 x 2 m) gebruikt om de feeststemming te verhogen. Ter gelegenheid van het millennium werd door de gemeenteraad besloten al deze oude straatvlaggen, die tijd en weer en wind gedurende diverse decennia doorstaan hadden, bij deze unieke gelegenheid te vernieuwen.

Bij deze reeks straatvlaggen werden ook vlaggen ontworpen voor alle Izegemse abten en bisschoppen die ooit Izegemnaar geweest waren.

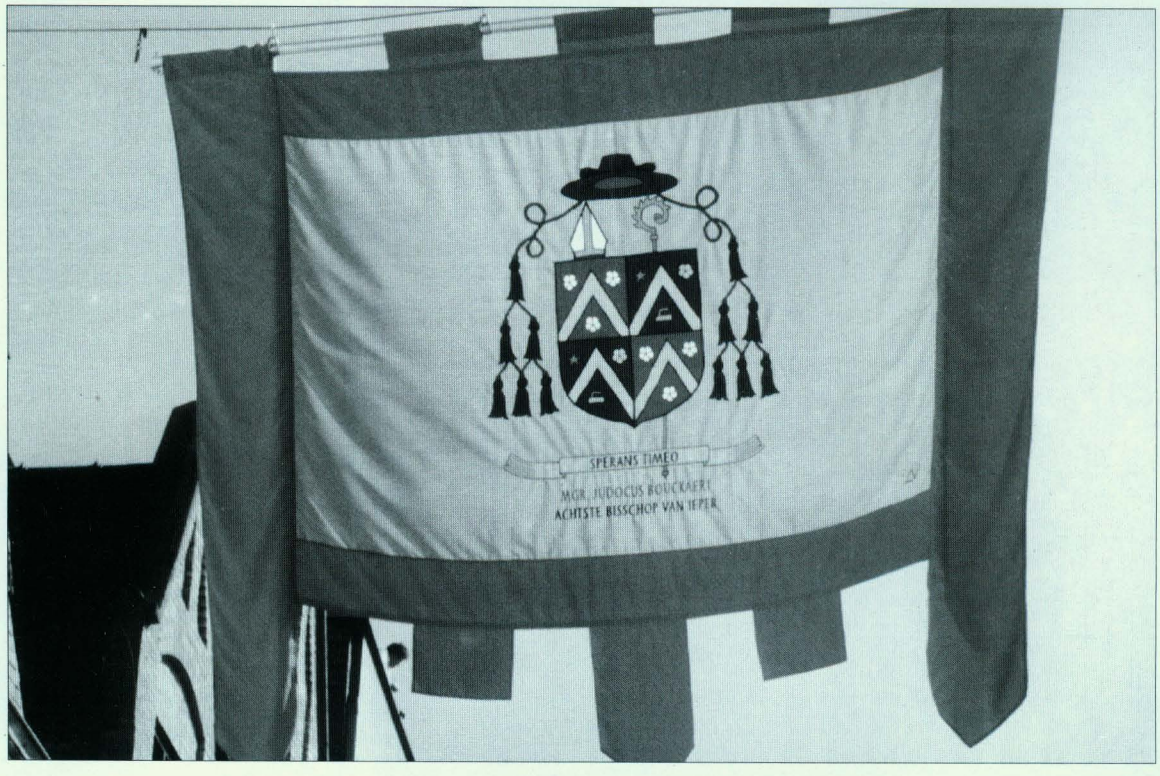

Eén van de nieuwe feestvlaggen verwijst naar Mgr.Bouckaert

Een van deze vlaggen vertoont ook het wapen van Mgr. Judocus Bouckaert, zijnde de eerste Izegemnaar die de waardigheid van bisschop ontvangen had en als achtste bisschop van Ieper in 1646 gestorven is.

B. Te Scherpenheuvel

In Vlaanderens meest gerenommeerde bedevaartsoord Scherpenheuvel blijft de centraal gelegen basiliek nog steeds het gelovig Vlaanderen sterk aantrekken.

De bouwheer kan daarbij zeker niet vergeten worden, noch de bouwmeester die dit kunstgewrocht in Vlaamse barok in het noordoosten van Brabant in 1609 neerpootte.

De bouwheer was de toenmalige en tevens de allereerste pastoor van Scherpenheuvel, onze Izegemse Joost Bouckaert, op wensen van de aartshertogen.

De bouwmeester was niemand minder dan de befaamde Wenzel Coebergher (1560-1634), de hofarchitect en ingenieur van de aartshertogen. Tevens was Coebergher nog een befaamd numismaat, scheikundige en kunstschilder van betekenis. In 1922 werd de kerk van Scherpenheuvel tot "Basilica minora" bevorderd.

C. Te Ieper

Zijn wapenschilden in de kathedraal:

- Zijn wapen in de rij van de geschilderde wapenschilden van de Ieperse bisschoppen

Deze gekleurde wapens hangen netjes gerijd langs de wand van de kathedraal. Ze zijn duidelijk geschilderd en net weergegeven en op een ruitvormige grond aangebracht.

J.B. staat voor Judocus of Joost Bouckaert

VIII wijst erop dat hij de 8ste bisschop van Ieper was.

1642-1646 melden ons het begin en het einde van zijn episcopaat. Heraldisch bekeken is dit wapen fout.

Wat er staat:

Gevierendeeld: in I en IV: in lazuur (blauw) beladen met een keper van goud en drie vijfbladeren van zilver; in II en III in lazuur (blauw) met een gouden keper en rechts een zespuntige ster van zilver en links een vijfblad van zilver, onderaan een hakbijl van hetzelfde.

Wat er diende te staan:

Gevierendeeld: in I en IV: in keel (rood) beladen met een keper van goud en drie vijfbladeren van zilver; in II en III: in lazuur (blauw) beladen met een goudenkeper en rechts een vijfpuntige ster en links een vijfblad, beide van goud en onderaan een klophamer van zilver.

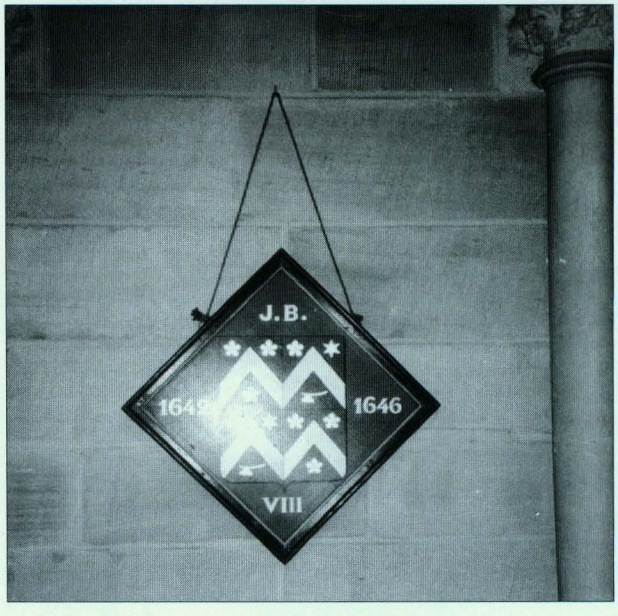

Obiit van Mgr. Joost Bouckaert in de Ieperse kathedraal met het foutieve wapen

Van zijn devies "Sperans timeo" is nergens iets terug te vinden.
Op zijn geheel wel een leuke verzameling maar daarbij stellen we ons onmiddellijk de vraag: hoe is het gesteld met de betrouwbaarheid van alle andere wapenschilden?
- het wapen in de koorafsluiting:
Deze bronzen schilden kregen wel de traditionele arceringen, maar.... ook deze waren niet altijd correct.
In I en IV moesten we een veld van keel (rood) zien, met verticale arcering, waar we hier verkeerdelijk blauw hebben met horizontale lijnen.
De vijfbladeren van zilver zijn hier allemaal vervangen door zespuntige sterren.
Ook in II en III zijn alle stukken door zespuntige sterren vervangen, uitgezonderd de zilveren klophamer, die hier door een zilveren hakbijl vervangen werd.
Alle kepers zijn wel in goud weergegeven en hier dus volledig gepunt.

De twee bisschoppelijke wapens van Mgr. Bouckaert zijn beide fout. In beide gevallen is er geen devies.
De Ieperse koorafsluiting ziet er heel net en sierlijk uit en oogt zeer smaakvol. Heraldisch bekeken worden hierbij wel vragen gesteld. Gelukkig stappen er wel velen voorbij zonder die vragen te stellen.

D. Elders
Tijdens het najaar van 1998 liep er een uitgebreide tentoonstelling in de museumzalen van het jubelpark te Brussel over "Albrecht en Isabella", de aartshertogen die in de "Gulden Eeuw" onze gewesten bestuurden toen onze contreien nog onder Spaanse voogdij stonden.
Naast tal van geschilderde portretten van historische personen uit die dagen en veel andere merkwaardige stukken uit die 17de eeuw viel één schilderij bijzonder op in het kader van het hier besproken onderwerp.
Onder catalogusnummer 341 was een geschilderd portret te vinden van pastoor Joost Bouckaert, de eerste pastoor van Scherpenheuvel. Dit schilderij (± 90 x 80 cm) was een werk van de Leuvense

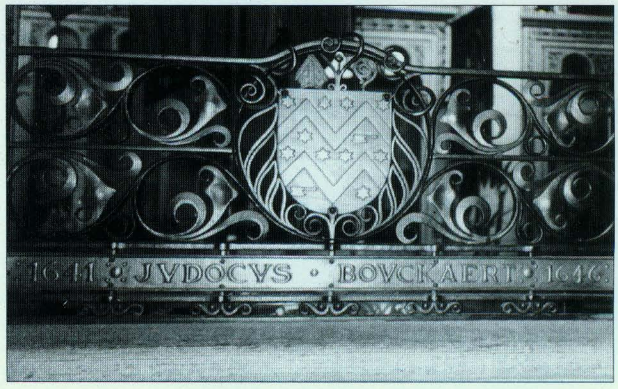

Het wapen van Mgr. J. Bouckaert in de koorafsluiting. Ook hier is het wapen foutief voorgesteld

schilder Theodoor van Loon, die dit doek schilderde in 1620 en die in Scherpenheuvel een heel opmerkelijke rij werken creëerde voor zijn "leven van Joachim en Anna".
Joost Bouckaert stond op dit schilderij links afgebeeld tot aan zijn midden en keek naar rechts. Op de achtergrond een landschap waar de kerk van Scherpenheuvel te zien was.
Waar het werk, dat Rubensiaans aandoet, zich momenteel bevindt, kon niet achterhaald worden, daar onderaan de afbeelding in de catalogus vermeld stond: "Privé-verzameling".

7. Wat herinnert aan O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel?

A. Te Izegem
De drie Izegemse beeldjes van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel
1. Het beeldje uit de Sint-Tillokerk
A. Het beeldje zelf
Ruim drie eeuwen wordt in de dekanale Sint-Tillokerk een beeldje van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel vereerd.
Het betreft hier wel een klein beeld, slechts 12 cm hoog.
Het stelt een staande en gekroonde Maria voor met het Jezuskind op haar linkerarm. In haar rechterarm draagt ze een scepter. Het goddelijk kind kijkt in een open boek. Ze wordt voorgesteld als de Moeder Gods en Koningin van hemel en aarde.

Mgr. Martinus Prats
Tiende bisschop van Ieper

Mgr. Fr. R. Boussen
Achttiende bisschop van Brugge

Het beeldje staat op een voetstuk.
Vele jaren werd het in de brandkast van de Sint-Tillokerk bewaard, waar het in een metalen schrijn geborgen zat. De bovenkant van dit schrijn was volledig cirkelrond en aan de voorkant van het kleine schrijn was een stevig glas ter beveiliging aangebracht.
Vele jaren werd dit kleine schrijn alleen op halfoogst uit de brandkast gehaald en in de processie rondgedragen.
Er kwam grote verandering in dit jarenoude gebruik, toen in 1947 Z.E.H. E. Van Cappel een retabel liet snijden door Marcel Vandecappelle die toen in de Meiboomstraat woonde.
Van zodra het retabel klaar was, konden de gelovigen die dit begeerden dagelijks dit bijzonder kleinood naar eigen devotie vereren.

B. Hoe kwam het in Izegem
Eens bisschop van Ieper geworden bezorgde Joost Bouckaert zo'n beeldje aan zijn zus Anna die hier te Izegem was blijven wonen.
Alvorens Mgr. J. Bouckaert zijn beeldje aan zijn zus ten geschenke gaf, liet hij daarvan een notariële akte opstellen door notaris Santus te Ieper in daten van 14 januari 1665.
Daarin lezen we: *"... heeft doen maecken diversche beeldekens van den Boom daer enne het miraculeus beeld van Onze Lieve Vrouw van Scherpenheuvel ghevonden ende gestaen heeft..."*
Op het einde van haar leven, schonk ze dit bijzonder kleinood aan de kerk van Izegem waar het nu sedert 1947 in een speciaal gesneden retabel rust.

C. Erfstuk van Bisschop Bouckaert
Kanunnik Tanghe verhaalt in zijn "Parochieboek van Iseghem" dat Mgr. Bouckaert dit beeldje in grote verering hield en vóór dit beeldje zijn dagelijkse gebeden deed. Na de dood van Mgr. Bouckaert, bisschop van Ieper, schonk zijn zuster Anna Bouckaert het uit de eik gesneden Madonnabeeldje van Scherpenheuvel aan de Sint-Tillokerk te Izegem.
Dit beeldje kwam toe te Izegem in 1665, samen met een brief, waarbij zijn hoogwaardigheid Maerten Prats, bisschop van Ieper, een aflaat van veertig dagen verleende aan alle gelovigen die in de parochiekerk het beeldje zouden vereren. Op zijn beurt hernieuwde Mgr. Boussen, bisschop van Brugge, in 1840 deze aflaat op voorwaarde dat men vóór dit beeldje een Wees Gegroet zou bidden.
"Compareerden in persoone den eerweerden Heer

ende Mr Judocus Maes, Canoninck van cathedrale kerke van St. Maertens dezer stede van Iper, Je Anna Bouckaert, ende d'Heer ende Mr Joos Van Werrebrouck, raedspensionnaris der Saele ende Casselry van Iper voornaemt, dewelke ghetuyghen ende verclaeren voor waerachtig onder presentatie van 't self by eede te bevestigen dies aansocht zynde: wel te weten dat zyn eerweerdigste heere Judokus Bouckaert, in syn leven bisschop van Iper ende daer te vooren eersten pastoor van Scherpenheuvel, van de Boom daer inne het miraculeus beeld van Onse Lieve Vrouw van Scherpenheuvel ghevonden ende ghestaen heeft, heeft doen maecken diversche beeldekens, ende onder andere eene van dies voor hem ghereserveert, doende aldaghelicx daervooren syne devotie, hebbende 't self beeldeken in syn leven ande voornoemde Anna syne suster ghejondt ende ghegheven, ende sy alsnu gheeft ende jont soo sy hier te vooren ghedaen heeft ande kercke van Iseghem, ghevende reden van soodanighe hunne wetenschap, hoe sy als na bystaende vrienden, wel verstaende de voornoemde Je Anna als suster, den self heere Maes als cousyn, ende den voorseyden heer Van Werrebrouck als neve van wylent den voornoemden Eerweerdigsten Heer, 't self telcken alsoo ghehoort ende ghesien hebben, boven oock dat sy wel weten dat den selven Heere Bisschop gheene andere beeldekens en heeft doen maecken dan van den self Boom.
Actum t'Iper, desen 14 January 1665, voor my Jaques Santus, notaris sConincx, ter presentie van P^er^ de Groote, ende Jaques de Roose, ghetuigen hier over gheroopen ende sonderlyn ghebeden.
Ita testor: J. Santus, Not., pubs.

Op 15 augustus 1947 werd dit retabel, 's avonds om 6 uur, tijdens een plechtig lof, gewijd en geïnstalleerd door E.H. Emiel van Cappel, pastoor. De gelegenheidspreek bij deze plechtigheid werd gehouden door E.H. Jozef Herreman, directeur van de jongelingencongregatie.

2. Het beeldje uit de kapel van het ziekenhuis

A. Wie schonk dit beeldje aan de zusters ?

Op 3 december 1863 nam E.H. Joannes De Bruyne ontslag als pastoor van Sint-Hilonius. Hij bleef te Izegem wonen in een huis van het hospitaal rechtover de Wijngaardstraat waar heel wat priesters na hem nog gewoond hebben[16]. Tot aan zijn overlijden op 1 augustus 1873 bleef hij de functie van bestuurder der zusters waarnemen.
Tijdens zijn verblijf bij de zusters schonk hij het beeldje aan het hospitaal en voegde er het volgende handschrift aan toe: *"Dit klein beeldeke is gemaakt uit den eikenboom waaraan het Mirakuleus beeldeken van Scherpenheuvel gehangen heeft. Zijn hoogweerdigheid Judocus Bouckaert, gewezen pastoor van Scherpenheuvel en dan bisschop van Ieperen 't jaar 1641 heeft verscheidene beeldekens van dien boom doen maken. Een van die beeldekes berust in de kerk van Iseghem en een ander heeft Zijn Hoogweerdigheid gegeven aan 't Klooster der Rousbrugge Damen te Ieperen. Naderhand werd in dat klooster een Overste gekozen, die een juffrouw Verheede was van Iseghem en die na verloop van enige jaren, dit beeldeke gegeven heeft aan Mijnheer Coucke, haar stiefvader te Iseghem. Dit beeldeke-met-traditie is altijd in groote eer gehouden geweest in de familie Coucke. Juffrouw Beatrix Coucke heeft het bij haar overlijden aan mij doen geven door haar erfgenamen. Quod attestor J. De Bruyne, Pastor te Iseghem."*

B. Een lange weg

In het boek *"L'Abbaye de la novelle Plante"* van A. Van der Meersch (1886) die de geschiedenis aanhaalt van het klooster van de Rousbrugge-Dames[17], vertelt op een zekere plaats dat deze religieuzen in het bezit waren van een O.-L.-Vrouwebeeldje dat bisschop J. Bouckaert hen in 1641 gegeven had[18].
De Izegemse juffrouw Angèle Verheede trad te Ieper bij de Rousbrugge-Dames binnen op het feest van Sint-Jan in het jaar 1766. Daar overleed ze op 12 september 1797. Abdis Van der Ghote stierf in 1781. Toen werd Dame Marie Angèle Verheede aangesteld tot regentes van het kloosterbeheer. Onder abdis De Nolder werd ze priorin en vanaf 23 juni 1793, na de dood van de laatste abdis, werd ze wettelijke overste met de

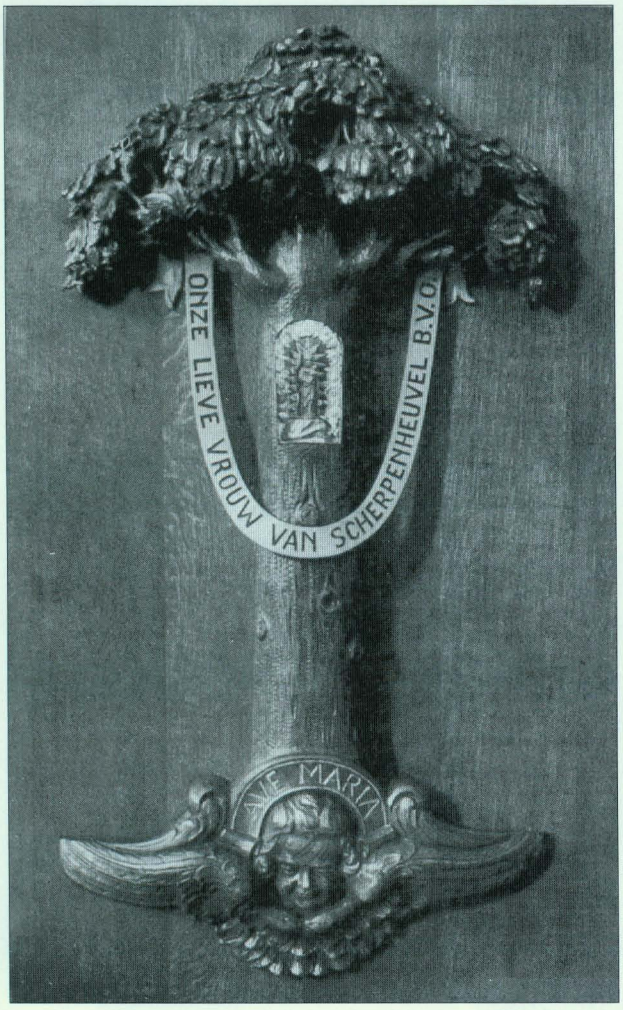

De volledige eik met de nis in de stam
Voorbeeld van de "doopkaart" die werd meegegeven aan elke dopeling die in de kapel van het hospitaal gedoopt werd. (=lid van het Broederschap van O.-L.-Vrouw van de Carmel)

Detailopname van de nis

titel van priorin. Het was dezelfde Dame M. A. Verheede die de analen van het klooster neerpende en in 1790 noteerde dat er kerkgewaden werden vervaardigd, waarvan het borduurwerk ter waarde van vier kronen een geschenk was van *"Sieur Coucke, grand Bailli d'Isenghien."*
De heer Petrus Joseph Coucke, haar stiefvader en hoogbailliu van Izegem (van 1783 tot 1794) stierf te Izegem op 29 januari 1817. Hij was de vader van Petrus Antonius Coucke, laatste meier van Izegem (van 1811 tot 1830). Deze was geboren te Izegem op 21 oktober 1776 en was notaris van beroep (1809-1832). Hij was hier achtereenvolgens secretaris, maire, meier en burgemeester van Izegem.
Op 26 september 1816 werd hij lid van de gedeputeerde staten van West-Vlaanderen en bleef burgemeester tot aan de Belgische Omwenteling. Hij woonde aan de Gentsestraat nr. 40 en stierf te Izegem op 27 juni 1841.
Juffrouw Beatrix Coucke was één van zijn kinderen.
Na de dood van Dame Marie Angèle Verheede kwam het beeldje in handen van Beatrix Coucke die het later aan pastoor Joannes De Bruyne doorgaf. Als bestuurder van het hospitaal maakte deze geestelijke dit kleinood over aan de zusters waarvan hij de bestuurder was. Van dan af is dit beeldje in het bezit van diezelfde kloostergemeenschap gebleven.

C. Zijn plaats bij de zusters
Vele jaren en dat tot in 1950 was het beeldje van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel te zien in de kloosterrefter van de Zusters van Liefde. Bij de

vernieuwing van de"Stuiverskapel" kwam dit beeldje in een mooi gesneden retabel achteraan in deze kapel terecht, waar het ruim een kwarteeuw bewaard bleef.
Op een paneel van de muurbekleding werd door Delafontaine (Menen) een eik gesneden met daarin een nis. In die nis en vooraan met glas beveiligd, prijkte dit O.-L.-Vrouwebeeldje van Scherpenheuvel (12 cm).
Het werd geflankeerd door de wapenschilden van Mgr. J. Bouckaert met zijn wapenspreuk "Sperans timeo" en het wapen van de stad Scherpenheuvel. Jammer genoeg werden deze wapenschilden van plaats verwisseld.
Bij de verbouwingen van de Sint-Jozefskliniek in 1976, diende de Stuiverskapel gesloopt te worden en verhuisde dit paneel naar de privékapel van de Zustergemeenschap op de eerste verdieping, waar het nu vol piëteit verder bewaard wordt.

3. Het beeldje uit de Kapucijnenkerk

A. Zijn oorsprong

Het twaalf cm hoge beeldje van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel dat thans vereerd wordt in de Kapucijnenkerk te Izegem heeft ook zijn eigen geschiedenis[19].
Joost Bouckaert, toenmaals pastoor te Scherpenheuvel schonk eigenhandig dit beeldje aan de aartshertogin Isabella, die het plaatste in haar hofkapel. Doch bij de intrede in het klooster te Gent van Magdalena de Trazegnies, een harer hofdames, gaf de aartshertogin haar beeldje mee als geschenk. De nieuwe religieuze overleed weldra en het beeldje kwam in het bezit van haar biechtvader, de Kapucijn Thomas Spanooghe van Dendermonde. Op zijn beurt gaf deze in 1648 het beeldje mede aan Pater Felicissimus van Douaai, die samen met Pater Erasmus van Veurne en Pater Joris van Geel, als missionaris naar Congo zou vertrekken. Toen echter Pater Felicissimus de stad Sevilla in Spanje had bereikt, ontving hij een tegenbevel, dat hem noopte naar Vlaanderen terug te keren. Hij verbleef vervolgens in het Kapucijnerklooster te Menen, waar het beeldje te midden het archief in een schrijn besloten bleef tot op 4 december 1661.

Het beeldje uit het klooster van de paters Kapucijnen

B. Verering te Menen

Het is omstreeks dit tijdstip dat Pater Gardiaan te Menen als bij ingeving besliste het O.-L.-Vrouwbeeldje van Scherpenheuvel ter verering uit te stellen op het O.-L.-Vrouwaltaar van de paterskerk in vervanging van een minderwaardig beeld, dat uit de kerk werd verwijderd.
De bisschop van Doornik, François Vilain van Gent, kwam op 5 september 1662 het beeldje van Scherpenheuvel wijden en verleende 40 dagen aflaat aan al de gelovigen, die vóór dit Mariabeeldje zouden bidden[20].
De plechtige installatie van dit beeldje had plaats op zaterdag, 16 september 1662.
De Kapucijnerpater Leonard van het klooster van Menen, heeft een klein handschrift nagelaten, opgedragen aan het Stadsmagistraat van Menen, waarin een relaas van de feestelijkheden is neergeschreven en bewaard.
Op eigen kosten liet het stadsmagistraat in de Kapucijnerkerk een sierlijk verhoog met altaar oprichten, waarop het beeldje van Scherpenheuvel gedurende negen dagen ten toon prijkte. De gelovigen versierden met nooit geziene pracht het altaar en de kerk.

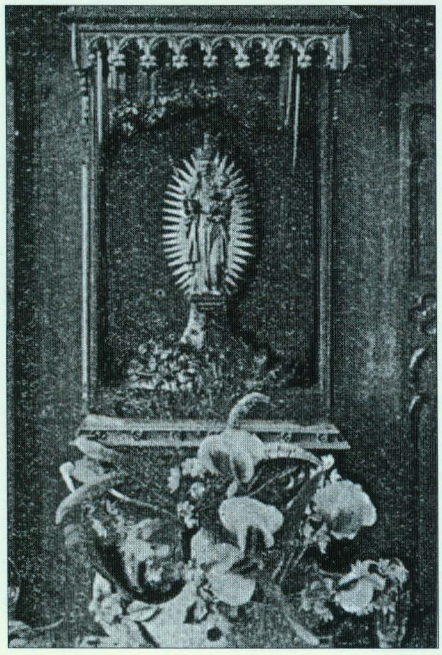

O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel te Izegem in de kerk van de Paters Kapucijnen

Op de dag van de installatie, na het zingen van de completen te 4.30 uur droeg Pater Gardiaan, door al zijn religieuzen gevolgd, het beeldje naar het getooide altaar. Acht dagen lang stroomde het volk naar de kerk toe en van de vroege morgenduren tot één uur na de noen waren de biechtstoelen bestormd en hoorden acht of negen biechtvaders doorlopend biecht.

C. In veiligheid gebracht

Toen de Franse Republikeinen ons land overmeesterden en hun goddeloze wetten de kloosters afschaften, werden de Kapucijnen van Menen op 28 Nivose, jaar V (15 januari 1797) door Franse Gendarmen uit hun klooster gezet. Nog op dezelfde dag bij valavond bracht de gardiaan Leonard Van Dame, in burger vermomd, het beeldje van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel naar de Zusters Benediktinessen over om het daar in veiligheid te stellen.

D. Naar Izegem

Na de Franse Overheersing werd het klooster der Kapucijnen niet terug opgericht. Het Mariabeeldje bleef 140 jaar in bewaring, in het koor van de kapel der Zusters Benediktinessen te Menen, tot Z.E. Moeder Priorin op 2 januari 1938 het afstond aan Pater Hildebrand, archivaris der Belgische Kapucijnen[21].

Het werd naar het klooster te Izegem gebracht en in de paterskerk smaakvol onder een eikenhouten baldakijn in gotische stijl openbaar ter verering van alle gelovigen uitgesteld[22].

Als rouwgedachtenis

We vinden een O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel, de boom met het beeld en de kerk, op de voorzijde van een rouwgedachtenis van Romanie Laridon (° Izegem, 20/05/1833 -† 27/01/1874). Ze trad op 4 september 1861 in het huwelijk met Ludovicus Vanden Borre.

Of dit soort bidprentjes op meerdere uitvaarten gebruikt werd, kon nog niet achterhaald worden.

4. Waar gingen de vele andere beeldjes naar toe ?

Zo er gesproken en geschreven wordt over *O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel*, wordt ook wel eens de naam van *O.-L.-Vrouw van de eik* gebruikt. Deze benaming heeft te maken met de vermaarde eik, waaraan het beeldje eeuwenlang was vastgemaakt en die vroeger op de scherpe heuvel

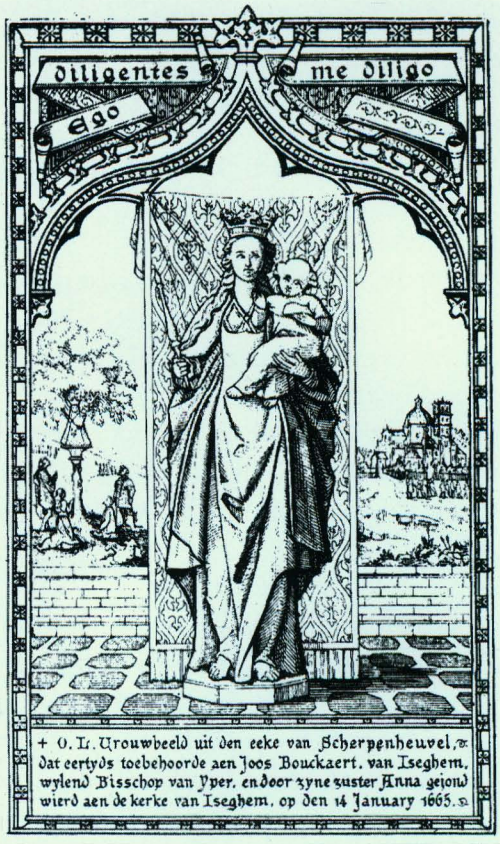

te Zichem stond.
Heel wat pelgrims hielden een bijzonder aandenken bij van het bezoek dat ze aan de befaamde eik en het mirakuleuze Mariabeeldje gebracht hadden.
Zo nam de ene een blaadje mee, een ander een takje, nog een ander een stuk schors of een groter deel van de boom en dat namen ze mee naar huis.
Na jaren zag de boom er zeer gehavend uit. Door langzame afbraak en tal van inkervingen, dreigde de eik te kantelen en zodoende ongelukken te veroorzaken.
In 1603 werd er bevel gegeven de eik te vellen. De stam ging naar Zichem en werd daar in drieën gezaagd en verdeeld.

- een deel werd aan de aartshertogen geschonken;
- twee andere delen werden voorbehouden voor het maken van O.-L.-Vrouwebeeldjes.

Zeer veel van die beeldjes gingen met de jaren verloren. Na drie eeuwen zijn er toch nog verscheidene bewaard gebleven. Veel beeldjes gingen met tal van bedevaarders mee naar verschillende gemeenten in de provincies Antwerpen en Brabant.
We vernoemen hierbij:
Antwerpen (Sint-Caroluskerk), Lier, Averbode, Tongerlo, Loenhout, Meerhout, Mechelen (Sint-Janskerk), Brussel (klooster van Berlaymont), Groot-Bijgaarden.
We vinden ook dergelijke beeldjes in verder gelegen provincies:
Hierbij citeren we er te:
Oudenaarde, Edingen en te Menen (Sint-Vaastkerk)
Ook zijn er verschillende plaatsen in het buitenland bekend.
Hier vermelden we met zekerheid:
Luxemburg, Douai, Lyon, Dole, Chambéry, Besançon, zelfs in Tournon in de Languedoc.

5. Een verdwenen gebruik
In zijn artikel over Mgr. Bouckaert dat E.H. P. Declercq schreef in de *Mandelbode* van 22.05.1954 heeft hij het over een oude gewoonte bij brand. Het beeldje werd naar de plaats van de ramp gebracht en vol vertrouwen liet men het beeldje zinken in het water waarmee de brand werd bestreden.

10. Bijna gestolen
Men schreef 1988. Het was het laatste jaar onder het pastoraat van Z.E.H. A. Cauwe. Zoals iedere morgen ging juffrouw A.C. naar de morgenmis in de Sint-Tillokerk waar ze telkens dezelfde plaats innam. Bij het naar die plaats gaan, kwam ze voorbij het beeld van de H. Theresia. Op dit voetstuk zag ze naast het beeld van de heilige van Lisieux nog een klein beeldje staan. Een mini-beeldje dat daar vroeger nog nooit gestaan had.
Wat kwam zo'n minibeeldje daar doen naast het levensgrote beeld van de H. Theresia?
Bij het verlaten van de kerk, werd nog eens met dubbele aandacht in de richting van dit beeldje gekeken. Het stond er nog en leek sprekend op het beeldje van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel.
Bij nader toezicht bij het retabel, bleek alles overduidelijk. Het glas voor de nis van het retabel was opgeschoven en het beeldje stond niet meer op zijn vaste plaats in de nis.
De geestelijkheid werd van dit gebeuren verwittigd en een onderzoek volgde. Het bleek dat er een diefstal gepland was. Had de ontvreemder wellicht onmiddellijk spijt gekregen over zijn daad of had hij zich plots in het nauw gedreven gevoeld?
Voor hij/zij de kerk verliet, had het beeldje een plaats gekregen op het voetstuk van de H. Theresia.
Er was wel wat geloop en wat gepraat rond dit ongewoon gebeuren. Dit klein nieuwtje werd snel door verteld maar.... het ganse geval haalde geen grote krantenkoppen.
Nu staat het beeldje even rustig als vroeger in zijn nis in het retabel terug. De derde diefstal[24] in de Sint-Tillokerk bleef bij een poging zonder enig verlies.

In Scherpenheuvel
1. Het volle stadswapen van de stad Scherpenheuvel.

Buiten de geslotenheid van de vaste wapenvorm, vinden we hier nog een eik met daarin het Mariabeeld.

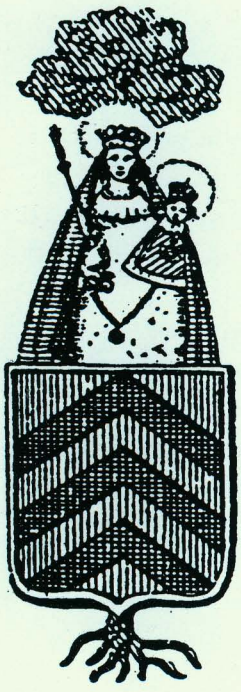

2. Bedevaartsvaantje van Scherpenheuvel
In de Kempen werd deze bedevaart jaarlijks herhaald en trok ook ganse scharen volk. Die kwamen met de huifkar, later met bus of tram. Personen die zeer traditiegetrouw bleven, kwamen steeds te voet naar het overbekende bedevaartsoord.
De bedevaartsvaantjes werden in grote getale verspreid. Best mag Scherpenheuvel het Vlaams Mariaoord bij uitstek genoemd worden uit de 17de en 18ste eeuw, en tevens vergeleken worden met het Franse Lourdes uit de 19de en 20ste eeuw.
3. Een sluitzegel met O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel

Tijdens het interbellum was het vaak het gebruik dat men sluitzegels kleefde naast de gewone frankeerzegels om zodoende een bepaald feest of folkloristisch gebruik bij het grote publiek te promoten.
Deze zegel hier werd gemaakt op formaat 50 x 30 mm, heeft een bruine kleur en werd vervaardigd door "Instituut de grav(ures)" Tekst: *Sancta Maria Montis Acuti ora pro nobis.* We treffen er twee data op aan: 1872 en 1947 (=75jaar).
4. Talrijke verspreide postkaarten met de voorstelling van de eik met het Mariabeeldje en onderaan in geknielde houding het hertogenpaar.
5. Ook grotere devotieprenten in kleur werden veelvuldig verspreid. Steeds werd hetzelfde onderwerp bewaard: de eik met het Mariabeeld, een biddende man en vrouw, met in de verte de kerk en een groep biddende bedevaarders.

1. Oude postkaart met O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel in de boom, met Albrecht en Isabella en met in de verte links het eerste kapelletje en rechts de latere basiliek gebouwd onder pastoor J. Bouckaert.
2. Sluitzegel met O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel.
3. Voor- en keerzijde van een medaille: O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel en de H. -Eustachius, patroon van Zichem.

1

2

3

gravure uit A. Sanderus'
Chorographia sacra Brabantiae

6. In de schatkamer van de basiliek van Scherpenheuvel vinden we ook een geschilderd portret van Mgr. J. Bouckaert, een werk van een onbekende meester.
7. Bijzondere medailles:

Voorzijde: O.-L.-Vrouw met kind aan de eik met als tekst: N.D.D. Montaigu

Keerzijde: Sint-Hubertus met een staande hert met een kruis tussen het gewei.

Van deze medaille bestaan er verschillende exemplaren op diverse grootte.

Betekenis:

voorzijde: deze spreekt voor zichzelf

keerzijde: Wanneer Coebergher zijn plannen voor de kerk van Scherpenheuvel uitvoerde, bouwde hij terzelfder tijd en op last van de aartshertogen, een barokke kapel ter ere van Sint-Hubertus, op hun domein in Tervuren. Dit tafereel paste ook wonderwel te Scherpenheuvel, daar de patroon van Zichem[25] de H. Eustachius, juist op dezelfde wijze als Sint-Hubertus, afgebeeld wordt.

Naast vele soorten van hedendaagse medailles en kaarten van diverse grootte vallen hier wel speciaal de speculooskoeken op die in hun ingebakken basreliëf ongeveer de tekening van de hierbij afgebeelde postkaart weergeven.

Bedevaartvaantjes van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel

We veronderstellen dat dit één van de oudste bedevaartsvaantjes moet zijn die in Scherpenheuvel te verkrijgen was.

Op het vaantje is nog geen spoor merkbaar van de basiliek.

We bemerken alleen een grote eik met daaraan vast het Mariabeeldje. Verder zien we nog de oude en de nieuwe kapel waar de oudste bedevaarten naartoe trokken.

Er kan geen datum gevonden worden op het vaantje, noch de naam van de maker, noch die van de uitgever.

Latere bedevaartsvaantjes

Op dit vaantje vinden we al iets meer:

- de oude eik met het mariale boomkapelletje
- de oude en de nieuwe kapel
- de basiliek wordt hier zeer imponerend voorgesteld met koepel en toren.
- op de voorgrond vinden we een rij zieken die genezing zoeken en een bezeten vrouw die door twee mannen in bedwang wordt gehouden.
- Verder bemerken we nog een rij biddende bedevaarders. Op een banderol boven de basiliek lezen we: *S. Maria montis acuti sine aspri collis.*

Op het derde vaantje wordt wel het meest voorgesteld:

- de oude eik met het boomkapelletje
- de eerste houten kapel (1602)
- de latere stenen kapel (1605)
- een rij bedevaarders
- de diverse zieken die om genezing verzochten
- de bezeten vrouw die in bedwang wordt gehouden (1604)

Alles aangevuld met letters die verwijzen naar een tweetalige uitleg onderaan het vaantje.

Daarbij zeer fijn uitgetekend de basiliek met koepel, toren en dan nog wel een toren met muts, die er echter nooit gekomen is.

- Links van de basiliek zien we enkele huizen van het marktplein

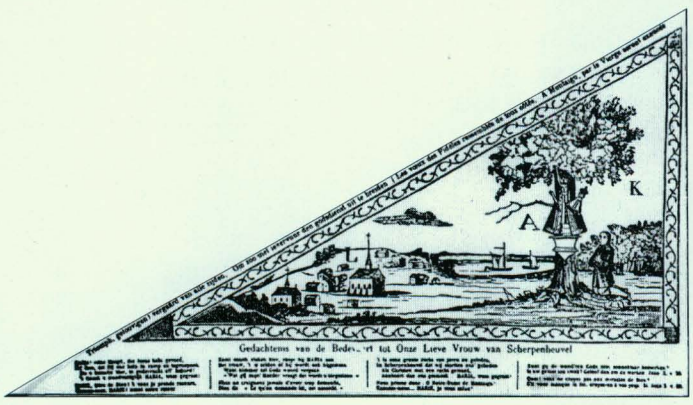

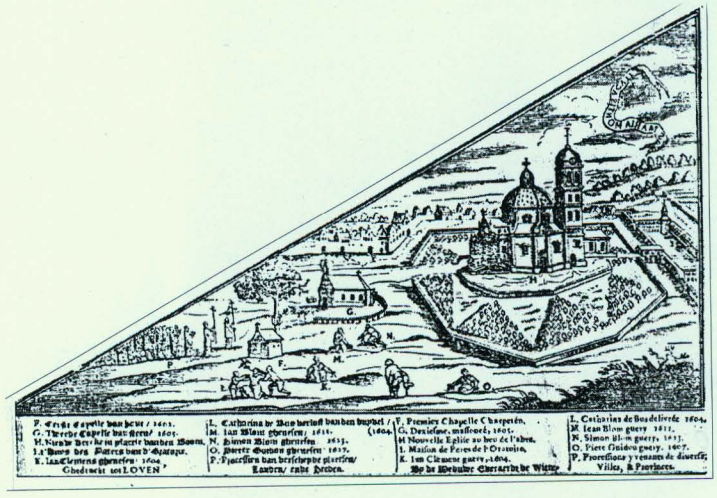

- rechts vinden we het klooster van de Oratorianen
- zelfs de zevenhoekige omheining met de aanplantingen wordt hierbij aangeduid.

In een banderol lezen we in spiegelschrift: *S. Maria Montis acuti* (H. Maria van Scherpenheuvel).

Het vaantje werd te Leuven gedrukt bij de Wed. Everaert De Witte.

Hiernaast een meer recent bedevaartsvaantje (1955) waar we weer dezelfde elementen op terugvinden.

- *O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel*
- *stadswapen*
- *basiliek*
- *bedevaarders, met kaars, biddend, kreupelen of kinderen met vaantjes.*

Noten

[1].Heerlijkheden: Zie kaart met de Izegemse heerlijkheden in LERMYTE, J.M. e.a.*Geschiedenis van Izegem* p. 72-73.

[2].Wallemote: een vroegere Izegemse heerlijkheid, waarvan het foncier gelegen was op de plaats waar de familie Wybo in de tweede helft van de 20ste eeuw woonachtig was in de Wallemotestraat. Het huidig kasteel Wallemote ligt wel in die buurt, maar heeft alleen de naam gemeen.

[3].De lijst van de Ieperse bisschoppen en de duur van hun bestuur.

1. Maarten Bouwens van Rythove (Rythorius) 1560-1583
2. Petrus Simons (Simonis) 1584-1605
3. Carolus Masius 1607-1610
4. Joannes Visscherius 1611-1613
5. Antonius de Hennin 1614-1626
6. Georgius Chamberlain 1628-1634
7. Cornelius Jansen (Jansenius) 1636-1638
8. **Judocus Bouckaert** 1641-1646
9. Franciscus Joannes de Robles 1654-1659
10. Martinus Prats 1665-1671
11. Henricus van Halmale 1672-1676
12. Guilielmus Herincx 1677-1678
13. Martinus de Ratabon 1693-1713
14. Carolus Guido de Laval-Montmorency 1713-1719
15. Jean-Baptist De Smet 1721-1732
16. Guilielmus Delvaux 1732-1761
17. Felix de Wavrans 1762-1784
18. Karel Alexander d'Arberg de Vallengin 1786-1801

[4].Oratorianen: Dit was een kloostervorm zoals de H. Filippus Nérti dit in 1564 te Rome in het leven geroepen had. Er ontstonden twee zelfstandige congregaties van seculiere geestelijken (één in Italië en één in Frankrijk). De oratorianen deden geen bindende geloften en zorgden vooral voor volksonderricht en jeugdopvoeding in hun opgerichte colleges voor wetenschap en zielszorg. Ze verdwenen met de Franse Revolutie en kenden nadien een zwakke herleving.

[5].Tachtigjarige oorlog (1568-1648)
Opstand tegen Filips II. Deze oorlogsperiode begon met de slag van Heiligerlee(23/05/1568) en eindigde met de Vrede van Munster (05/06/1648). We zouden kunnen spreken van een vervolg van de Beeldenstorm en van een gevolg van de godsdienstoorlog. Tijdens deze moeilijke periode kwam er wel een "Twaalfjarig Bestand" (1609-1621).

[6].Clausuur: De strenge regel van een slotklooster die de levenswijze van deze contemplatieve communauteit bepaalt.

[7].Het Leuvens Bethlehemklooster. Heden is dit klein klooster volledig verdwenen. Het had sedert zijn aanvang in het begin van de 15de eeuw zijn vaste plaats in het Leuvense stadsbeeld op de hoek van de Penitentenstraat en de Mechelsestraat. Daar staan nu een brouwerij en sociale woningen en ook nog het café *Oh! Champs Elysées.*

[8].Peter Van der Wiel: Deze geestelijke was lange jaren aartsdiaken van het kathedraalkapittel van Mechelen en vicaris-generaal van het gelijknamig aartsbisdom. Regelmatig werd hij door de aartsbisschop afgevaardigd als visitator van het Leuvens Bethehemklooster net als naar zoveel andere conventen in dit aartsdiocees. Hij bleef deze functie waarnemen tot aan zijn overlijden in 1648.

[9].Margriet Smulders: (1583-1648)
Was grauwzuster in het Leuvense Bethlehemklooster. Zij was de eerste zuster die kloostergrieven noteerde op vellen papier en die bij het bezoek van de visitator deze dan aan hem overhandigde. Haar voorbeeld kende wel navolging. Een eerste maal overhandigde Margriet Smulders een pakje van 32 bladen r/v aan de visitator. Er ontstond een groot geschil omwille van haar konflikt met de moeder-overste Adriana Truis. Zr. Margriet werd tot tweemaal toe uit de kloostergemeenschap verbannen (1616-1618 en van 1624-1636). Zij was ook de voornaamste critica van mater Adriana Truis. Ze stierf in 1648 na een ernstige lange ziekte.

[10].Adriana Truis:
Zij was kloosterzuster in Bethlehem vanaf 1605 en bleef in dit klooster tot aan haar dood in 1673. Ze was zuster econome van 1613 tot 1629, moeder-overste van 1625 tot aan haar overlijden.

[11].Bulletin de l'institut historique belge de Rome, 1829 -31, p. 30.

[12].D.A.I., Sf XI/62

[13].Deze foto van het retabel van "O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel" toont ons ook hoe de eerste beschildering van de kerkmuren eruit zagen: licht beige grondkleur die dan een steenverband vertoonde met een klein siermotief in het centrale deel van de stenen op de pilaren en op de stenen in de twee kapellen van de dwarsbeuk. Gans het koor had een andere, rijkere kleur, met andere siermotieven.

[14].Ook hier sluipt er een heraldische fout in het bisschoppelijk wapen. In II en III van het gevierendeeld veld wordt een zwarte klophamer voorgesteld op een blauw veld. Kleur op kleur is altijd fout. Op het voorgestelde wapen van Mgr. J. Bouckaert in *Flandria Illustrata* zien we duidelijk een klophamer van zilver.

[15].Declercq, Pieter, *Mariale heiligdommen: de drie onze vrouwtjes van Scherpenheuvel* in *De Mandelbode* van 29.05.1954, blz. 12.

[16].Verschillende priesters hebben in de loop der jaren achtereenvolgens deze woning in de Roeselaarsestraat nr. 37 bewoond. Oorspronkelijk was dit de woning van de bestuurder van de Zusters van Barmhartigheid. Volgende priesters werden als bewoner teruggevonden:

Joannes De Bruyne	1863-1873
Karel Valentijn De Ryckere	
Odiel Spruytte	1921-1925
Adriaan Van Belleghem	1925-1930
Armand De Smet	1930-1934
Maurits Vierstraete	1934-1951
André Verdonckt	1951-1951

Huis, kapel en klooster verdwenen voorgoed uit het stadsbeeld bij de voorbereidingen voor de uitbreidingen en de nieuwbouw van de Sint-Jozefskliniek in 1976.

[17].De Rousbrugge-Dames: Deze kloostergemeenschap verbleef in 1919 gedurende zeven maanden op het kasteel "Ter Wallen" aan de Kortrijksestraat te Izegem. Toen telde deze gemeenschap achttien kloosterzusters. Ze kwamen van Veulette (Seine), waar ze tijdens W.O. I gevlucht waren. Het miraculeus beeldje van O.-L.-Vrouw ter Plant hadden ze op hun vluchtroute overal meegenomen. Deze kanunnikessen stelden dit beeldje te Izegem uit in het salon, dat ze als kapel ingericht hadden. Tijdens hun Izegems verblijf stierf priorin Dame Marie Antoinette en werd Dame Marie Ignace tot haar opvolgster verkozen.

[18].Bij het begin van zijn episcopaat als bisschop van Ieper waren de O.-L.-Vrouwebeeldjes van Scherpenheuvel zeer gewaardeerde geschenken.

[19].Histoire de Menin, Rembry-Barth, tome III, p. 409-411.

[20].Op 24 december 1646 volgde François Vilain van Gent zijn oom op als 85ste bisschop van Doornik. Deze oom, Mgr. Maximiliaan Vilain van Gent, was bisschop geweest van 1616 tot 29/11/1644. Hij was de tweede zoon van de eerste graaf van Izegem, die eveneens Maximiliaan Vilain van Gent heette.

[21].Zie *De Paters Capucijnen, vijftig jaar te Izegem*, 1950, p. 48.

[22].Declercq, Pieter, *idem*, p. 12

[23].Vroegere diefstallen in de Sint-Tillokerk:

1. In oktober 1970 werd een schilderij gestolen uit de baronskapel. Het betrof een *Madonna met Kind.* In *Ten Mandere* nr. 30 (XI/2), p. 22-25, werd een speciaal geïllustreerd artikel aan deze kerkdiefstal gewijd.
2. Jaren later werd nog eens een diefstal gepleegd in dezelfde baronskapel. Het centrale deel van het altaar is hier een calvarie waarbij de gekruiste Christus geflankeerd was door een staande Maria- en Joannesbeeldje. Deze twee staande figuurtjes bleken het onderwerp van de geplande en geslaagde diefstal geweest te zijn. Thans zijn deze lege plaatsen door koperen kaarsenhouders vervangen.
3. Een paar jaar geleden werden de zilveren kroontjes en de bijgaande scepter van O.-L.-Vrouw van de Rozenkrans gestolen, uit de kast bij het altaar van O.-L.-Vrouw, in het koor van de vrouwenbeuk.

[24].In 1996 werd door kerkbaljuw Romain Maes de ontvreemding vastgesteld van de reliek van de patroonheilige van stad en kerk, die door E.H. L. Slosse in 1886 vanuit Solignac naar Izegem werd gebracht. Het politieonderzoek bleef zonder gevolg. Er werd wel een veel kleinere reliek van deze heilige bekomen door de Zusters van de kliniek die ze voorheen in hun kapel bewaarden. Eind 1999 kreeg pastoor-deken Jozef Decoene, na een navraag gedaan te hebben in Solignac, de vaste belofte toegezegd, dat de unieke reliek van Sint-Tillo, die daar nog berustte, gehalveerd zou worden, en de helft naar Izegem zou worden gebracht.Dit gebeurde met veel kerkelijke plechtigheid op zondag 8 januari 2000, daags na het feest van Sint-Tillo. Een delegatie uit de streek van Solignac bracht niet alleen de beloofde reliek, maar ook een volledig geslaagde replica van het *Kruis van Sint-Tillo* en op ware grootte gehouwen uit graniet van Auvergne, dat nu al zijn vaste plaats gekregen heeft, heel dicht bij het Sint-Tilloaltaar.

[25].De *Scherpe heuvel* was oorspronkelijk een woeste uithoek van de gemeente Zichem. In 1605 werd Scherpenheuvel door de aartshertogen Albrecht en Isabella tot stad gepromoveerd. Lange tijd was Zichem dan een buurgemeente van de stad Scherpenheuvel. Sinds de fusie in 1977 is Zichem nu een deelgemeente van deze bedevaartstad.

Bibliografie

BEKAERT, Roger, *Beeldjes van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel te Izegem*, in *Ten Mandere*, nr. 38 (XIV/1) p. 44-49.
BOVIN, A., *Scherpenheuvel: Basiliek en gemeente in het kader van de Vaderlandse geschiedenis*, Antwerpen, 1953.
CAUBERGE, J., *Vroomheid en volksgeloof in Vlaanderen*, Heideland, 1967.
CEYSSENS, L., *Joost Bouckaert*, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, deel 4, kol. 97-99.
CHRISTIAN, W., *Local Religion in Sixteenth Century Spain*, Princeton, 1981.
CLOET, Michel, e.a., *Toernooi, Quizboek over Geschiedenis*, Davidsfonds, Leuven, 1998.
DECLERCK, P., *De priesteropleiding in het Bisdom Ieper (1565-1626)*, in *Annales de la société d'émulation de Bruges*, C (1963), p. 7-67.
DECLERCQ, Pieter, *Een groot Maria-vereerder: Joost Bouckaert*, in *De Mandelbode* 08.05.1954 - 15.05.1954 -22.05.1954 - 29.05.1954.
DE SEYN, Eugeen, *Geschied- en Aardrijkskundig Woordenboek van de Belgische Gemeenten*, Brepols, Turnhout, p. 1211 ev.
DEWITTE, Ignaas, e.a., *Priorij Onze-Lieve-Vrouw van Vrede*, druk: Verraes, Menen, 1990.
GELDHOF, Jozef, *De kerk van Sint-Hilonius, Izegem*, Strobbe, Izegem, 1955.
HARLINE, Craig, *De verzoeking van Zuster Margriet*, vertaling en bewerking: Marc Therry, Hadewijch, Antwerpen/ Breda, 1997.
HERPELINCK, Roos, dr., *Het bisdom Ieper (1762-1789)*, W.V.K.H. Roeselare, 1991.
JADIN, L. *Procès d'information*, p.30-32.
KARS, C.J.P. & KOPPENHAGEN, G.J.V., *Visuele historie*, G.B. Van Goor Zonen's Uitgeversmaatschappij, 's Gravenhage/ Djakarta, 1948.
LERMYTE, J.M., *Izegemse straatnamen met persoonsnamen*, in *Ten Mandere* nr. 101 (XXXV/1), 1991, p. 10.
MORREN, T., *Het decanaat Diest (1599-1700)*, bijdrage tot de studie van de katholieke hervorming in het aartsbisdom Mechelen (Leuven), 1993, vln. 54-62.
MORREN, T., *Bastion op de "Scherpen heuvel"*, Spectrum Atlas van Historische plaatsen in de Lage Landen, Utrecht/ Antwerpen, 1981, Eds. A.F. Manning, M. de Vroede.
PAMA, C., *Rietstaps Handboek der Wapenkunde*, E.J. Bril, Leiden, 1961.
PHILIPPEN, J., *Joost Bouckaert, Pastoor van Scherpenheuvel, Overste van de Oratorianen aldaar, landdeken van Diest, bisschop van Ieper*, Oost-Brabant, 28 (1991), p. 51-61.
REMBRY-BARTH, *Histoire de Ménin*.
RIETSTAP J.-B., *Armorial Général*, La Haye, 1938.
SANDERUS, Antonius, *Verheerlijkt Vlaendre*, deel II, p. 311.
SANDERUS, Antonius, *Verheerlijkt Vlaendre*, deel III, De bisschoppen van Ieper, Familia et Patria, Handzame, 1968.
SLOSSE, Leopold, Slossefonds III/20 (D.A.I.), Wapenschild van Mgr. Bouckaert.
V.F., *Biographie des hommes remarquables de la Flandre Occidentale*, Tome III (Josse Bouckaert),1847, p. 75-77.
VANDROMME, Antoon, *Groten van bij ons: Mgr. Bouckaert*, in *Ten Mandere*, nr. 7 (III/1), (1963), p. 29-35
VAN DYCKE, F., *Recueil Héraldique*, Impr. D. De Moor, Bruges, 1851.
VAN HELMONT, Jan, *Dictionnaire de Renesse, Lexique Héraldique Illustré*, Editions Van Helmont, Louvain, 1994.
VERHEYEN, W., *Dom Benedictus Haeften, Proost van Affligem, 1588-1648*, Brussel, 1983.
X. De Capucijnen vijftig jaar te Izegem, Strobbe, Izegem, 1951.
XX. Relaas over het O.-L.-Vrouwebeeldje van Scherpenheuvel dat bij de Paters Capucijnen te Izegem bewaard wordt. Verhaal uit een vroegere almanak van hun orde, z.d.
WINZER, Fritz, dr., *Wereldgeschiedenis*, N.V. Desclée-De Brouwer, Brugge, 1978.

HEROPENING VAN DE GERESTAUREERDE KRUISKAPEL

Antoon Vandromme

De huidige kruiskapel (foto uit 1940)

Het kruis op de mote

De oudst bekende oorsprong van onze "KRUISKAPEL" gaat eigenlijk terug naar het midden van de XVIIIe eeuw. Toen stond er hier te Izegem een groot kruis op het einde van de Groenstraat (nu: Kruisstraat), zijnde de hoek van de huidige Kruistraat met de Hondstraat.

Dit kruis stond daar geplant op een kleine mote, tussen twee bomen, zoals het in het Landboek van 1746 van François De Bal te vinden is.

Midden de XVIIIe eeuw was dit kruis ook een zeer bekend en zeer druk bezocht bedevaartoord waar niet alleen Izegemnaren, maar ook tal van mensen uit diverse buurgemeenten op bedevaart kwamen.

Kanunnik G.F.Tanghe (1802 - 1879)schreef daarover in zijn "*Parochieboek van Iseghem (1862 - 1863)* en noteerde daarbij dat er in 1747 een vijftal mirakels gebeurd waren.

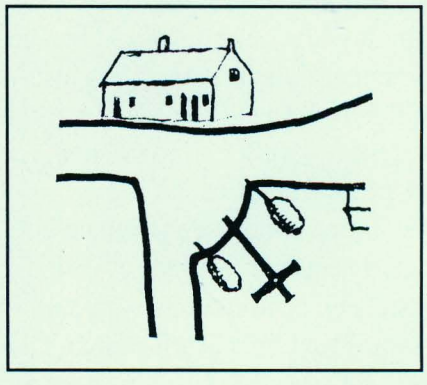

1746
Het oorspronkelijk kruis tussen de boompjes. Recht daarover de herberg "De Wildeman" (cf. Landboek François De Bal)

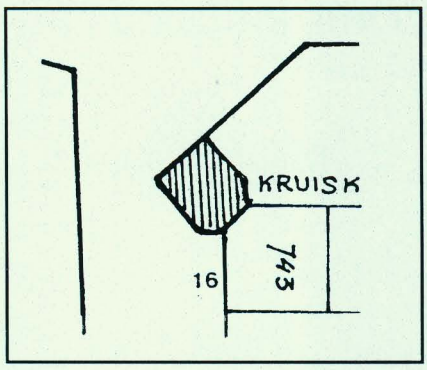

1850
De eerste kapel die de doorgang van het verkeer hinderde

Deze wonderen werden niet alleen vastgesteld, maar ze werden geakteerd op wettelijke openbare akten en getekend door de schepenen van Delporte en St.- Pieters[1]. Deze akten gaven dan later aanleiding tot het stichten van een kapel.

De eerste kruiskapel

Daar de volkstoeloop met de jaren altijd maar toenam, werd door de Prins van Izegem[2] beslist een kapel op te richten waarin dit wonderbaar kruis ondergebracht zou zijn. Ongeveer op dezelfde plaats van het vroegere kruis, werd een kapel gebouwd met het kruis erin ondergebracht. Deze nieuwe kapel werd in 1750 geopend[3] maar stond toen ook een ruim deel op de straat, zodanig dat de straatbreedte door de kapel bijna gehalveerd was. Voor het verkeer uit die dagen, was dat zeker geen probleem. Voor het komend verkeer, dat in de volgende jaren sterk zou toenemen, zou dit wel een groot probleem worden.

De jaren volgden elkander snel op en het landelijk Izegem werd heel snel een groeiende industriestad waar borstels en schoenen de welvaart en tevens ook het aantal inwoners lieten stijgen. Het verkeer nam met de dagen toe, zodanig dat de vooruitspringende Kruiskapel een hinderpaal werd op en rond het kruispunt van Nederweg, Hondstraat, Stationstraat (toen nog Kastanjedreef geheten) en Kruisstraat.

Naar aanleiding van een ontworpen plan tot het herplaveien van de Kruisstraat werd in 1899 de 150-jarige kapel onteigend. Volgens het dagboek van Jules Lafaut[4] werd de oude kapel op 22 september 1900 gesloopt.

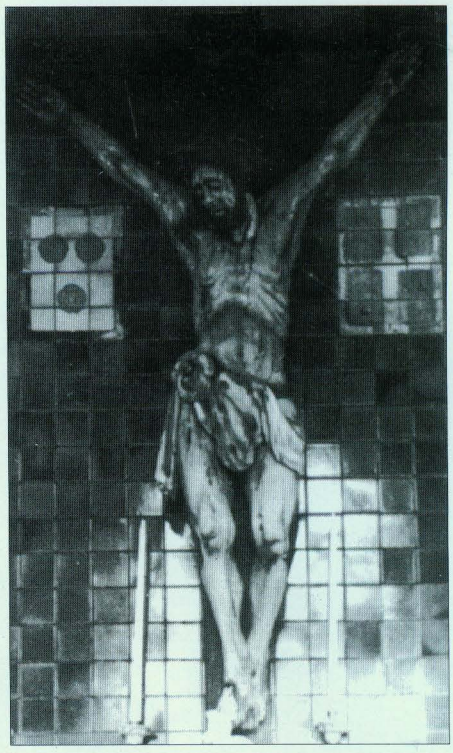

Het oude kruis, geflankeerd door de wapens van Arenberg en Izegem

Een nieuwe kruiskapel

De spitse hoek gevormd door de Hondstraat en de huidige Stationstraat, was in 1828 een van de vele kopen, die door prins Pierre d' Alcantara te koop gesteld werden, toen al zijn bezittingen hier in de streek verkocht werden[5]. Deze koop bleef echter over en de prins schonk hem aan de kerkfabriek van St. -Tillo, toen de enige kerk van Izegem[6]. Op dit stukje grond, aan de overzijde van de vroegere kapel, werd nu een nieuwe gebouwd. Deze werd opgetrokken naar de plannen van architect Jules Vercoutere[7] uit Izegem.

De nieuwbouw kostte toen 6500 fr;

De nieuwe kapel werd plechtig ingewijd op 12 september 1900. Het was E.P. Hilonius (Henri Delobelle), recolet en geboren Izegemnaar die het gelegenheidssermoen hield bij deze plechtigheid.

Restauratie

Na een volle eeuw was deze kapel aan een grondige restauratiebeurt toe. De kerkfabriek van St.- Tillo (nog steeds de eigenaar van de kapel)[8] stelde de noodzakelijkheid ervan vast en gaf de

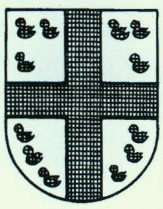

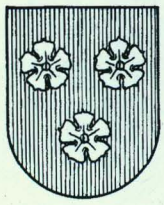

links: het geslacht Izegem
rechts: het geslacht Arenberg

nodige uitvoeringsopdrachten.
Eerst werd de buitenkant grondig nagezien en verbeterd:

* het dak en de goten
* daarna werd de bevuilde gevel grondig afgespoten
* tenslotte werd ook het voegwerk vernieuwd.

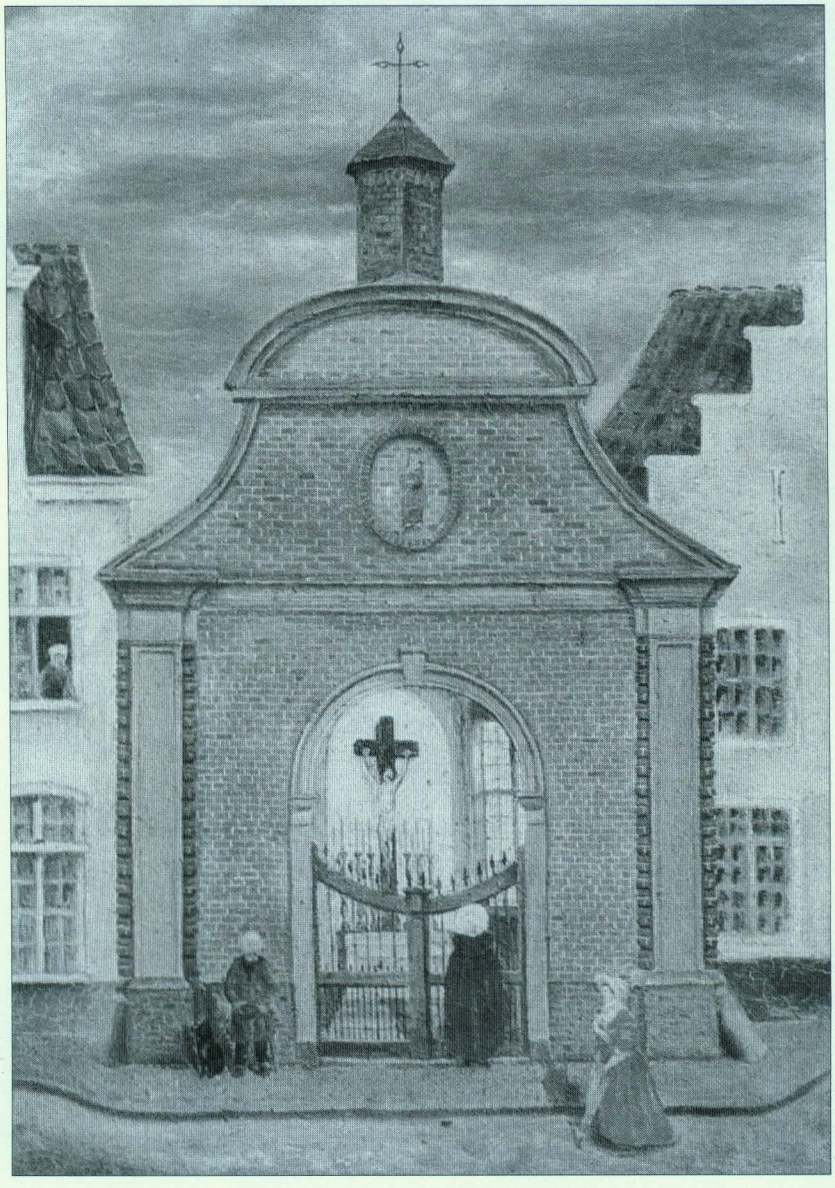

De oude Kruiskapel op de hoek van de Kruisstraat en de Hondstraat
(olie op doek, z.n., z.d.)

Na de buitenzijde volgde de binnenkant van de kapel:

* de schilderwerken kwamen vlug klaar, gezien de kleine ruimte van de kapel.
* de wapenschilden dienden ook aangepast te worden
  IZEGEM: was intussen van structuur lichtjes veranderd;
  De twaalf merletten werden nu maar in zoom aangebracht.
  ARENBERG: De vroegere gouden rozen waren fout.
  Nu werden ze door drie gouden mispelbloemen vervangen.
* Het grote en oude kruis werd ook grondig verbeterd:
  Het Christusbeeld werd sterk verstevigd
  Het kruishout werd mooi en rijkelijk versierd.

De plechtige heropening van de "KRUISKAPEL" vond plaats tijdens de kermisweek van het jubeljaar 2000, t.t.z. juist een eeuw na de openstelling van diezelfde kapel.

Voetnoten

[1]Delporte en St.-Pieters waren vroeger twee belangrijke Izegemse heerlijkheden. Voor namen en situering van de gekende Izegemse heerlijkheden, zie LERMYTE, J.M., e.a., *Geschiedenis van Izegem*, Concordia, Roeselare, 1985, p. 72-73.

[2]In 1678 werd het graafschap Izegem door Koning Lodewijk XIV tot Prinsdom verheven en dat ten gunste van Balthazar Filip Vilain XIIII.

[3]De opening van de eerste kruiskapel ging gepaard met een grote plechtigheid en vond plaats in 1750. Zie VANDROMME, A., *Kapellen te Izegem*, in Ten Mandere nr. 72 (25/2), 1985, p. 195-199.

[4]Jules Lafaut (1851-1907) was de vader van Juffrouw Anna Lafaut e.a. Van hem is een dagboek bewaard gebleven dathandelt over een ruim deel van zijn leven. Het verscheen als Ten Mandere nr. 76 (26/3) in 1986.

[5]Pierre d'Alcantara was in 1828 de erfgenaam van de prinselijke erflanden in Izegem en omgeving. Hij liet alles verkopen door notaris Ghellynck in "De grooten Hert". Zie VERHOLLE, R., *Verkoping van de prinselijke goederen in 1828*, Ten Mandere nr. 5 (2/2), 1962, p. 20-28 en nr. 6 (2/3), p. 16-36.

[6]Izegem bleef één parochie met één kerk. Dit bleef zo tot in 1907. Zie A. BERK, *Een oude prochie werd gevierendeeld*, in Ten Mandere nr. 8 (3/2-3), 1963, p. 50-51.

[7]Jules Vercoutere was architect en de eerste directeur van de Izegemse Nijverheidsschool.

[8]De kruiskapel blijft wel eigendom van de kerkfabriek van Sint-Tillo, alhoewel deze kapel volledig door gronden van de Heilig-Hartparochie omsloten is.

BIBLIOGRAFIE:

G.F. Tanghe:*Parochieboek van Izegem,* Wed. De Schryver - Van Haecke,Brugge, 1862 - 63.

Pieter Declercq: *De Kruiskapel* in De Mandelbode, 17.04.1937 p.2 De Kruiskapel en in Ten Mandere nr.23 (9/1), 1969 - p25 - 37.

Roger Slosse: *Waar men gaat langs Vlaamse wegen. Volksdevotie in West-Vlaanderen*, deel III, Roularta, Roeselare, 1979, 144p - p.29-32.

S.A.I., François De Bal: *Landbouck van de Prochie ende Prinsdomme van Iseghem.*

S.A.I., P.C. Popp: *Plan van Izegem* , ± 1850

D.A.I. - Izegems Slossefonds: Sf. I/1 - Foto oude Kruiskapel.en Sf. I/11- Inhuldiging van het Mariabeeld -O.L.Vr.van Lourdes - in de Kruiskapel, Brugge, De Scheemaecker - Van Windekens, 1875, 8 p

Ant. Vandromme: *Kapellen te Izegem,* in Ten Mandere nr. 72 (25/2) 1955 p.121 - 232

De Mandelbode: 02.01.1932: p.1 Kruis en kruiskapelletjes voor Izegem en omgeving; 17.04.1937: p.2 De Kruiskapel en 03.04.1954: p.8 Kruiskapel en devotie.

Resolutieboek Kerkfabriek St. - Tillo:26.02.1828// 10.08.1828.

De Weekbode: 06.11.1998: Grondige opknapbeurt voor de Kruiskapel.

IZEGEM ALS CENTRUM VAN LUXESCHOENEN OPKOMST EN BLOEI (1830-1940)[1]

Raf Vandenberghe

Inleiding

Izegem is een kleine Vlaamse stad, in het westen van België. In 1830 waren er 8.425 inwoners. Dit aantal zakte wat in de crisisjaren daarna, maar steeg daarna weer tot 12.172 in 1900 en tot 16.521 in 1940. Nu zijn er, na samenvoeging met twee deelgemeenten, ongeveer 26.500.

In de eerste helft van de 20ste eeuw leefden de mensen er hoofdzakelijk van twee nijverheden: de schoennijverheid (ongeveer 50%) en de borstelnijverheid (ongeveer 35%).

Op het einde van de 18e eeuw was Izegem reeds een klein schoenencentrum. Er waren 70 tot 80 schoenmakers die thuis werkten. Hoewel vrouwen en grote kinderen een belangrijke bijdrage leverden, werden zij niet meegeteld. Vrouwen en meisjes hielpen vooral bij het naaien -met de hand- van bovenleders, grote jongens staken ook een handje toe, o.m. om het zoolleer te hameren. Ze werkten meestal voor een gilde of voor een patroon, en gedeeltelijk voor eigen klanten. Ze bezochten de naburige markten die ze te voet of met een hondenkar konden bereiken. Ze verkochten daar confectieschoenen maar ook maatwerk, dat een week later klaar was. Ook herstellingen werden aangenomen en de volgende week terug geleverd.
Tijdens de Franse tijd, onder Napoleon, moest Izegem een groot aantal soldatenschoenen leveren, wat ook wijst op een zekere traditie in het schoenenmaken.

De toenmalige Izegemse schoenen bestonden vooral uit zware plattelandsschoenen enerzijds en laarzen anderzijds. Alles bijeen genomen was de kwaliteit niet hoogstaande; wij lezen eerder over «kazakkeschoenen».

Dierick : begin van specialisatie in luxeschoenen

Vanaf 1830 zien wij een geleidelijke ommekeer,

Eduard Dierick
(1800 - 1875)

zowel inzake kwaliteit van de gemaakte schoenen als in het aantal schoenmakers. Deze beide zijn niet los van mekaar te zien
Rond 1830 vond een knappe Izegemse schoenmaker, Eduard Dierick (1800-1875) -zelf zoon en kleinzoon van gekende schoenmakers- uit hoe schoenen en laarzen waterdicht geassembleerd konden worden. Op 9 mei 1829 diende hij de aanvraag voor een octrooi op zijn werkwijze in.
Vóór hem werden schoenen steeds genaaid, eventueel met houten pennen verstevigd. Hij vond de assemblage met nageltjes uit. De leest, die hij zelf maakte, besloeg hij met een ijzeren plaat. Tegen deze plaat kromden de ingeslagen nageltjes, zodat ze enerzijds zeer vast kwamen te zitten en anderzijds niet konden prikken in voeten of

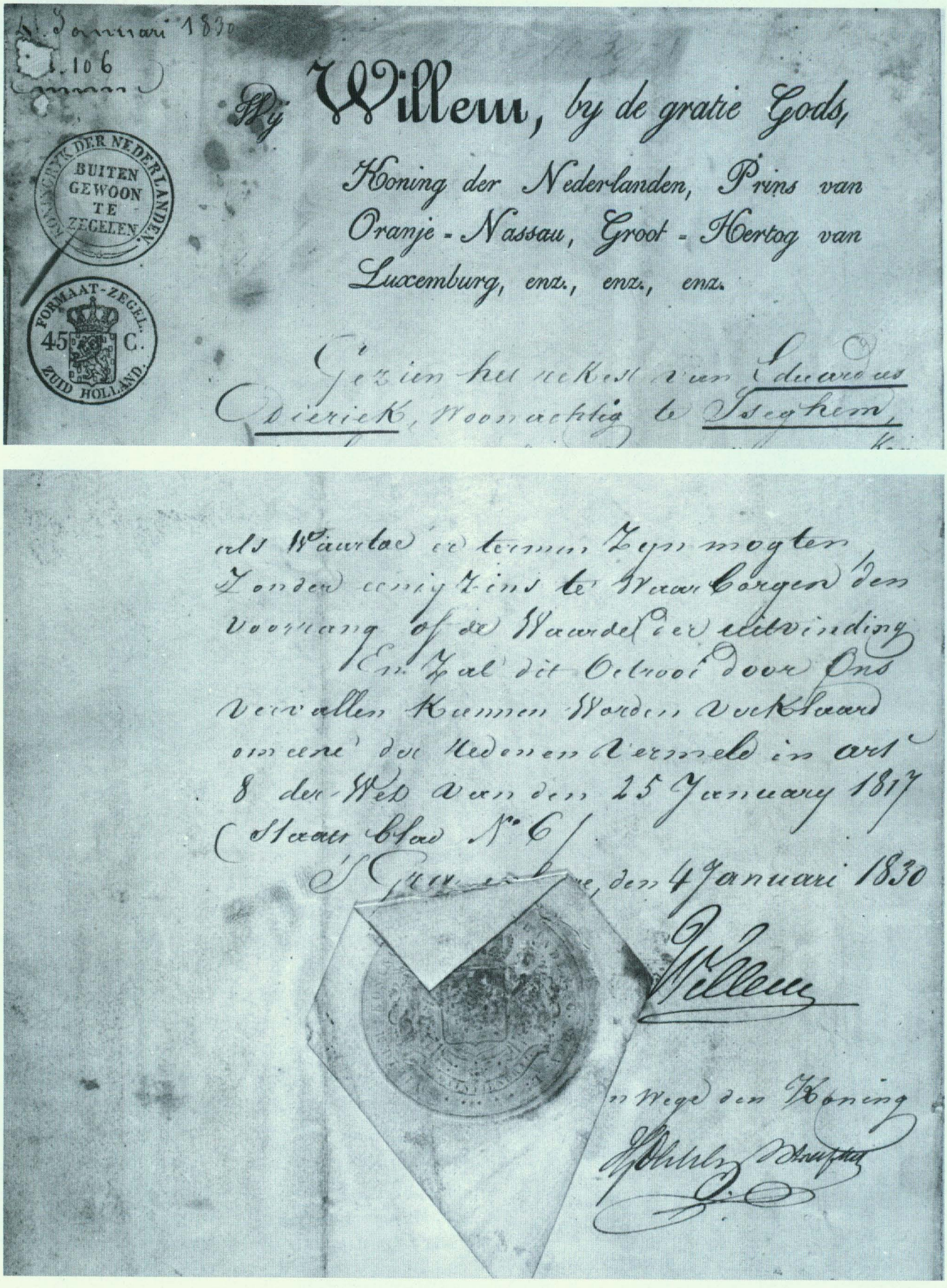

Begin en einde van het octrooi (originele foto, Nationaal Schoeiselmuseum)

Een paar (van de twee paar identieke) laarzen voor Willem I en voor het octrooi, gemaakt door Eduard Dierick in 1830

kousen. De nageltjes bestonden niet in de handel. Hij moest ze een voor een zelf maken, door een koperdraad in stukjes te knippen en ze met de hamer te punten. Maar er was meer. Tussen binnen- en buitenzool legde hij «een effen week stuk» (een varkensblaas?), dat hij bovendien nog ondoordringbaar maakte door toevoeging van «snuiflood» (loodpoeder?). Bij zijn aanvraag noteerde hij ook, dat zijn genagelde schoenen hersteld konden worden «zo goed en zo schoon als nieuw». Op 4 januari 1830 kreeg hij het octrooi, waarbij zijn uitvinding in «het hele rijk» (de Verenigde Nederlanden) gedurende tien jaar alleen door hem op bovengenoemde manier vervaardigd of verkocht mochten worden. Hij betaalde voor zijn octrooi op 22 februari 1830 de som van 301,22 gulden.
Hij maakte een tweede paar, identiek aan het eerste. Het ene paar schonk hij aan koning Willem, die er hem voor beloonde met 300 gulden. Het andere paar staat in het Nationaal Schoeiselmuseum.
In 1835 deed hij zijn bravourstuk nog eens over en maakte hij laarzen voor de eerste koning van het intussen onafhankelijke België, Leopold I. Ook deze laarzen staan in het Nationaal Schoeiselmuseum in Izegem.
Door zijn uitvinding en door goede contacten kreeg Dierick bestellingen van personen uit de hogere kringen van België en van verschillende andere landen. «Zijn schoenen vonden de weg tot in menig hoofdstad van Europa», schrijft de historicus, en hij vernoemt: Parijs, Sint-Petersburg en Amerika.

Daarmee werd de faam inzake de luxeschoenen gevestigd. De toename van de vraag ernaar leidde in Izegem tot de vraag naar goede schoenmakers. Dierick liet ze in zijn atelier werken (de eerste negatie van het thuiswerk) om ze bij te kunnen scholen. Daarna zien wij, dat een aantal goed opgeleide schoenmakers achteraf als zelfstandigen zijn beginnen te werken en hun eigen bedrijven hebben opgericht. Eduard Dierick nam notities van zijn bijscholing, en die werden achteraf in boekvorm uitgegeven door zijn zoon Emiel, die ze bovendien ook gebruikte voor namiddag- en avondbijscholingscursussen aan schoenmakers. De lessenreeksen begonnen in 1900 en vanaf 1906 groeide daar de zeer degelijke vakschool voor schoenmakers uit. Zo leerden in Izegem op hun beurt talloze jongeren het luxewerk maken, gedurende acht decennia.

Behalve in het werkhuis van Dierick werden tot omstreeks 1850 niet zoveel kwaliteitsschoenen gemaakt. Men bleef werken voor de lokale bevolking en voor de eigen- en buurtmarkten zoals vroeger. Maar toch sloeg de schoenmakerij in Izegem zeer geleidelijk een andere richting in, en werd er meer en meer luxewerk gemaakt. In 1867 exposeerden zes Izegemse patroons hun luxeschoenen in Parijs, en in 1870 exposeerden ze in Lyon. Izegem verwierf internationale faam.

Tot 1900: groei en befaamdheid

De evolutie in de rest van de 19e eeuw beschrijven wij aan de hand van twee voorbeelden.

Louis-David Decoene (1810-1876) was een van de goede leerlingen-schoenmakers bij Eduard Dierick. In 1830 werd hij zelfstandig schoenmaker. Toen hij dacht aan voortzetting en uitbreiding van zijn bedrijfje, stuurde hij zijn zoon Pol (1851-1926) naar een Franstalige school om er de tweede landstaal te leren. Daarna leerde Pol in vaders atelier ook grondig het vak van schoenmaker. In 1871 trok Pol naar Luik met twee koffers vol met mooie staalschoenen. Hij kwam terug met hopen werk, en dit bleef duren. In 1873 liet hij een nieuwe fabriek bouwen, waarvoor hij de beste vaklui aantrok, allemaal mannen die bij Dierick gewerkt hadden. Hij volgde de evolutie in het buitenland, en in 1887 besloot hij de fabriek te mechaniseren. Daartoe kocht hij onder meer Amerikaanse machines, zoals een Goodyearmachine. In 1870 was hij al de eerste Izegemse schoenmaker geweest die een naaimachine gekocht had. Hij wierf een dertigtal schoenmakers aan, en daarbij wierf hij een Engelsman aan om de productie van herenschoenen en een Fransman om de productie van damesschoenen te leiden. De schoenmakersbevolking van Izegem zag daar echter een grote bedreiging in voor het voortbestaan van hun handwerk. In 1888 brak het verzet ertegen openlijk en gewelddadig los. Decoene was verplicht Izegem te verlaten. Samen met enkele van zijn trouwste arbeiders ging hij in Antwerpen fabriceren. Daar vlotte het geenszins, zodat hij een paar jaar later terug in Izegem was. Aanvankelijk maakte hij weer handgemaakte luxeschoenen. Hij motiveerde zijn schoenmakers door prijzen uit te reiken. Pas in 1909 slaagde hij er in om, naast de afdeling handwerk, ook een machinale afdeling in te richten. Dit was de goede keuze, zijn machinale schoenen bleken succesvol. Onder meer op de internationale tentoonstelling in Brussel in 1910 behaalde hij prijzen.

Andere fabrikanten volgen zijn voorbeeld. Zodat tegen 1914, toen de wereldoorlog uitbrak, reeds zes andere Izegemse fabrikanten hun fabriek grotendeels gemachaniseerd hadden.

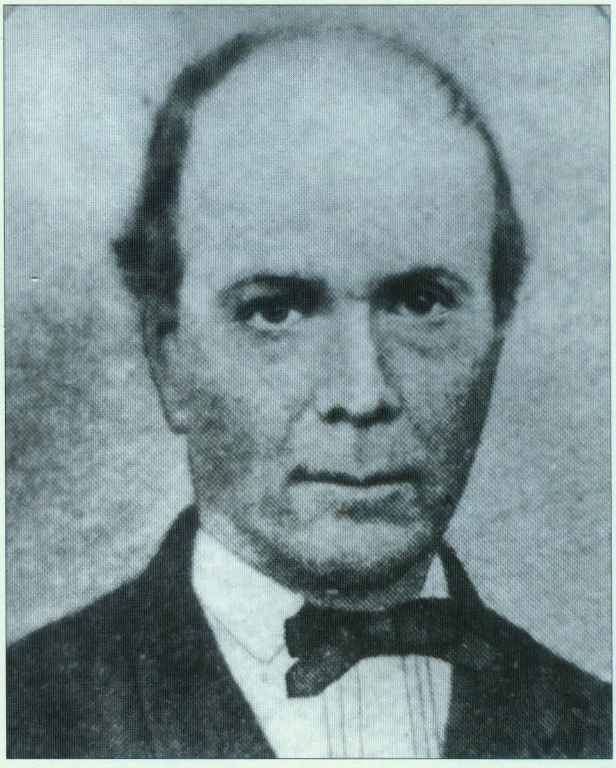

Louis-David Decoene
(1810 - 1876)

Een ander voorbeeld is dit van de Vandommele's. Emiel Vandommele (1841-1917) -zoon van een schoenmaker- ging in de leer bij Eduard Dierick en vestigde zich als zelfstandig schoenmaker in 1863. In 1870 werkte hij reeds met 80 gasten, bijna allemaal thuiswerkers. Zijn jaarproductie bedroeg 15.000 paar en zijn voornaamste klanten waren winkeliers uit Noord-Frankrijk. In 1888 behaalde hij een onderscheiding op een schoenententoonstelling in Barcelona. In 1890, midden de minder-goede jaren, namen vier van zijn zonen het bedrijf over. Ieder van hen had zich gespecialiseerd. De ene was handelsreiziger, de tweede ontwerper, de derde leestenmaker en de vierde productieleider en boekhouder. Samen deden ze het zeer goed, de verkoop vlotte. Hun beste klanten waren de grote Parijse modehuizen. In 1910 bouwden zij een grote nieuwe fabriek - die nog bestaat- en kort nadien fabriceerden zij onder de merknaam « Eperon d'Or ». In 1922 werden zij hofleverancier van het Belgisch en het Luxemburgs hof. Zij groeiden uit tot een van de belangrijkste en zeker de meest gerenommeerde schoenfabriek van Izegem. Er werkten ongeveer

Kransbottine voor dames.
Decoene, ca 1910

180 arbeiders. Zij exposeerden op talrijke nationale en internationale tentoonstellingen, en keerden telkens terug met de hoogste onderscheidingen. Het bedrijf -later onder opvolgers- hield evenwel te lang vast aan het op de duur onbetaalbare luxehandwerk. Pas in 1940, enkele dagen voor de Duitse inval, werden productiemachines geleverd, door Moenus dan nog wel. Deze verkeerde inschatting zijn ze niet meer te boven gekomen; het bedrijf stopte in 1968.

Door de toename van de verkoop van luxe-schoenen nam het aantal schoenmakers in Izegem snel toe. Terwijl er in 1815 een 70-tal schoen-makers waren -meewerkende vrouwen en 42 grote kinderen niet meegeteld-, waren er in 1827 171, in 1847 380 mannen, en in 1867 542 mannen en *officieel* 9 naaisters van bovenwerk. In 1880 stonden 790 Izegemse mannen geregistreerd in de bevolkingsregisters als schoenmaker, en 71 vrouwen als *bottinesteksters.* In 1896 werden reeds 1.424 schoenmakers en naaisters geteld, waarvan meer dan 80% thuis werkte.

Voor de stad Izegem was deze evolutie een goede zaak. Sinds eeuwen was de linnennijverheid de grootste werkgever geweest. In 1819 waren er in Izegem 400 spinnerijen en 200 weverijen, die samen werk gaven aan 970 volwassenen en aan 300 kinderen (tegenover 32 schoenbedrijfjes met 92 arbeiders). Tot in 1846 verdiende nog 31,5% van de bevolking zijn brood met spinnen en weven. Er was ooit een bloeiende lijnwaadmarkt, die echter omstreeks 1830 ineenstortte. In de buurlanden, vooral in Engeland, spon en weefde men reeds grotendeels mechanisch, in de streek van Izegem bleef men bij het handwerk. Door de crisis in de linnennijverheid waren veel arbeiders blij te kunnen overschakelen op de schoennijverheid.

Rond 1900 was Izegem ondertussen de grootste schoenfabrikant van België geworden; het maakte ongeveer een vierde van de Belgische productie. De verkoop stagneerde evenwel, omdat er onvoldoende ingespeeld werd in de toenemende mechanisatie die in Amerika, Duitsland, Engeland en Zwitserland toegepast werd. Er ontstonden allerlei problemen, zowel inzake concurrentie, dalende prijzen en bijgevolg ook lonen, en een plotse prijsstijging van het leer. Niettemin lezen wij in een studie van Charles de Pélichy uit 1896 «Aan deze gevaarlijke toestand zal volgens velen slechts een einde komen als, dank zij de monopoliepositie die zij omzeggens in België hebben, de Izegemse patroons zullen overeenkomen om de prijs van de schoenen vast te leggen». In België zou Izegem dus een «monopoliepositie» verworven hebben.

Tot 1914: op weg naar mechanisatie.
Behalve drie naaimachines, die in 1869-1870 in

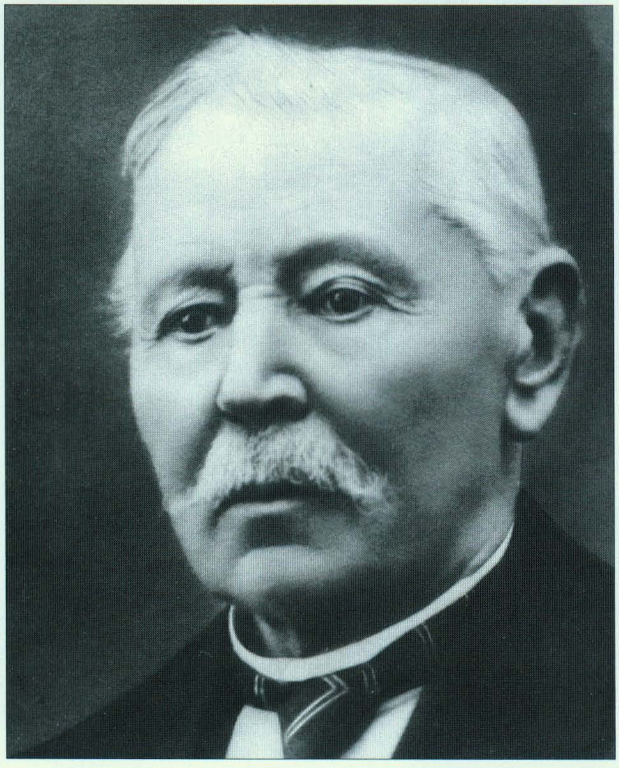

Emiel Vandommele
(1841 - 1917)

Izegem aangekocht weren, waren er nagenoeg geen machines. Tot in 1887 is er enkel sprake van ringmachientjes, een cambreermachine, een handpers om zolen te kappen en bovengenoemde drie naaimachines. In België werd op zeer beperkte schaal machinaal gewerkt, vooral in Brussel, Antwerpen en Gent. Het buitenland daarentegen ging snel vooruit. De grote machines bleken vooral interessant voor het maken van gewone schoenen. De productiekosten konden sterk verminderd worden, maar aanvankelijk ging de winst nog vaak ten koste van de kwaliteit en werd veel leer verknoeid.

Het was uiteraard nadelig voor onze schoennijverheid dat het buitenland de eerste vruchten van de mechanisatie kon plukken. Het betekende verlies van buitenlandse markten, terwijl onze markt overspoeld werd met vreemde schoenen.
Het duurde tot 1900 vooraleer genoeg Izegemse schoenfabrikanten overtuigd raakten dat de toekomst in het machinale werk lag. Op de wereldtentoonstelling van Parijs, in 1900, werden schoenmachines in werking gedemonstreerd. De oppinmachine van Kopeland en vooral de Goodyear-machines voor het genaaid werk kenden veel bijval. Een delegatie van Izegemse patroons, onder leiding van Emiel Dierick die de deken was van de Sint-Crispijnsgilde, bezocht de wereldtentoonstelling en kwam overtuigd terug. Vanaf dit ogenblik kende Dierick geen rust meer: er moesten en zouden machines komen in de Izegemse schoenfabrieken. Er was evenwel ook weerstand. De arbeiders vreesden voor werkloosheid, de machines fabriceerden zoveel maal vlugger en meer. De kleine patroons misten het kapitaal. Bovendien zouden grote fabrieken gebouwd moeten worden, want de arbeiders zouden voortaan in de fabriek moeten werken. Het thuiswerk was helemaal niet kapitaalsintensief, en bovendien was het zeer flexibel; was er veel werk, dan konden er veel uren gepresteerd worden, en omgekeerd. Snellere en grotere productie veronderstelde ook meer kapitaal in de voorraad grondstoffen en in de stocks. Tenslotte vreesden sommige katholieke leiders voor de morele gevolgen van massale fabrieksarbeid, mannen en vrouwen samen op de werkvloer dan nog.

In Izegem kunnen wij pas in 1909 spreken van een echte schoen-«fabriek». Vanaf dan volgden wij de trend van het hele land, waar de mechanisatie snel toenam. In België waren in 1910 reeds 134 ateliers met machines uitgerust. In Izegem zien wij dat in 1914 ook reeds zeven fabrieken machinaal werken.

Rond de eeuwwisseling ontstond ook een belangrijke randnijverheid voor de schoenenproductie. Tot omstreeks 1900 was er een leerlooierij en tot enkele jaren later was er nog een huidevetterij. Rond 1900 raakte de rechte of eenballige leest in onbruik, ook voor de damesschoenen. Een hele evolutie, die meer specialisatie en meer kapitaal opslorpte. Terwijl de schoenmaker vroeger zelf zijn leesten kon maken werd dit omstreeks 1900 veel moeilijker. In 1900 al werd in Izegem de eerste leestenfabriek

opgericht, later volgden er nog vier die zich specialiseerden in leesten of hakken. Er kwam een veterfabriek. Er ontstond een drukke handel in allerlei toebehoren, in eerste instantie in leer. Schoenmachines werden verhandeld, omgebouwd, gemaakt en hersteld. Ook het ontstaan van de vakschool voor schoenmakers - officieel in 1906- was een belangrijk gegeven. Dit alles maakte dat Izegem een echt schoenencentrum werd.

In 1910 waren er in Izegem 1.508 schoenmakers; 76% daarvan werkte thuis, 85% waren mannen. Tussen 1897 en 1913 verdrievoudigde de productie; ze bleef op ongeveer een vierde van wat België produceerde.

De Izegemse schoennijverheid was in volle expansie toen in 1914 de oorlog uitbrak. Izegem lag gedurende vier jaar op een twintigtal kilometer achter het front. Een deel van de bevolking was op de vlucht, er was een compleet gebrek aan grondstoffen. Fabriceren was niet meer mogelijk.

1918-1940: volle bloei

Na vier jaar oorlog duurde het een tijd eer de grondstoffen volop verkrijgbaar waren en de handel weer vlotte. 1922 wordt nog een crisisjaar genoemd, maar vanaf 1923 kende de Izegemse schoenenindustrie de hoogste bloei. Gedurende zeven jaar kende ze een explosie inzake kwaliteit en in mindere mate ook in kwantitieit. Vooral de Izegemse luxe-damesschoenen raakten wereldwijd bekend. Izegemse schoenenfabrikanten namen wereldwijd deel aan alle nationale en internationale tentoonstellingen. In het Nationaal Schoeiselmuseum zijn er medailles, diploma's en foto's van deelnames aan de tentoonstellingen in Brussel (verschillende keren), Antwerpen, Luik, Londen, Parijs, Berlijn en New-York. Van de tentoonstelling in Parijs in 1937 was Theophiel Vandommele, van Eperon d'Or, ondervoorzitter en lid van de jury. Een groot aantal van de geëxposeerde schoenen zijn thans nog aanwezig in het Nationaal Schoeiselmuseum. Het zijn echte kunstwerken. De Izegemse firma's behaalden er ook de hoogste onderscheidingen: «Diplome d'Honneur», «Hors Concours» of «La plus haute récompense»

Aan de vitrines van de beste schoenenwinkels, zowel in Parijs als in Londen, prijkte de label «Izegemse Schoenen»; het was een garantie voor de hoogste mode, de fijnste afwerking, de beste kwaliteit.

Schoenfabrikanten uit andere streken probeerden mee te genieten van het Izegemse succes, door ons label met een kleine wijziging te gebruiken of te misbruiken. Schoenmakers uit Tielt verkochten hun schoenen als «Schoenen van Tielt-bij-Izegem», en schoenmakers uit de Borinage schreven «Chaussures de luxe d'Esegem» (een plaats die niet bestaat!).

In 1929 werd een derde van de Belgische productie in Izegem gemaakt; drie vierde van de Izegemse schoenen werd uitgevoerd. De productie van damesschoenen steeg in enkele jaren met 246%.

In 1930 stelden 67 schoenfabrieken 2.411 mensen

Charleston - damesschoen
Vandenberghe, jaren '20

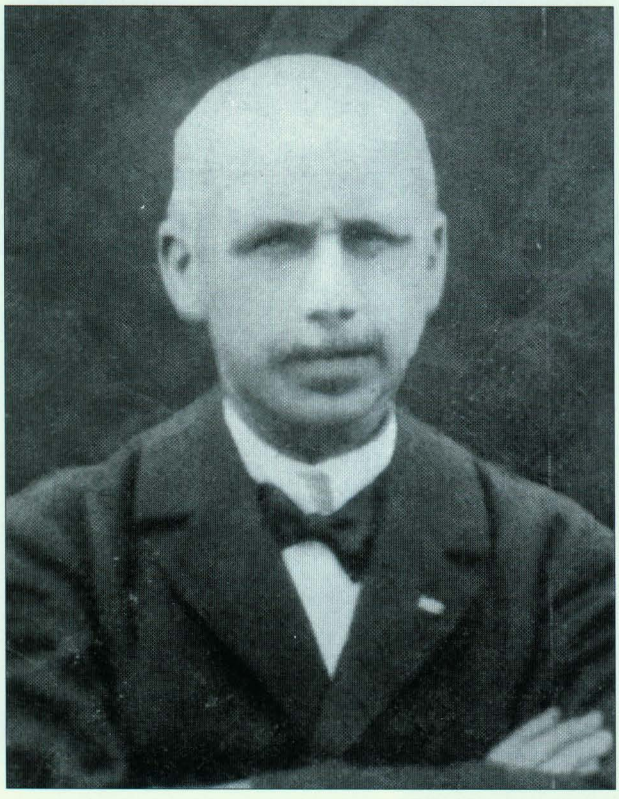

Emiel Dierick
(1856 - 1930)

te werk: 1.450 mannen en 961 vrouwen. 669 van hen werkten nog thuis.

De Izegemse luxeschoenen uit de eerste drie decennia van de 20ste eeuw getuigen van een ongeëvenaard vakmanschap. De creaties waren schitterend, de gebruikte leersoorten zeer gevarieerd en vaak exotisch, de afwerking effenaf fenomenaal. Handwerk was kunstwerk!

En toch waren er ook problemen. Het was vooral na de eerste wereldoorlog dat de modegerichtheid grote invloed kreeg. Het damespubliek verlangde steeds iets nieuws, iets levendigs, dat keurig en fleurig zou aandoen. Al spoedig bleek dat de modegedachte een moeilijk probleem zou worden door de snelle wisseling van de trends. De industrie was daar onvoldoende op ingesteld. De schoenindustrie zou meer en meer het karakter van een seizoenbedrijf aannnemen, met pieken in het voorseizoen -maart, april- en in het naseizoen- september, oktober-. Door de snelle veranderingen van snitten, kleuren, modellen, leersoorten, hakvormen en hakhoogtes was het niet meer mogelijk op voorhand te werken, zeker niet voor damesschoenen. Buiten de topmaanden was er overcapaciteit, die enigszins opgevangen werd door bijbestellingen, bestellingen op korte termijn en tussenseizoenartikelen.

Een ander probleem was de beurscrash van 1929 en de economische wereldcrisis van 1930. In 1931 volgde de devaluatie van het Britse pond en meteen werd 20% tol geheven op alle ingevoerde schoenen. In 1929 ging drie vierde van de Izegemse uitvoer naar Groot-Brittannië! In 1932 bleef daar nog een tiende van over. De uitvoer naar andere landen was al even moeilijk; ten gevolge van de crisis daalde de koopkracht overal. Het prijsverschil tussen hand- en machinewerk - dat inzake kwaliteit eigenlijk niet verantwoord was- werd nog vergroot door de tolrechten. België, en Izegem in het bijzonder, dat pas laat ten volle gemechaniseerd had, voelde dit bijzonder sterk. Daardoor waren al een aantal markten verloren gegaan en waren al een groot aantal goedkope schoenen het land binnengekomen.

Damesschoen, gemaakt voor de Internationale Tentoonstelling Brussel, 1935
Firma Eperon d'Or

Daar kwam nog bij, dat België zeer soepele invoerrechten toepaste. Daartegen werd geprotesteerd, zoals blijkt uit een nota van de «Bond der schoenfabrikanten van Izegem», uit 1937, waarin wij lezen: per duizend inwoners laat ons land 266 paar schoenen invoeren, Duitsland 7 paar, Tsjechoslowakije 2 paar en Frankrijk 29 paar. Tsjechoslowakije was inderdaad een belangrijk importeur van goedkope schoenen geworden. De Belgische devaluatie van 1935 zorgde voor enige verademing, maar bijvoorbeeld in 1936 draaiden de Izegemse fabrieken nooit meer dan drie-vier dagen per week. De werkloosheid leidde bovendien tot sociale spanningen en stakingen, die het voor de schoennijverheid nog moeilijker maakten.

De grote faam van Izegem bestond in de rand- en doorgenaaide handgenaaide schoenen «Cousu Main», dé grote specialiteit. Tegen 1940 waren en maar twee fabrieken meer die (bijna) uitsluitend handgenaaid werk maakten.

Nawoord

Na de tweede wereldoorlog verdween het handwerk nagenoeg helemaal. Om weerstand te bieden tegen de overrompeling vanuit Italië lieten de Izegemse fabrikanten het luxeartikel vallen om zich te specialiseren in grote series schoenen van gemiddelde kwaliteit tegen concurrentiële prijzen. Daarmee gaven zij hun hoogste troef uit handen, en stilaan verdween de exclusieve label «Izegemse Schoenen» uit de vitrines van de chique schoenenwinkels. Aanvankelijk hadden ze succes: het aantal fabrieken steeg tot 110 en het aantal werknemers overschreed de 5.000. Er werden nooit méér schoenen gemaakt dan in de beginjaren zestig. Maar in dit segment werd de concurrentie moordend, nog meer en meer sinds de lageloonlanden ook aanvaardbare kwaliteit gingen maken. Na 1960 ging het met de Izegemse schoennijverheid snel bergaf. Zodat er in 2000 nog slechts een vijftigtal schoenmakers overblijven, zowat 1% van het aantal uit de bloeitijd.

[1]Deze tekst werd -vertaald in het Engels door Christiaan De Forche- voorgelezen en zal worden afgedrukt in de verslagbrochure van het internationale congres «*The Shoe in History*» in Zlìn, van 25 tot 27 september 2000. De bronnen zijn dezelfde als die voor het hoofdstuk *De Belgische schoennijverheid in het verleden met daarin de Izegemse in het bijzonder* in *Schoenendans in het Modemuseum (Hasselt 1992)*, van dezelfde auteur. Ze werden aangevuld met recente gegevens en met gegevens verstrekt door Jurgen Mestdagh van Tielt, student nieuwste geschiedenis R.U.G., die een thesis voorbereidt over *De Izegemse Schoennijverheid 1840-1940.*

www.geocities.com/tenmandere...

Een website voor de Heemkundige Kring Ten Mandere.

Sinds 1 oktober 2000 kunt u Ten Mandere ook terugvinden op het internet.
Wat bieden we u zoal aan ?
- een voorstelling van het bestuur
- de aangeboden publicaties
- een voorstelling van ons archief
- een volledige lijst van onze heemkundige biblitoheek
- een index op alles wat tot nu toe gepubliceerd werd i.v.m. Izegem
- een gastenboek
- enz. ...

Kortom, surf eens langs naar... www.geocities.com/tenmandere

Ereleden
in Izegem (vervolg)

Vanden Avenne, Zeno, Populierenstraat 3
Vandenbroucke, Guido, Leenstraat 135
Vandenbussche, André, Dam 43
Vandenweghe, Gerard, Wallemotestraat 59
Vandeputte, Didier, Nederweg 14/7
Vandeputte, Genoveva, Gentsestraat 84
Van Der Haeghen, Albert, Mevr., Baronielaan 26
Vandevoorde, Wilfried, Wilgenstraat 1
Vandewaetere, Walter, Molenweg 3
Vandewalle, Antoinette, Nieuwstraat 9
Vandommele, Kris, H. Dunantstraat 34
Vandommele, Maurice, Mevr. Slagmeersenstraat 62
Vandommele, Roger, Roeselaarsestraat 93
Vandommele, Roger, Sint-Rafaëlstraat 17
Vandorpe, Gerard, Ter Wallenstraat 34
Vandorpe, Marcel, Negenhoekstraat 9
Vandorpe, Roger, Roeselaarsestraat 457
Vandromme, Willy, Baronstraat 112
Vanhaverbeke, Flore, Ommegangstraat 9/3
Vanhaverbeke-Leroy, Luc, Mentenhoekstraat 131
Vanlerberghe, José, Hogestraat 41
Vanneste, André, E.H., Emelgemseplein 3
Van Walleghem, Dirk, Slagmeersenstraat 41
Velghe, Joris, Kortrijksestraat 46
Vens, Werner, Merelstraat 3
Verbeke, Firmin, Nederweg 37
Verbeke, Jan, Abelestraat 36
Verbeke, Joris, Krekelstraat 33
Verhaeghe, Frits, Jan Breydelstraat 49
Verhaeghe, Luc, Oekensestraat 29
Verledens, Willy, Peter Benoitstraat 11
Vermeulen,Marie-José, Brugstraat 30
Wybo, Monique, Kokelaarsestraat 107
Wylein, Freddy, 11-julistraat 11
Zusters van Liefde, Roeselaarsestraat 47
Zusters van Maria, Gentsestraat 31

Buiten Izegem :

Deblauwe, Jules, St.-Amandstraat 107, 8800 Roeselare
Decock, Albert, Koebroekstraat 11, 8020 Oostkamp
de Pélichy, Asbl. F.RMG, Loveldstraat 104, 9210 Heusden
Depoorter, Frans, Weggevoerdenlaan 2/21 8500 Kortrijk
Devoldere, Wilfried, Leeuwerikstraat 5, 8800 Roeselare
Durant, Gerard, Arsenaalstraat 37, 8000 Brugge
Janssens, Germain, Gennepstraat 19, 3545 Zelem-Halen
M.S.A. - P.V.B.A Haspenslagh, Stefaan, Kortrijksesteenweg 1190, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Maes, Willy, Dwarsstraat 33, 8531 Bavikhove
Matton, Eric, Resedastraat 2, 9920 Lovendegem
Meyfroidt, Armand, Vlasschaardstraat 12, 8770 Ingelmunster
Ronse, Chris, Meanderlaan 416, 4337 TV Middelburg (Nederland)
Strynckx - Van Hassel, Jan, Rotsstraat 60, 9240 Zele
V.V.F. Roeselare, p.a. Leeuwerikstraat 5, 8800 Roeselare
Vanantwerpen, Lucien, Korenstraat 19, 9800 Deinze
Vanden Berghe, Jan, Dovenetelstraat 8, 8770 Ingelmunster
Vandenbroucke, Lucien, Schardauwstraat 17, 8880 Ledegem -Sint-Eloois-Winkel
Vandeputte, Emmanuel, Statiedreef 98, 8800 Roeselare
Vandewalle, Roger, Ingelmunstersestraat 13, 8860 Lendelede
Vanneste, Guido, Tarwestraat 10, 8770 Ingelmunster
Verleden, Stijn, Izegemsestraat 347, 8501 Heule-Kortrijk
Vermandere-Deputter, G., Beemd 6, 1654 Huizingen

Errata in ons vorig nummer (nr. 117)

p. 10 - 1911: De foto toont de vroegere jongensschool.
p. 11 - 1913: Emiel Neirynck had een lijnwaadfabriek in Lendelede i.p.v. in Ingelmunster.
p. 22 - 1935: De foto van de zwemkom werd in spiegelbeeld afgedrukt.
p. 29 - 1948: Henri D'Artois werd in 1875 (i.p.v. 1975) geboren.
p. 39 - 1968: De foto toont nogmaals een zicht op de Schoeiselexpo van 1966 i.p.v. het Schoeiselmuseum.
p. 51 - 1992: De boerenbetoging vond plaats op 30 juli i.p.v. 30 juni.

DRUKKERIJ JAN BOGAERT
8870 IZEGEM - (051) 30.26.59

PEUGEOT

UIT SYMPATHIE

BR-FONDSEN
EEN KLARE KIJK OP BELEGGEN

BANK VAN ROESELARE
JA. CULTUUR LIGT ONS.

Aangesloten bij het West-Vlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde

STROBBE DDF Ontwerp: Stedelijke Leergangen / Izegem